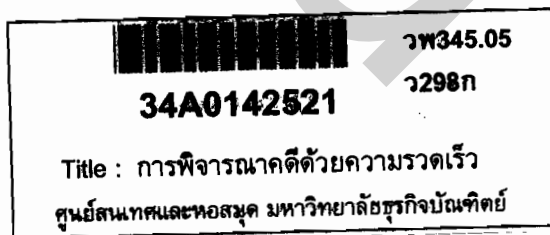

**การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม :
ศึกษาเฉพาะกรณี มาตรา 179 แห่งประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**

ร้อยตำรวจตรีหญิงวรางคณา ชุนณेरพานิช

**วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตย์ศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์**

พ.ศ.2544

ISBN 974-281-601-8

**SPEEDY, CONTINUOUS AND FAIRNESS TRIAL : A CASE STUDY
ON ARTICLE 179 OF THE CRIMINAL PROCEDURE CODE**

POLICE SUB-LIEUTENANT WARANGKHANA KUNNALPANITCH

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Graduate School Dhurrakdjundit University

2001

ISBN 974-281-601-8

ISBN	0142521
10 P.A.	2544
	PN
	345.05
	02297
	AM

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี
มาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เสนอโดย ร.ต.ต.(หญิง) วรางคณา ขุนเนรพานิช

สาขาวิชา นิติศาสตร์(กฎหมายอาญา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

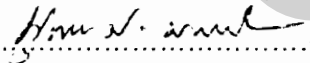
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ

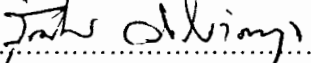
(ศ.ดร.คณิต อนุ นคร)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ)

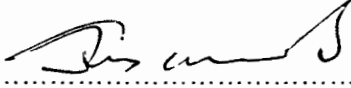

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(ผศ.นุชทิพย์ ป.บรรจงศิลป์)

..... กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย

(รศ.ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รศ.ดร.สิงหา เจียมศิริ)

วันที่ 22 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2544

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ ด้วยความกรุณาจากท่านอาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ ซึ่งให้ความเมตตาต่อผู้เขียนเป็นอย่างมากโดยรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับผู้เขียนโดยสละเวลาอันมีค่าของท่านให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจข้อบกพร่องในวิทยานิพนธ์นี้อย่างละเอียดจนสำเร็จ ล่วงด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร ที่ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการ ขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์ ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร. กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์ ที่กรุณาให้คำชี้แนะแก่ผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย โดยท่านทั้งสี่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำแนวทางต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อดำรง คุณแม่วัชรีย์ ชุนเนรพานิช และคุณจิระ บุญพจนสุนทร ที่เป็นกำลังใจและสนับสนุนให้ผู้เขียนมีความมานะพยายามจนผู้เขียนประสบความสำเร็จ และขอขอบคุณคุณคุณพลภัทร ตั้งตรงจิตร และเพื่อน ๆ ทุกคนที่เป็นกำลังใจให้ผู้เขียนมาตลอด

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและท่านผู้อ่าน ผู้เขียนขอมอบความดีทั้งหมดให้เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาแก่บิดา มารดา และครูบาอาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้เขียน ส่วนข้อบกพร่องใด ๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ร้อยตำรวจตรีหญิงรวงคณา ชุนเนรพานิช

พฤษภาคม 2544

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐาน.....	7
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	๗
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	7
1.5 วิธีการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 หลักการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	9
2.1 หลักการค้นหาความจริง.....	9
2.1.1 ระบบการค้นหาความจริง.....	10
2.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการค้นหาความจริงกับ สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญา ด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม.....	12
2.2 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน.....	14
2.2.1 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของ ประชาชนตามหลักสากล.....	15
2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนกับสิทธิของ จำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความ รวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม.....	18

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 หลักนิติธรรม (The Rule of Law)	19
2.3.1 ความหมายของหลักนิติธรรม.....	19
2.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิติธรรมกับสิทธิของจำเลย ที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม.....	20
2.4 หลักการตรวจสอบ (Check and Balance)	21
2.4.1 หลักการตรวจสอบในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา.....	21
2.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการตรวจสอบกับ สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วย ความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม.....	22
3 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วย ความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามกฎหมาย ต่างประเทศและประเทศไทย.....	23
3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	23
3.1.1 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วย ความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ แห่งสหรัฐอเมริกา.....	24
3.1.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	26
3.1.3 กระบวนการ Discovery หรือ Inspection.....	31
3.1.4 การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน (Jury)	32
3.1.5 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญา ด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมในประเทศ สหรัฐอเมริกา.....	35
3.2 ประเทศญี่ปุ่น.....	39
3.2.1 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วย ความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ ของญี่ปุ่น.....	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น.....	40
3.2.3 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมในประเทศญี่ปุ่น.....	51
3.3 ประเทศไทย.....	53
3.3.1 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	53
3.3.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย.....	56
3.3.3 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	63
3.3.4 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499.....	65
4 สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของไทย.....	69
4.1 มูลเหตุที่มีผลต่อระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น.....	69
4.1.1 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากศาล.....	71
4.1.2 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากคู่ความ.....	71
4.1.3 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยาน.....	73
4.1.4 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากเหตุอื่น ๆ.....	73
4.2 ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลชั้นต้น.....	75
4.2.1 ปัญหาความล่าช้าอันเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย.....	76
4.2.2 ปัญหาความล่าช้าอันเกิดจากปัญหาอื่น ๆ.....	84

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 ผลกระทบของการเลื่อนคดี.....	88
4.3.1 ผลกระทบต่อพยานหลักฐาน.....	89
4.3.2 ผลกระทบต่อการพิพากษาคดีของศาล.....	90
4.3.3 ผลกระทบต่อคู่ความ.....	91
4.3.4 ผลกระทบต่อรัฐและสังคม.....	92
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	93
บรรณานุกรม.....	102
ภาคผนวก.....	109
ประวัติผู้เขียน.....	119

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ปัจจัยหลักและระดับของความเป็นปัจจัยหลักกับผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา.....	110
2	ลำดับมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์.....	112
3	รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากเหตุอื่นรวมทั้งการสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือไม่สืบเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร.....	113
4	รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากอัยการกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร.....	114
5	รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากจำเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร.....	115
6	รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากทนายจำเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร.....	116
7	รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากพยานโจทก์กับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร.....	117
8.	รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากพยานจำเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร.....	118

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา
ชื่อนักศึกษา	ร้อยตำรวจตรีหญิง วรางคณา ขุนเนตรพานิช
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2543

บทคัดย่อ

ปัญหาการพิจารณาคดีล่าช้าเป็นปัญหาสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยเพราะในระหว่างศาลดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นจำเลยที่มีได้รับการปล่อยชั่วคราวจะถูกขังในระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งบางคดีอาจใช้เวลานาน จึงทำให้จำเลยสูญเสียเสรีภาพ เสื่อมเสียชื่อเสียง สภาพจิตใจเสื่อมโทรมและเสียค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีทั้ง ๆ ที่ศาลยังมีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาแต่จำเลยได้รับผลร้ายแล้ว จึงเปรียบเสมือนเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

การเลื่อนคดีตามมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความล่าช้าอันเกิดจากการเลื่อนคดี ซึ่งจากการวิจัยพบว่าการเลื่อนคดีแต่ละนัดห่างกันเกิน 1 เดือน การเลื่อนคดีไปโดยสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือพยานไม่มาศาลหรือเลื่อนคดีไปเพราะพนักงานอัยการหรือทนายจำเลยติดคดีอื่น เป็นต้น

จากการศึกษาบทบัญญัติมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพบว่าบทบัญญัติมาตรานี้ให้อำนาจศาลในการควบคุมการพิจารณาความอาญาในศาลชั้นต้น โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จไปโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลย ซึ่งโดยหลักแล้วการพิจารณาคดีจะต้องกระทำติดต่อกันไปจนเสร็จคดีโดยไม่เลื่อนคดีไปพิจารณาต่อในวันอื่นแต่หากไม่สามารถกระทำได้กฎหมายก็บัญญัติข้อยกเว้นไว้ในวรรคสอง โดยให้อำนาจศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจสั่งเลื่อนคดีได้ 2 กรณี คือ กรณีที่พยานไม่มาศาลหรือในกรณีที่มีเหตุซึ่งศาลเห็นว่าเป็นเหตุอันสมควรจึงไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จในวันนั้นได้แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลว่าเหตุอันสมควรใดบ้างที่ศาลจะต้องเลื่อนคดีและการเลื่อนคดีแต่ละครั้งนั้นควรมีระยะเวลาห่างกันเท่าใด เมื่อศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและแนวคำพิพากษาศาลฎีกา สรุปได้ว่าเหตุอันสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีมี 3 ประเภทด้วยกันคือ เหตุอันเกิดจากกิจกรรมของศาล เหตุอันเกิดจากคู่ความผู้แทนทนายความ พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลเจ็บป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้และเหตุอัน

เกิดจากเหตุอันจำเป็นไม่อาจก้าวล่วงได้และหากศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีจะทำให้คู่ความไม่ได้รับความยุติธรรม

จากการศึกษาระบบการพิจารณาคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่นพบว่า การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วด้วยเหตุว่าโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของทั้งสองประเทศเอื้อต่อการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วกล่าวคือ ในการพิจารณาคดีอาญาในความผิดเล็กน้อยประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นมีการพิจารณาคดีที่ง่ายและรวดเร็วโดยศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงตามคำฟ้องแล้วมีคำพิพากษาได้ทันทีโดยไม่มีการสืบพยานในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องและไม่ต่อสู้คดี ซึ่งศาลจะทำการพิจารณาคดีโดยไม่มีการจดบันทึกและมีคำพิพากษาด้วยวาจาหรือทำบันทึกพอได้ใจความก็ได้ มีผลทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีในศาลแขวงของไทย สำหรับการพิจารณาคดีอาญาร้ายแรงประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นจะมีการเตรียมพยานซึ่งเรียกว่า “Discovery” หรือ “Preparation for Trial” ซึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบและเตรียมพยานหลักฐานต่าง ๆ สำหรับใช้ในวันพิจารณาคดีและมีการวางแผนกำหนดระยะเวลาที่จะใช้สำหรับพิจารณาคดีที่แน่นอนตลอดทั้งในวันพิจารณาคดีศาลจะสืบพยานเฉพาะประเด็นในคดีเท่านั้น จึงทำให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จโดยรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่ไม่มีกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติกฎหมายให้ศาลมีอำนาจลงโทษพนักงานอัยการและทนายจำเลยที่กระทำการอันมีลักษณะประวิงคดีอีกด้วย

ผู้เขียนเห็นว่า หากนำกระบวนการตรวจสอบและเตรียมพยานหลักฐานมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลไทยจะช่วยบรรเทาปัญหาการเลื่อนคดีตามมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลงบ้างอันมีผลทำให้การพิจารณาคดีอาญาของศาลไทยเป็นไปด้วยความรวดเร็วและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก

Thesis Title : **Speedy, Continuous and Fairness Trial : A Case Study on the Article 179 of the Criminal Procedure Code**

Name : **Police Sub-Lieutenant Warangkhana Kunnalpanitch**

Thesis Advisor : **Mr. Charnchao Chaiyanukij**

Department : **Law**

Academic Year : **2000**

ABSTRACT

The Delay Trial is one of the important problems in the Thai Criminal Justice. The accused, particularly who were not released on bail, had been detained in jail during the trial. Consequently, they lost their freedom, money and their mental health became deteriorated even though the court had not determined whether they were guilty or not. It looks like the innocents have been punished. Moreover, this is against human rights.

The cases adjourned according to Article 179 of The Criminal Procedure Code is one of the factors of the delay trial. A research reveals that the cases adjourned longer than one month. Furthermore, the cases had been adjourned since only one witness testified during the hearing. Moreover, the cause of the adjourned cases is the absence of the prosecutors or defendants attorney.

A study on the Article 179 of the Criminal Procedure Code discovers that the law is actually intended to speed up the trial so that it is continued until the judgement is rendered. If that is not possible, however, paragraph two of the Article 179 gives an authority to the presiding judge to adjourn the case only in two events : one is when the witness fails to appear in court, and the other is when the court deems appropriate to adjourn the trial. The law has no limitation for the judge to adjourn the cases and it does not specify the maximum length of time of each adjournment. A study on the Civil Procedure Code and Article 15 of the Criminal Procedure Code together with the Supreme Court judgement evolves a conclusion that there are three cases that the courts may deem appropriate to order and adjournment : a case due to business of the court, a case due to illness of the defendant lawyer, a witness, or other people called upon to appear in court, and lastly, a justifiable cause where an adjournment is called for in order to ensure fairness to either party in the case.

A study on case law and legal in the United States and in Japan reveals that in general, nevertheless, the trials are faster than those in Thailand because their criminal justice structures help facilitate quicker proceedings. For example , judgements in misdemeanor cases can be rendered almost immediately when the defendants plead guilty. There is no need to call in witnesses nor to record the proceedings in writing. This is similar to legal proceedings in district courts in Thailand. In serious criminal cases, both the U.S. and Japan have a system called, “Discovery” or “Preparation for Trial” which is the process of checking and preparing evidence for hearing. Specific time-frame is set for the case. Moreover, there is a law in the U.S. that authorizes the courts to penalty public prosecutors or defendants lawyers who intend to delay the cases.

The author suggest that the system of preparing witnesses and evidence should be introduced to Thai court system to alleviate the problems that lead to the adjournment of the trial. In this way, criminal proceedings in Thai court may proceed at quicker rate in order to conform with paragraph one of Article 241 of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หมายความว่ากระบวนการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนภายใต้กฎหมายและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาให้ได้ความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศดังเช่นประเทศไทยนั้นการอำนวยความยุติธรรมดังกล่าวรัฐมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมโดยยึดหลักนิติธรรม (The Rule of Law) รัฐ องค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใด ๆ อันละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนหรือใช้อำนาจตามอำเภอใจไม่ได้เว้นแต่จะมีกฎหมายให้อำนาจไว้และต้องอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดและเท่าที่จำเป็นเท่านั้น การอำนวยความยุติธรรมของรัฐแต่ละยุคมีความแตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาบางยุคสมัยรัฐมุ่งเน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนก็จะถูกละเลยทำให้ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือบางยุคสมัยรัฐมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนการปราบปรามอาชญากรรมก็จะมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นกระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องมีการประสานระหว่างหลักการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างสมดุลและเป็นการยากที่จะประสานวัตถุประสงค์ทั้งสองประการดังกล่าวเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันขององค์กรและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจึงจะประสบความสำเร็จและเกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนอันนำไปสู่ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อระบบกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีจะต้องประกอบด้วยหลัก 4 ประการกล่าวคือ

1. หลักการค้นหาความจริง โดยมุ่งเน้นความร่วมมือขององค์กรและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม อาทิเช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล เป็นต้น ในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาหรือหักล้างข้อกล่าวหาเพื่อประกอบการวินิจฉัยคดีและให้ได้ความจริงว่ามีผู้กระทำความผิดหรือไม่ ผู้ใดเป็น

ผู้กระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ โดยตระหนักถึงหน้าที่โดยรวมว่าตนมีหน้าที่ร่วมกันค้นหาให้ได้ความจริงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนและสังคม

2. หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวความคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) และกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)¹ อันเป็นกฎหมายที่เกิดจากธรรมชาติโดยตรงมนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างขึ้นและเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายของรัฐใช้ได้ทุกแห่งหนโดยไม่จำกัดกาลเทศะ แนวความคิดนี้ทำให้เกิดการรับรองศักดิ์ศรีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ อาทิเช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า “สิทธิมนุษยชน”² (Human Rights) โดยนานาอารยะประเทศร่วมกันรับรองสิทธิมนุษยชนไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมืองเพื่อเป็นมาตรฐานสากลให้ประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและประเทศต่าง ๆ ที่มีเจตนารมณ์ร่วมกันในการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันโดยรัฐต้องให้ความรับรองและคุ้มครองมิให้ผู้ใดรวมถึงรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันเป็นการกระทบกระเทือนหรือละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวไว้ในกฎหมายภายในของประเทศ อาทิเช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

3. หลักนิติธรรม³ (The Rule of Law) เกิดจากการเรียกร้องให้มีการกำหนดขอบเขตอำนาจของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดเพื่อจำกัดอำนาจรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้มีการใช้อำนาจอย่างบิดเบือนตามอำเภอใจอันมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนและมุ่งคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนมิให้ถูกละเมิดโดยรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย

4. หลักการตรวจสอบ เป็นผลจากการจำกัดอำนาจรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดตามหลักนิติธรรม แต่ในทางปฏิบัติรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ามีการใช้อำนาจเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อป้องกันมิให้รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจและละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล

¹ กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538, หน้า 25.

² เรื่องเดียวกัน.

³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร : 2538, หน้า 10.

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยตรงเสมอไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในการเคลื่อนไหว ชื่อเสียง สังคม เศรษฐกิจ และครอบครัว ฯลฯ โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันนานาประเทศจึงให้ความสำคัญแก่จำเลยมากขึ้นโดยถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมิได้เป็นเพียงผู้ถูกดำเนินคดีเท่านั้นแต่เป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีด้วยและให้สันนิษฐานว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด ฉะนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลยจึงต้องคำนึงถึงมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเขาด้วย องค์การสหประชาชาติก็ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวเช่นกันจึงได้จัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ตลอดทั้งรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการดำเนินคดีอาญาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยสนับสนุนให้รัฐต่าง ๆ ทั่วโลกตระหนักถึงสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยดังกล่าวด้วยการลงนามเป็นภาคีสมาชิกและนำบทบัญญัติในปฏิญญาสากลฯ และกติการะหว่างประเทศฯ ดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศของตนและประเทศไทยก็ได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองดังกล่าวด้วย ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10⁴ และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง ข้อ 14 วรรคสาม (c)⁵ บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมไว้โดยชัดแจ้งแต่มิได้รับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาโดยต่อเนื่องไว้แต่อย่างใด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการพิจารณาคดีติดต่อกันไปทุกวันโดยต่อเนื่องเป็นผลให้การพิจารณาคดีอาญาของศาลแล้วเสร็จไปโดยรวดเร็วอันก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่จำเลยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจึงพออนุมานได้ว่าการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง ข้อ 14 วรรคสาม (c) บัญญัติรับรองไว้

⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 บัญญัติว่า “บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา”.

⁵ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง ข้อ 14 วรรคสาม (c) บัญญัติว่า “... 3. ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำผิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ดังต่อไปนี้...(c) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักข้ออย่างไม่เป็นธรรม...”.

ในการพิจารณาคดีศาลมีหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินคดีในศาลให้เป็นไปตามกฎหมาย ศาลจะใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้มิได้และถ้ากฎหมายบัญญัติให้เป็นดุลพินิจของ ศาลศาลจะต้องใช้ดุลพินิจอย่างยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายอย่างเสมอภาค แต่ในบางครั้งการใช้ ดุลพินิจของศาลศาลอาจทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นธรรมดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบการใช้ ดุลพินิจของศาลว่าเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติธรรมหรือไม่

จึงสรุปได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดำเนินต้องประกอบด้วยหลักทั้งสี่ประการ ดังกล่าวคือ หลักการค้นหาความจริง หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือหลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรมและหลักการตรวจสอบ การที่เราจะทราบว่าประเทศใดมี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีหรือไม่นั้นต้องพิจารณาจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ของประเทศและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศนั้นว่ามีการบัญญัติกฎหมายรับรอง หลักทั้งสี่ประการหรือไม่

แม้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้ตระหนักถึงสิทธิดังกล่าวของจำเลยเป็น อย่างมากจึงได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของไทยไปในแนวทางให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของจำเลยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามากขึ้น แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องไม่ได้มาตรฐานของ นานาประเทศอยู่หลายประการและในขณะเดียวกันแม้ว่าจะมีกฎหมายรับรองสิทธิของจำเลยไว้ก็ ตามแต่ก็มิได้มีการปฏิบัติกันอย่างจริงจังตั้งแต่ประการใด ในบางกรณีก็มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะ ยกเว้นกฎหมายหลักและในบางกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐก็เป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเสียเองจึงเป็นเหตุให้ สิทธิของจำเลยถูกละเมิดอยู่เสมอ

การพิจารณาคดีอาญาล่าช้าก็เป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลให้สิทธิของจำเลยถูก ละเมิดและเป็นปัญหาที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยซึ่งควรจะได้รับแก้ไข เร่งด่วนเนื่องจากเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อจำเลย ผู้เสียหาย รัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับ บุคคลเหล่านั้นเป็นอย่างมากเพราะทำให้จำเลยต้องตกอยู่ในสภาพที่เลวร้ายตลอดการพิจารณาคดี ซึ่งใช้เวลานานมากบางครั้งอาจใช้เวลา 2-3 ปี ซึ่งจำเลยจะต้องถูกขังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีทำ ให้จำเลยสูญเสียเสรีภาพ เสื่อมเสียชื่อเสียง สภาพจิตใจเสื่อมโทรมและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการ ต่อสู้คดีตลอดทั้งทำให้ครอบครัวแตกแยกต่าง ๆ ที่ยังมีได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด จริงหรือไม่และอาจเป็นไปได้ว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดดังที่ถูกกล่าวหาแต่จำเลยได้รับผลร้าย ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วเปรียบเสมือนเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์นั่นเอง ฉะนั้นผู้ใช้อำนาจในการ กระบวนการยุติธรรมควรตระหนักเป็นอย่างมากถึงปัญหาดังกล่าวซึ่งทำให้กระบวนการยุติธรรม ทางอาญาไม่มีประสิทธิภาพไม่เป็นธรรมและขัดต่อหลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว

จากสถิติการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีของกระทรวงยุติธรรมและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช⁶ พบว่า การเลื่อนคดีมีผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาคดีของศาล ดังนั้นการเลื่อนคดีโดยมิได้คำนึงถึงความจำเป็นของเหตุแห่งการเลื่อนคดีไม่ว่าจะกระทำโดยศาล ทนายความหรือพนักงานอัยการจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การพิจารณาคดีอาญาล่าช้า ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้บัญญัติจำกัดอำนาจและระยะเวลาของพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจนแต่เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา ศาลจังหวัดหรือศาลแขวงกลับไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดระยะเวลาที่ศาลจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นไปภายในกำหนดเวลาเท่าใด คงมีเพียงมาตรา 179 บัญญัติให้ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีตลอดไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนคดีก็ได้ แต่ถ้าพยานไม่มาหรือมีเหตุอันสมควรต้องเลื่อนการพิจารณาก็ให้ศาลเลื่อนคดีไปตามที่เห็นสมควรได้⁷ และในมาตรา 182 วรรคสองบัญญัติให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควรจะเลื่อนการอ่านไปในวันอื่นก็ได้แต่ต้องจดรายงานเหตุนั้นไว้⁸ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ โดยให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น การที่ศาลใช้ดุลพินิจให้เลื่อนการพิจารณาคดีได้ง่ายแม้ว่าจะไม่มีเหตุอันสมควรก็ตาม เช่น ทนายความขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุขัดแย้งกัน เป็นต้น จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้การพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นใช้ระยะเวลายาวนานทั้ง ๆ ที่ มาตรา 179 บัญญัติให้มีการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นติดต่อกันไปจนเสร็จสิ้นเป็นหลักและบัญญัติข้อยกเว้นโดยให้ศาลอนุญาตเลื่อนการพิจารณาคดีได้ในกรณีพยานไม่มาศาลหรือมีเหตุอันสมควร แต่ด้วยความเข้าใจอันคลาดเคลื่อนหรือความไม่ชัดเจนของกฎหมายมาตรานี้ก็ตาม ในทางปฏิบัติศาลจะพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยแต่ละนัดจะห่างกันมากกว่า 1 เดือนและในแต่ละนัดจะสืบพยาน 1 หรือ 2 ปากหรือไม่มีการสืบพยานเลยและอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีเป็นหลักซึ่งมีผลทำให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะจำเลยที่มีได้ถูกปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณา

นอกจากนี้ การพิจารณาคดีอาญาไม่ติดต่อกันไปทุกวันโดยต่อเนื่องมีผลทำให้พยานหลักฐานที่สำคัญในคดีอาจสูญหายหรือถูกทำลายตลอดทั้งมีผลกระทบต่อการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานโดยเฉพาะพยานบุคคลเนื่องจากการพิจารณาคดีของศาลศาลจะรับฟังพยานบุคคลที่ให้การต่อศาลเท่านั้น คำให้การของพยานที่ให้การต่อพนักงานสอบสวนจะรับฟังในฐานะพยาน

⁶ พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 179.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 182 วรรคสอง.

บอกเล่าซึ่งความน่าเชื่อถือของพยานจะน้อย ดังนั้นการพิจารณาคดีที่ไม่กระทำติดต่อกันทุกวัน โดยต่อเนื่องจะทำให้ใช้เวลาในการพิจารณาคดีนานเป็นปีความจำของพยานจะลบลือนจนสูญสิ้นหรือบิดเบือนไปจากความจริงที่ให้เห็นเหตุการณ์หรือพยานนั้นอาจตายไปแล้วก็ได้ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตตวิทยาพยานหลักฐาน

นอกจากนี้ การพิจารณาคดีอาญาติดต่อกันทุกวันโดยต่อเนื่องมีผลทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีความต่อเนื่องทางความคิด ความจำและประหยัดเวลาในการอ่านสำนวนทุกครั้งที่มีการพิจารณาคดี ตลอดทั้งทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีและผู้พิพากษาที่ทำคำพิพากษาเป็นผู้พิพากษาชุดเดียวกัน และจะได้เห็นกิริยาอาการของพยานในขณะที่ให้การต่อศาลว่าพยานดังกล่าวให้การจริงหรือเท็จหรือเป็นพยานชักช้อม หากผู้พิพากษาพิพากษาคดีโดยอ่านจากสำนวนเพียงอย่างเดียวทำให้ยากที่จะทราบได้ว่าพยานให้การตามความจริงหรือพยานให้การเท็จอันมีผลต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานซึ่งเป็นเรื่องจิตตวิทยาพยานหลักฐานเช่นเดียวกัน

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งในข้อบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพและไม่สอดคล้องกับหลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีและขัดกับหลักปรัชญาสาสกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองซึ่งประเทศไทยให้การรับรอง สภาวรัฐธรรมนูญของไทยก็ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม”⁹ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย แต่ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายมาตรานี้มิได้คุ้มครองเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยเท่านั้นแต่คุ้มครองถึงพยานและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตลอดทั้งทำให้ประชาชนในสังคมทราบว่าหากกระทำความผิดแล้วจะได้รับโทษจึงรู้สึกเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอันเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย แต่ในทางปฏิบัติศาลและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหาได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวไม่ ประกอบกับไม่มีกฎหมายฉบับใดบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนจึงมีเพียงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 เท่านั้นที่เป็นหลักในการดำเนินการพิจารณาคดีในศาลและคุ้มครองสิทธิดังกล่าว แต่ก็ยังมีได้มีการปฏิบัติโดยเคร่งครัดและจริงจังจึงทำให้สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องยังไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างจริงจัง

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบของการเลื่อนคดีและการพิจารณาคดีไม่ติดต่อกันไปทุกวันโดยต่อเนื่องและเสนอแนะแนวทางปรับปรุงมาตรา 179 ให้

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 วรรคแรก.

สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก และหลัก
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีทั้ง 4 ประการดังกล่าว

1.2 สมมติฐาน

การพิจารณาคดีอาญาติดต่อกันไปทุกวันโดยต่อเนื่องมีผลทำให้คดีเสร็จจากการ
พิจารณาของศาลชั้นต้นอย่างรวดเร็วและมีผลทำให้การพิพากษาของศาลเป็นไปโดยถูกต้องและ
มีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบของการพิจารณาคดีล่าช้าตามมาตรา 179
แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่ามีสาเหตุและผลกระทบหรือไม่ อย่างไร
- 2) เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและ
เป็นธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยเพื่อหา
แนวทางแก้ไขการพิจารณาคดีอาญาของศาลชั้นต้นของไทยให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
ต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาถึงสภาพปัญหาและผลกระทบของการพิจารณาคดีด้วย
ความล่าช้าตามมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมาตรา 241 วรรค
แรกแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ตลอดทั้งหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว
ต่อเนื่องและเป็นธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น

1.5 วิธีการศึกษา

ผู้เขียนได้ศึกษาจากตำรากฎหมาย วารสาร คำพิพากษาและเอกสารอื่นๆ ทั้งภาษาไทย
และภาษาต่างประเทศ ตลอดจนแนวความคิดและความเห็นของนักนิติศาสตร์ของไทยเพื่อค้นหา
สภาพปัญหาและผลกระทบของการพิจารณาคดีล่าช้าไม่ต่อเนื่องในประเทศไทยและนำมาเปรียบ
เทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ

1) ทราบสภาพปัญหาและผลกระทบของการเลื่อนคดีและการพิจารณาคดีไม่ต่อเนื่องในประเทศไทย

2) ทราบกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยรวดเร็วและต่อเนื่องในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นแล้วนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เพื่อค้นหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาของมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

บทที่ 2

หลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วยหลัก 4 ประการดังนี้

1. หลักการค้นหาความจริง
2. หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน
3. หลักนิติธรรม
4. หลักการตรวจสอบ

การที่เราจะทราบว่าประเทศใดมีกระบวนการยุติธรรมที่ดีหรือไม่นั้นต้องพิจารณาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศนั้นว่ามีการบัญญัติกฎหมายขึ้นรับรองหลักทั้งสี่ประการหรือไม่ และแม้ว่าจะได้มีการบัญญัติกฎหมายรับรองหลักการทั้งสี่ประการดังกล่าวแต่ก็ไม่เพียงพอที่จะสรุปได้ว่าประเทศนั้นมีกระบวนการยุติธรรมที่ดีสิ่งที่สะท้อนให้เห็นอีกประการหนึ่งก็คือการบังคับใช้กฎหมายโดยองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วยหรือไม่ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่านอกจากจะพิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วจะต้องพิจารณาจากหลักปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมว่าทราบ และปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของหลักการทั้งสี่ประการดังกล่าวหรือไม่ ฉะนั้นจึงขอกกล่าวถึงเจตนารมณ์ของหลักการทั้งสี่ประการดังนี้

2.1 หลักการค้นหาความจริง

หลักการค้นหาความจริงเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากกระบวนการค้นหาความจริงไม่มีประสิทธิภาพก็จะทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้และอาจทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับโทษทั้ง ๆ ที่ตนเองมิได้กระทำความผิดและผลที่จะได้รับอีกประการหนึ่งก็คือความเสื่อมศรัทธาต่อระบบกระบวนการยุติธรรมอันอาจทำให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความเป็นธรรมจึงใช้ชีวิตที่กำกวมในลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟันอันเป็นสาเหตุให้สังคมเกิดความวุ่นวายไม่มีความสุขจนอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมนั้นล้มเหลว การค้นหาให้ได้ความจริงจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่จำเลย ผู้เสียหายและสังคม ผู้ที่ทำหน้าที่ค้นหาความจริงคือองค์กรของรัฐซึ่งได้แก่

ตำรวจ พนักงานอัยการและศาลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาให้ได้ซึ่งความจริงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินการนั้นจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ

2.1.1 ระบบการค้นหาความจริง

ระบบการค้นหาความจริงในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไปตามแนวความคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการของระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระบบ ดังนี้

- 1) ระบบกล่าวหา (Accusatory System)
- 2) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

1) ระบบกล่าวหา (Accusatory System) เป็นระบบการค้นหาความจริงซึ่งใช้อยู่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลียและญี่ปุ่น เป็นต้น โดยมีประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบการค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาที่มีผู้เกี่ยวข้องกับคดีรวม 3 ฝ่ายด้วยกัน คือ โจทก์ จำเลยและศาล โดยมีวิวัฒนาการมาจากการค้นหาความจริงโดยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันและมีศาลเป็นกรรมการตัดสินต่อมาได้ยกเลิกการต่อสู้กันและใช้วิธีนำพยานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยแทนแต่แนวความคิดในเรื่องการวางตัวเป็นกลางของศาลก็ยังคงอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้

ในระบบกล่าวหา คู่ความทั้งสองฝ่ายจะมีฐานะเท่าเทียมกันโดยฝ่ายโจทก์เป็นผู้มีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อแสดงให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจริง ส่วนฝ่ายจำเลยก็มีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานหรือถามค้านพยานของโจทก์เพื่อหักล้างความน่าเชื่อถือของพยานที่ฝ่ายโจทก์นำเสนอต่อศาลโดยศาลจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด ศาลไม่มีหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเสนอมา ปกติศาลจะไม่เรียกพยานมาสืบเองหรือซักถามพยานนอกเหนือไปจากที่คู่ความนำมาสืบเว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นเพื่อความ เป็นธรรมแก่จำเลยหรือเพื่อให้คำให้การของพยานเกิดความชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นคู่ความทั้งสองฝ่ายจึงต้องตรวจสอบพยานหลักฐานและระวังผลประโยชน์ในคดีของตนเอง ซึ่งเรียกว่า “ระบบปฏิปักษ์” (Adversary System)¹ ในระบบกล่าวหานี้โดยสภาพแล้วคู่ความไม่สามารถที่จะมีฐานะเท่าเทียมกันได้เพราะโจทก์มีฐานะเป็นองค์กรของรัฐ ฉะนั้นจำเลยจึงเป็นผู้เสียเปรียบในการต่อสู้คดี ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยโดยมีกติกาคควบคุมการพิจารณาคดีเพื่อ

¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม”. บทบัณฑิตย. ธันวาคม 2539, หน้า 138.

ให้จำเลยมีฐานะเท่าเทียมกับโจทก์ เพื่อให้การค้นหาความจริงเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม หลายประการด้วยกัน อาทิเช่น บทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์จนสิ้นสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยศาล การพิจารณาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย สิทธิในการมีทนายให้คำปรึกษา มีการตัดบทพยานที่เคร่งครัดและมีการซักค้านพยาน เป็นต้น ซึ่งคู่ความจะต้องปฏิบัติตามกติกาดังกล่าวโดยเคร่งครัด ศาลจะเป็นผู้ควบคุมดูแลให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาดังกล่าวและหากคู่ความฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามศาลอาจยกฟ้องได้

2) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เป็นระบบการค้นหาความจริงในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) โดยมีประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นแบบมีแนวความคิดว่าผู้กระทำความผิดนอกจากจะกระทำต่อผู้เสียหายแล้วยังกระทำต่อรัฐอีกด้วย ฉะนั้นรัฐจึงต้องเป็นผู้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดซึ่งเรียกว่า “การดำเนินคดีโดยรัฐ” (Public Prosecution)² เดิมการดำเนินคดีในระบบไต่สวนนั้นองค์กรที่มีหน้าที่สืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง พิเคราะห์ และพิพากษาคดีจะเป็นองค์กรเดียวกันคือศาลซึ่งมีอำนาจอย่างกว้างขวางและใช้วิธีไต่สวนหาความจริงโดยการทรมานร่างกายผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิใด ๆ จึงทำให้ไม่ได้รับความจริงที่ถูกต้อง เพราะผู้ต้องหาให้การรับสารภาพเนื่องจากทนความเจ็บปวดไม่ไหวจึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับความเป็นธรรม ต่อมาจึงได้มีการปรับปรุงระบบการไต่สวนขึ้นใหม่ภายใต้โครงสร้างของระบบเดิมโดยมีการแบ่งแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้องออกจากองค์กรพิพากษาคดี โดยเด็ดขาดและให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน ฟ้องร้องคดีโดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือ สำหรับองค์กรที่ทำหน้าที่พิพากษาคดีให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ องค์กรต่าง ๆ ของรัฐได้แก่ตำรวจ พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาต้องร่วมมือกันค้นหาเพื่อให้ได้ความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้นองค์กรซึ่งมีหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้องจึงมิใช่คู่ความหรือคู่ต่อสู้กับจำเลยแต่เป็นองค์กรที่มีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความและประชาชน ฉะนั้นตำรวจและพนักงานอัยการต้องมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาต่อศาล ส่วนศาลก็ต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจมิใช่วางเฉยเช่นเดียวกับผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาซึ่งเรียกการค้นหาความจริงในลักษณะนี้ว่า “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา”³

ในระบบนี้ศาลจะมีอำนาจอย่างกว้างขวางโดยมุ่งค้นหาให้ได้ความจริงเป็นสำคัญดังนั้นการพิจารณาและสืบพยานจะเป็นไปโดยไม่เคร่งครัดดังเช่นระบบกล่าวหา ศาลในระบบไต่สวนนี้มี

² เรื่องเดียวกัน.

³ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542, หน้า 15.

อำนาจที่จะเรียกพยานเข้ามาในคดีหรือซักถามพยานหรือทำการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้
ทนายไม่มีสิทธิซักถามพยานแต่อย่างใดแต่อาจเสนอคำถามให้ศาลซักถามพยานได้ ฉะนั้นจึงกล่าว
ได้ว่าศาลในระบบไต่สวนจะมีอำนาจและบทบาทในการค้นหาความจริงมากกว่าศาลในระบบ
กล่าวหา

แต่อย่างไรก็ตามนานาประเทศโดยส่วนใหญ่ได้ตระหนักถึงข้อดีและข้อเสียของการค้นหา
ความจริงทั้งสองระบบจึงได้ปรับปรุงนำส่วนที่ดีของทั้งสองระบบมาผสมผสานกันจนการค้นหา
ความจริงทั้งสองระบบดังกล่าวมีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การค้นหาให้ได้ซึ่ง
ความจริงอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือที่เรียกกันว่า "ระบบผสม"⁴
นั่นเอง

2.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการค้นหาความจริงกับสิทธิของจำเลยที่จะได้รับ
การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะมีหลักการค้นหาความจริงในระบบ
ไต่สวนหรือระบบกล่าวหาย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเสมอ เช่น สิทธิในชีวิต
ร่างกายหรือเสรีภาพ เป็นต้น ฉะนั้นการดำเนินคดีโดยวิธีการใดที่สามารถทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี
เช่น ผู้เสียหาย จำเลย หรือพยานพ้นไปจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยเร็วที่สุดกระบวนการ
ดำเนินคดีอาญานั้นจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีและประชาชนมากที่สุด

การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องมีผลต่อการค้นหาให้ได้ซึ่งความจริง
ดังนี้

(1) มีผลต่อการรวบรวมพยานหลักฐาน การรวบรวมพยานหลักฐานเป็น
สิ่งสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้ได้ความจริงชัดเจนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็น
ผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิจารณาด้วยความรวดเร็วจะทำให้คู่ความต้องเตรียม
หลักฐานในเบื้องต้น การรวบรวมหลักฐานในเบื้องต้นก่อนการพิจารณาคดีของคู่ความจะทำให้มี
การรวบรวมหลักฐานทุกชนิดที่จะใช้เป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีไว้ในที่ที่เหมาะสมและได้รับการ
รักษาให้อยู่ในสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด ดังนั้นหลักฐานต่างๆในคดีก็จะไม่สูญหายหรือชำรุดจนถึง
ขนาดไม่สามารถนำมาแสดงต่อศาลใช้อ้างเป็นพยานในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ แต่ถ้ามี
การพิจารณาคดีล่าช้าแม้ว่าจะมีหลักฐานซึ่งได้รวบรวมไว้ในเบื้องต้นบางส่วนแล้วก็ตามแต่ถ้ามีการ

⁴ โสภณ รัตนกร. พยาน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์นิติธรรมการ,
2544, หน้า 7.

สืบพยานโดยอ้างหลักฐานบางส่วนที่มีได้รวบรวมไว้ในเบื้องต้นก็อาจจะไม่สามารถนำหลักฐานมาอ้างหรือนำมาแสดงเป็นพยานในการพิจารณาคดีได้เพราะเหตุว่าหลักฐานดังกล่าวได้สูญหายหรือชำรุด เนื่องจากไม่ได้รับการรักษาให้อยู่ในสภาพที่เป็นจริงในขณะที่จำเลยกระทำความผิด นอกจากนี้หากเป็นพยานบุคคลถ้าศาลพิจารณาคดีล่าช้าพยานบุคคลที่ถูกอ้างในเบื้องต้นอาจจะย้ายที่อยู่จนไม่สามารถติดตามนำตัวมาเป็นพยานต่อศาลได้ อันเป็นเหตุให้ศาลไม่สามารถค้นหาความจริงที่ถูกต้องได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดี

(2) มีผลต่อความจำของพยาน ในการพิจารณาคดีนอกศาลจะตรวจดูพยานเอกสารและพยานวัตถุแล้วศาลจะต้องรับฟังคำเบิกความของพยานบุคคลอีกด้วย การพิจารณาคดีล่าช้ามีส่วนทำให้ความทรงจำของพยานบุคคลในการรู้เห็นเหตุการณ์ขณะกระทำความผิดค่อย ๆ ลบเลือนหรือบิดเบือนไปจากความเป็นจริงตามระยะเวลาในการพิจารณาคดี หากการพิจารณาคดีมีระยะยาวนานเท่าใดความจำของพยานก็จะลบเลือนไปเท่านั้นทั้ง ๆ ที่พยานตั้งใจจะเบิกความตามความเป็นจริงซึ่งเป็นเหตุให้คำเบิกความของพยานต่อศาลบิดเบือนไปจากความจริงอันมีผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานปากนั้นทำให้ไม่ได้ความจริงที่ถูกต้องและด้วยเหตุนี้จึงทำให้การค้นหาความจริงไม่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมนั่นเอง

(3) มีผลต่อการชี้หน้าพยานของศาล การพิจารณาคดีอาญาโดยรวดเร็วและต่อเนื่องมีผลต่อคำพิพากษาของศาลซึ่งกระบวนการในชั้นนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดเพราะ จำเลยที่ถูกศาลพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการลงโทษ ดังนั้นศาลจึงต้องใช้สติปัญญาและประสบการณ์ในการวินิจฉัยคดีด้วยความสุขุมรอบคอบ การชี้หน้าพยานหลักฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการแล้วศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐานจากการสืบพยานในศาลเป็นสำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการที่ศาลจะทราบได้อย่างไรว่าพยานที่นำมาสืบในศาลนั้นเป็นพยานที่เห็นเหตุการณ์จริงหรือเป็นพยานเท็จ หลักจิตตวิทยาพยานหลักฐานจึงเป็นแนวทางที่จะทำให้ศาลทราบว่าพยานที่คู่ความนำมาสืบในศาลนั้นเห็นเหตุการณ์จริงหรือไม่ การสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นผู้พิพากษาที่วินิจฉัยคดีจะต้องได้เห็นอาการปฏิกิริยาของพยานที่มาสืบในศาลโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ การพิจารณาคดีที่ล่าช้าจะทำให้ศาลไม่มีโอกาสรับฟังพยานตั้งแต่ต้นจนจบ การพิจารณา ด้วยเหตุว่าผู้พิพากษาที่วินิจฉัยคดีนั้นมาตั้งแต่ต้นต้องย้ายไปทำงานที่อื่นซึ่งผู้พิพากษาที่มารับสำนวนคดีต่อไปจะไม่ได้เห็นอาการปฏิกิริยาของพยานและตรวจดูแต่สำนวนซึ่งจะมีการจดบันทึกเฉพาะประเด็นที่สำคัญเท่านั้นจึงเป็นที่สงสัยว่าการวินิจฉัยคดีของศาลนั้นเป็นไปโดยถูกต้องหรือไม่ ฉะนั้นการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้การค้นหาความจริงของศาลเป็นไปโดยถูกต้องตามความจริงมากขึ้น

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหา ระบบไต่สวนหรือระบบผสมก็ตาม หากมีการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องแล้วจะมีผลทำให้ได้รับความจริงที่ถูกต้องอันเป็นเหตุให้การค้นหาความจริงของศาลมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

2.2 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน

วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานอกจากจะค้นหาให้ได้ความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแล้วจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอีกด้วย เดิมกระบวนการยุติธรรมทางอาญามุ่งเน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมรัฐจึงไม่รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนผู้ถูกกล่าวหาเป็นเพียงกรรมในคดี⁵ มีการค้นหาความจริงด้วยวิธีกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา อาทิเช่น ดำน้ำ ลุยไฟหรือทรมาน เป็นต้น ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิใด ๆ ทั้งสิ้น การค้นหาความจริงด้วยวิธีดังกล่าวเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจเต็มที่ในการดำเนินคดีอันก่อให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจและไม่เสมอภาค ผู้ถูกกล่าวหาอาจถูกกลั่นแกล้งได้ความไม่เป็นธรรมจึงเกิดขึ้นแก่สังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีการพัฒนาโดยรัฐรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหามากขึ้น โดยรับรองไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญอันถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศทำให้ผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็นประธานในคดี⁶ มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ องค์การและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมและมีอำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่รัฐบัญญัติรับรองนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวความคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) และกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)⁷ อันเป็นกฎหมายที่เกิดจากธรรมชาติโดยตรง มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างขึ้นและเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายของรัฐใช้ได้ทุกแห่งหนโดยไม่จำกัดกาลเทศะ

สิทธิธรรมชาติเกิดจากหลักแห่งเหตุผล(Rationalism) ลัทธิเฉพาะบุคคล(Individualism) และลัทธินิยมความรุนแรง (Radicalism) กล่าวคือบุคคลควรจะมีสิทธิใดบ้างนั้นเป็นการคิดจากเหตุผลทั่ว ๆ ไปโดยคำนึงถึงเกียรติภูมิ อำนาจ ความจริงใจหรือความสุจริตใจของมนุษย์ สิทธิดังกล่าวเกิดขึ้นพร้อมกับบุคคลจึงเป็นสิทธิประจำตัวของบุคคลจะจำกัดตรึงหรือให้แก่บุคคลอื่นไม่ได้และในเวลาหนึ่งการใช้กำลังอาจถูกกล่าวอ้างเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิธรรมชาติของมนุษย์⁸ ด้วย

⁵ คณิต ณ นคร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

⁷ กุลพล พลวัน. เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

แนวความคิดนี้ทำให้เกิดการต่อสู้เพื่อจำกัดหรือต่อต้านลัทธิอำนาจของกษัตริย์และผู้มีอำนาจปกครองซึ่งใช้อำนาจตามอำเภอใจและไม่เป็นธรรมจนกระทั่งมีการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานให้แก่ราษฎรเพื่อป้องกันการใช้อำนาจของผู้ปกครองมิให้ละเมิดสิทธิของราษฎร เอกสารที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรที่มีชื่อเสียงได้แก่ มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) หรือ Great Charter ของอังกฤษ, The Declaration of Independence ของสหรัฐอเมริกา และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ.1789 ซึ่งถือว่าเป็นแม่แบบของหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน

2.2.1 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามหลักสากล

สหประชาชาติเป็นองค์กรที่นานาประเทศจัดตั้งขึ้นเพื่อร่วมมือกันส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทุกคนโดยเท่าเทียมกันโดยมุ่งหมายให้เกิดสันติภาพในโลก ซึ่งสหประชาชาติได้มีการประกาศรับรองสิทธิมนุษยชนไว้ดังนี้

1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights)

ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไว้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 โดยให้รัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติร่วมมือกันส่งเสริมเคารพและถือปฏิบัติต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองในรัฐสมาชิกซึ่งรัฐจะต้องยอมรับในศักดิ์ศรีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานความยุติธรรมและเสมอภาคของมนุษย์ทุกคนรวมทั้งต้องส่งเสริมให้มนุษย์ทุกคนได้รับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานกันอย่างถ้วนหน้าอีกด้วย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาผู้กระทำความผิดและนำตัวมาลงโทษฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนได้ไม่ว่าจะเป็นการจับกุมคุมขังหรือการลงโทษผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นปฏิญญาสากลฉบับนี้จึงได้บัญญัติถึงเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาไว้เพื่อเป็นแนวทางให้รัฐสมาชิกรักษาไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศของตนโดยให้รัฐมีอำนาจละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐให้น้อยที่สุดและเท่าที่จำเป็นภายใต้กฎหมายเท่านั้น อาทิเช่น

- (1) บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีภาพและในร่างกาย(ข้อ 3)
- (2) บุคคลใดจะถูกลงทัณฑ์หรือได้รับการปฏิบัติโดยวิธีทรมาน ทารุณโหดร้ายหรือหยามเกียรติมิได้ (ข้อ 5)
- (3) ทุกคนมีความเสมอภาคกันในกฎหมายและย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน (ข้อ 7)
- (4) บุคคลจะถูกจับ กักขังหรือเนรเทศโดยผลการไม่ได้ (ข้อ 9)

(5) บุคคลย่อมได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระ และมีความเป็นกลางเท่าเทียมกัน (ข้อ 10)

(6) บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายโดยศาล (ข้อ 11(1))

(7) บุคคลจะถูกลงโทษโดยขณะกระทำความผิดไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด ไม่ได้และห้ามมิให้ลงโทษเกินกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (ข้อ 11(2)) เป็นต้น

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติแนวทางในการปกป้องคุ้มครองสิทธิในชีวิตร่างกายและเสรีภาพของบุคคลจากการดำเนินคดีของรัฐไม่ว่าประเทศนั้นๆ จะมีระบบกฎหมายใดก็ตามโดยมุ่งหมายให้ประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกและประเทศที่มีแนวความคิดในการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองในประเทศของตนนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายภายในของประเทศดังกล่าวต่อไป

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติได้รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ.1966 และเปิดให้ประเทศต่าง ๆ ลงนามให้สัตยาบันเรื่อยมาจนกระทั่งเมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ.1976 จึงมีผลบังคับใช้โดยประกาศรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลโดยให้ปัจเจกบุคคลสำนึกในหน้าที่ของตนที่มีต่อปัจเจกบุคคลอื่นและสังคม ตลอดทั้งมีหน้าที่ต่อสู้เพื่อการส่งเสริมและปฏิบัติตามสิทธิที่รับรองไว้ในกติกานี้⁹ และรัฐภาคีมีหน้าที่นำเอาบทบัญญัติของกติกาลบนี้ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ¹⁰

นอกจากนี้กติกาลบนี้ยังได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมไว้หลายประการ อาทิเช่น

(1) ไม่ให้รัฐหรือกลุ่มบุคคลได้ตีความหรือปฏิบัติการใดโดยมุ่งประสงค์ต่อการทำลายสิทธิและเสรีภาพหรือจำกัดสิทธิใด ๆ ยิ่งไปกว่าที่ได้บัญญัติไว้ในกติกาลบนี้ (ข้อ 5)

(2) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิตและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย(ข้อ 1)

(3) การลงโทษประหารชีวิตย่อมกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ (ข้อ 6 วรรคสอง)

⁹ อาร์มภบท กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและทางการเมือง.

¹⁰ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและทางการเมือง ข้อ 2.

- (4) บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตย่อมมีสิทธิขอภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษหรือนิรโทษกรรมหรือได้รับการอภัยโทษ (ข้อ 6(4))
- (5) บุคคลจะถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการมิได้เว้นแต่จะบัญญัติไว้ในกฎหมาย (ข้อ 9 วรรคหนึ่ง)
- (6) บุคคลผู้ถูกจับกุมย่อมได้รับการแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุมทันที (ข้อ 9 วรรคสอง)
- (7) บุคคลผู้ถูกจับจะต้องถูกนำตัวไปศาลและได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรและมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว (ข้อ 9 วรรคสาม)
- (8) บุคคลที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลให้พิจารณาถึงความชอบด้วยกฎหมายของการจับหรือควบคุมตัวและศาลจะต้องพิจารณาโดยมิชักช้า (ข้อ 9 วรรคสี่)
- (9) บุคคลที่ถูกจับหรือควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ (ข้อ 9 วรรคห้า)
- (10) บุคคลย่อมเสมอภาคกันในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรมโดยศาลที่มีอำนาจอิสระและไม่มีอคติ (ข้อ 14 วรรคแรก)
- (11) บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย (ข้อ 14 วรรคสอง)
- (12) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยพลัน (ข้อ 14 วรรคสาม (a))
- (13) สิทธิในการมีทนาย (ข้อ 14 วรรคสาม (b))
- (14) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักข้ออย่างไม่เป็นธรรม (ข้อ 14 วรรคสาม (c))
- (15) สิทธิที่จะพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย (ข้อ 14 วรรคสาม (d))
- (16) สิทธิในการถามพยานและขอให้ศาลออกหมายเรียกพยาน (ข้อ 14 วรรคสาม (e))
- (17) สิทธิที่จะมีล่าม (ข้อ 14 วรรคสาม (f))
- (18) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด (ข้อ 14 วรรคสาม (g)) เป็นต้น

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมืองได้บัญญัติแนวทางให้ประเทศภาคีสมาชิกนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศของตนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้หลากหลายประการ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่ากติกาฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจของรัฐหรือผู้ปกครองโดยรัฐมีอำนาจละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลได้เฉพาะที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนกับสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาให้ได้ความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและในขณะเดียวกันก็มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลด้วยซึ่งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลดังกล่าวบัญญัติในรัฐธรรมนูญและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองได้บัญญัติแนวทางไว้ให้ประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศของตนและปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวโดยให้ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด

สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งที่มีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 10 ซึ่งบัญญัติว่า“ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาเป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำผิดอาญาใด ๆ ที่ตนถูกกล่าวหา”¹¹ หากพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการรับรองให้มีการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยจากศาล แต่มีได้บัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วและต่อเนื่องไว้อย่างชัดเจนแต่เนื่องจากการพิจารณาด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา พยานหรือรัฐก็ตาม จึงพอจะอนุมานได้ว่าสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาที่เป็นธรรมนั่นเอง นอกจากนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองได้บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในข้อ 14 วรรคสาม (c) ซึ่งบัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค...(c) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น...”¹² จากบทบัญญัติดังกล่าวจะพบว่าได้มีการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วไว้อย่างชัดเจนแต่มีได้รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความต่อเนื่องไว้แต่อย่างใดแต่เนื่องจากการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องทำให้การพิจารณาคดีเสร็จไปจากศาลด้วยความรวดเร็ว

¹¹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10.

¹² กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง ค.ศ.1966 มาตรา 14 วรรคสาม (c).

และทำให้เกิดความเป็นธรรมจึงพอจะอนุมานได้ว่าสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาโดยรวดเร็วซึ่งมีการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศฯ นั้นเอง

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว และต่อเนื่องเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลอย่างหนึ่งที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง อันก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลทุกฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2.3 หลักนิติธรรม (The Rule of Law)

ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะยึดหลักนิติธรรมในการปกครองประชาชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนของตนเอง ซึ่งจะขอกกล่าวถึงดังนี้

2.3.1 ความหมายของหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) มีต้นกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษเกิดจากประสบการณ์ของประชาชนและศาลในการพัฒนากฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนโดยการพัฒนาจากคำพิพากษาของศาลเพื่อเป็นเครื่องมือจำกัดอำนาจของผู้ปกครองด้วยการที่ผู้อยู่ใต้การปกครองนำเรื่องที่ผู้ปกครองกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งกับประชาชนไปให้ศาลวินิจฉัยศาลก็วางหลักไว้ว่าผู้ปกครองนั้นทำได้หรือไม่จึงทำให้มีการพัฒนากฎหมายเรื่อยมา หลักนิติธรรมเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับความยุติธรรมจากผู้ปกครอง อาทิเช่น ในสมัยของพระเจ้าจอห์น (John) แห่งอังกฤษซึ่งพระองค์ทรงใช้อำนาจเกินขอบเขตทำให้เกิดความขัดแย้งกับพระและขุนนางพระและขุนนางจึงบังคับให้พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธย ในเอกสารซึ่งเรียกว่า “Great Charter” หรือ “มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา” เพื่อจำกัดอำนาจของพระเจ้าจอห์น เป็นต้น

หลักนิติธรรมเกิดจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐหรือผู้ปกครองซึ่งกระทำการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนจึงทำให้มีการเรียกร้องให้กำหนดอำนาจของรัฐหรือผู้ปกครองให้อยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดเพื่อจำกัดอำนาจรัฐหรือผู้ปกครองมิให้มีการใช้อำนาจอย่างบิดเบือนและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ฉะนั้นรัฐที่ปกครองโดยยึดหลักนิติธรรมจึงเป็นรัฐที่ปกครองโดยกฎหมายมิใช่ปกครองโดยมนุษย์ แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายที่บังคับใช้นั้นจะต้องเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักกฎหมายธรรมชาติ

หลักนิติธรรมนอกจากจะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนแล้วยังปกป้องและคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจอีกด้วย

ดังนั้น หลักนิติธรรมจึงหมายถึงหลักการปกครองโดยกฎหมาย รัฐ หรือผู้ปกครอง จะใช้อำนาจของตนภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดและจะบังคับให้ประชาชนกระทำการหรือ

งดเว้นกระทำการใด ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้ไม่ได้

2.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิติธรรมกับสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาตีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่รัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลที่ถูกกระทำละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานและดำเนินการเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ถูกกล่าวหาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นรัฐที่มีการปกครองประเทศโดยยึดหลักนิติธรรมจะต้องบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนและแน่นอนในการกำหนดการใช้อำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้อำนาจละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้เพียงพอเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวบรรลุผลรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจของตนเกินกว่าที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ไม่ได้

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใด ๆ อันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลหาได้ไม่เว้นแต่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจเช่นนั้นไว้และกฎหมายดังกล่าวนี้จะต้องบัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งมาจากผู้แทนของประชาชนด้วยเหตุผลว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นใช้นั้นจะต้องเป็นที่ต้องการและยอมรับจากบุคคลที่ถูกใช้บังคับจึงจะเกิดความเป็นธรรมเพราะหลักนิติธรรมมีพื้นฐานจากพฤติกรรมของบุคคลและการควบคุมทางสังคมและค่อย ๆ พัฒนามาเป็นกฎหมาย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล เป็นต้น จะต้องบังคับใช้กฎหมายแก่ประชาชนทุกคนด้วยความแน่นอน เสมอภาคและเป็นธรรม

สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมก็เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาให้รัฐใช้เวลาในการพิจารณาตีอาญานานเกินความจำเป็นเพราะในระหว่างการพิจารณาคดีนั้นจำเลยอาจถูกกักขังโดยหมายศาลทำให้จำเลยต้องสูญเสียเสรีภาพ ถ้ากฎหมายไม่ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาตีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจใช้อำนาจตามอำเภอใจได้โดยดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างล่าช้าอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย

ดังนั้น การที่รัฐได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาตีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมจึงเป็นหลักประกันแก่ประชาชนได้ว่าศาลจะไม่ดำเนินการพิจารณาตีอาญาล่าช้านั่นเอง

2.4 หลักการตรวจสอบ (Check and Balance)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2.3 ว่าประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยยึดหลักนิติธรรมหรือนิติรัฐนั้นจะต้องมีการแบ่งแยกอำนาจรัฐออกเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการและองค์กรทั้งสามฝ่ายดังกล่าวจะต้องมีการคานหรือถ่วงดุลย์อำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้ละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลจึงก่อให้เกิดหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่

2.4.1 หลักการตรวจสอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนซึ่งถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยการค้นหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องกระทำการบางอย่างอันละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น การจับ การควบคุม หรือกักขัง เป็นต้น โดยหลักนิติธรรมรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีอำนาจกระทำการดังกล่าวอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลได้เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนให้อำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการนั้น รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจะมีอำนาจกระทำการนั้นได้ แต่ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในบางครั้งอาจจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ฉะนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่ามีการใช้อำนาจเป็นไปตามกฎหมายหรืออยู่ภายในกรอบของกฎหมายหรือไม่อย่างไร โดยแบ่งการตรวจสอบได้ดังนี้

(1) การตรวจสอบภายในองค์กร เป็นการตรวจสอบภายในของแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมีการตรวจสอบตามลำดับชั้นการบังคับบัญชาภายในหน่วยงานขององค์กร เช่น พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแล้วจะต้องเสนอสำนวนให้ผู้บังคับบัญชาตรวจอีกครั้งหรือในกรณีที่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามลำดับ เป็นต้น

(2) การตรวจสอบภายนอกองค์กร เป็นการตรวจสอบโดยองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือองค์กรอิสระว่ามีการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ เช่น การที่ศาลเป็นผู้ออกหมายจับหมายค้นหรือหมายขัง หรือการที่พนักงานอัยการมีอำนาจตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อศาล หรือการที่ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องของพนักงานอัยการหรือการพิจารณาของศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอนแม้กระทั่งศาลกฎหมายก็บัญญัติให้มีการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเปิดเผยเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่อย่างไรก็ดีในการตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลนั้นยังไม่เปิดกว้างหรือจะเป็นด้วยเหตุใดก็ตามสื่อมวลชนจะไม่วิพากษ์วิจารณ์การใช้อำนาจของศาลดังเช่นที่วิพากษ์วิจารณ์การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดำเนินจะต้องมีการตรวจสอบการใช้ อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่เพื่อปกป้องและคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเอง

2.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการตรวจสอบกับสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการ พิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมมีผล กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลยเสมอ ดังนั้นรัฐจึงมีมาตรการเพื่อให้ผลกระทบดังกล่าว นั้น บรรเทาลงโดยบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของจำเลยที่จะได้รับการ พิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญโดยมีแนวความคิดว่าการ พิจารณาคดีโดยรวดเร็วจะทำให้จำเลยได้รับผลกระทบน้อยลง แต่อย่างไรก็ดีการดำเนินกระบวน การยุติธรรมจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งบัญญัติให้ศาลมีอำนาจ ใช้ดุลพินิจในการควบคุมดูแลการดำเนินคดีในศาลให้เป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรมดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลว่าเป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมาย หรือไม่

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดำเนินจะต้องประกอบด้วยหลัก 4 ประการคือ หลักการค้นหาความจริง หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน หลักนิติธรรมและหลักการตรวจสอบโดยมีเจตนารมณ์เพื่อค้นหาให้ได้ซึ่งความจริงที่ถูกต้องและ นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษพร้อมทั้งปกป้องและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจาก อำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวน การยุติธรรมทางอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลย

บทที่ 3

สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาตีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรมตามกฎหมายต่างประเทศและประเทศไทย

ในบทนี้จะศึกษาสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาตีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทยโดยศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งรับรองสิทธิดังกล่าวตลอดจนโครงสร้างของศาลและการดำเนินคดีของประเทศนั้น โดยมุ่งศึกษาเฉพาะกระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยอันจะเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายของไทยต่อไป

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีการปกครองแบบสหพันธรัฐกล่าวคือมีระบบรัฐบาลคู่คือมีรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลสหพันธรัฐและรัฐบาลของมลรัฐ รัฐบาลกลางมีอำนาจภายในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาบัญญัติให้อำนาจไว้มีระบบกฎหมายและระบบศาลของตนเองและรัฐบาลของมลรัฐมีอำนาจบริหารกิจการภายในมลรัฐมีระบบกฎหมายและระบบศาลเป็นของตนเองเช่นกัน การบัญญัติกฎหมายใช้บังคับขึ้นอยู่กับความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละมลรัฐแต่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของมลรัฐและกฎหมายของรัฐบาลกลางจะขัดต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่ได้ หากมีพิพาทสงสัยว่ารัฐธรรมนูญของมลรัฐหรือกฎหมายของมลรัฐหรือกฎหมายของรัฐบาลกลางขัดต่อรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาหรือไม่ศาลของมลรัฐและศาลของรัฐบาลกลางมีอำนาจชี้ขาดในปัญหานี้และศาลฎีกาของสหรัฐเป็นสถาบันสุดท้ายในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

3.1.1 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกาเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแนวรัฐธรรมนูญ (Constitutional Criminal Procedure)¹ กล่าวคือศาลสูงของสหรัฐอเมริกา (U.S. Supreme Court) ได้ตีความรัฐธรรมนูญในลักษณะให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคล รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ The Bill of Rights บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วไว้อย่างชัดเจนดังนี้²

Sixth Amendment ให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่จะ

1. ได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว โดยเปิดเผยและโดยลูกขุนที่ปราศจากความลำเอียงของรัฐหรือท้องถิ่นซึ่งการกระทำผิดได้เกิดขึ้น
2. ได้รับแจ้งถึงลักษณะและเหตุแห่งข้อกล่าวหา
3. เฝ้าชนหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์ (ได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย)
4. เรียกพยานซึ่งเป็นประโยชน์แก่ตัวเองมาให้การ
5. ได้รับความช่วยเหลือจากทนายในการต่อสู้คดี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า Sixth Amendment ไม่ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องไว้แต่อย่างใดแต่รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการโดยลูกขุนซึ่งการพิจารณาคดีโดยลูกขุนจะต้องกระทำติดต่อกันไปโดยต่อเนื่องและรวดเร็วจึงพอจะอนุมานได้ว่าสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามลรัฐในสหรัฐอเมริกามีรัฐธรรมนูญ ระบบกฎหมายและศาลเป็นของตนเอง ดังนั้นการที่มลรัฐจะนำ The Bill of Rights มาใช้บังคับในมลรัฐด้วยหรือไม่นั้น ตั้งแต่ปี ค.ศ.1868 มลรัฐต่างๆ ได้ให้สัตยาบันรับรองบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ 14 (Fourteenth Amendment) ซึ่งบัญญัติไว้ตอนหนึ่งว่า “ห้ามมิให้มลรัฐตราหรือใช้บังคับกฎหมายซึ่งริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนแห่งสหรัฐอเมริกาหรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพหรือทรัพย์สินของบุคคลโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมแห่ง

¹ วิจารณ์ พันธุ์. “วิธีการพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา.” คุลพาท. 25, ก.ย. - ต.ค. 2521, หน้า 41.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

กฎหมายหรือปฏิเสธไม่ให้ความคุ้มครองโดยเท่าเทียมกันในกฎหมายแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในรัฐ”³ จะเห็นได้ว่าบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 14 นี้มีผลให้มลรัฐต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ประกอบกับศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยว่า Fourteenth Amendment ครอบคลุมถึง The Bill of Rights และสิทธิอื่น ๆ ที่มีได้บัญญัติไว้ใน The Bill of Rights แต่เป็นแก่นของความยุติธรรมด้วย⁴ ดังนั้นทุกมลรัฐในสหรัฐอเมริกาจึงต้องนำ The Bill of Rights มาใช้บังคับด้วย

สิทธิมูลฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองไว้ใน The Bill of Rights มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

- ก. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการค้น จับและยึดโดยไม่มีเหตุอันสมควร
- ข. สิทธิที่จะขอให้ปฏิเสธไม่รับฟังพยานหลักฐานใด ๆ ที่ได้จากการฝ่าฝืนสิทธิข้อ ก.
- ค. สิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง
- ง. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ
- จ. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว
- ฉ. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน
- ช. สิทธิที่จะเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์
- ซ. สิทธิที่จะขอให้เรียกพยานที่เป็นประโยชน์มาให้การ
- ญ. สิทธิที่จะไม่ถูกเรียกหลักประกันเกินสมควร
- ฎ. สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษประหารชีวิตที่โหดร้ายทารุณ

ดังนั้น จะเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ใน The Bill of Rights และศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้ตีความว่า The Bill of Rights เป็นส่วนหนึ่งของ Fourteenth Amendment ซึ่งมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาจะต้องนำไปใช้บังคับในมลรัฐ ประกอบกับความเห็นของศาลฎีกาในคดี Benton v. Maryland (ค.ศ.1969) ที่วินิจฉัยว่า “ในเมื่อศาลได้วินิจฉัยแล้วว่าหลักประกันข้อใดข้อหนึ่งใน The Bill of Rights เป็นสิทธิมูลฐานแล้ว มาตรฐานอันเดียวกันในรัฐธรรมนูญก็ต้องนำมาใช้บังคับตั้งแต่รัฐบาลของรัฐและรัฐบาลกลาง”⁵ ดังนั้นให้นำสิทธิต่าง ๆ ใน The Bill of Rights มาบังคับแก่รัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐด้วย ดังนั้นกฎหมายของรัฐบาลมลรัฐจึงต้องรับรองสิทธิต่าง ๆ ใน The Bill of Rights ซึ่งรวมถึงสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมด้วย แต่ก่อนที่ศึกษาสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

พิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ผู้เขียนเห็นว่าควรจะศึกษากระบวนการดำเนินคดีอาญาของศาลในสหรัฐอเมริกาทั้งระบบเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

3.1.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ารัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐมีรัฐธรรมนูญระบบกฎหมายและระบบศาลเป็นของตนเอง ดังนั้นเราควรจะทราบถึงวิธีดำเนินคดีอาญาดังนี้

- 1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา
- 2) ประเภทความผิดอาญา
- 3) กระบวนการดำเนินคดีอาญา

1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา

สหรัฐอเมริกาซึ่งประกอบด้วยมลรัฐต่าง ๆ 50 มลรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุขฝ่ายรัฐบาลและมีศาลยุติธรรมที่มีชื่อว่าศาลสหรัฐ (Federal Courts) รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐได้ให้อำนาจรัฐแต่ละรัฐที่มารวมกันมีอิสระในการดำเนินการปกครองภายในของแต่ละมลรัฐ โดยแต่ละมลรัฐจะมีรัฐธรรมนูญและบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้บังคับเองรวมทั้งมีศาลเป็นของตนเอง ด้วยฉะนั้นทั้ง 50 มลรัฐของสหรัฐอเมริกาก็มีศาลยุติธรรมประจำมลรัฐของตนเองซึ่งพอจะจำแนกระบบศาลยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาได้ดังนี้

(1) ศาลสหรัฐ (Federal Courts หรือ U.S Courts) เป็นศาลของรัฐบาลกลาง ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาในความผิดตามกฎหมายที่ออกโดยสภาองเกรสและคดีพิพาทระหว่างมลรัฐต่าง ๆ ศาลสหรัฐแบ่งออกเป็น 3 ชั้นคือ

(1.1) ศาลสูงสุด (U.S. Supreme Courts หรือ The Supreme Court of The United States) มีเพียงศาลเดียวและเป็นศาลสุดท้ายของสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยผู้พิพากษาทั้งสิ้น 9 คนคือประธานศาลสูงสุด 1 คนและผู้พิพากษาจำนวน 8 คน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรณ์มาจากศาลอุทธรณ์รวมทั้งมีอำนาจชี้ขาดว่ากฎหมายหรือการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขัดต่อรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกานั้นจะตกเป็นโมฆะด้วยหรือไม่ (Judicial Review)

(1.2) ศาลอุทธรณ์ (U.S. Courts of Appeals) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คนเป็นองค์คณะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้นและโดยส่วนมากกฎหมายจะบัญญัติให้คดีถึงที่สุดชั้นอุทธรณ์นี้ เว้นแต่เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

(1.3) ศาลชั้นต้นหรือศาลท้องถิ่น (U.S. District Courts) ประกอบด้วยผู้พิพากษานายเดียวซึ่งพิจารณาร่วมกับคณะลูกขุนเป็นองค์คณะ มีอำนาจพิจารณา

พิพากษาคดีทุกประเภทซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยตั้งอยู่ในมลรัฐต่าง ๆ

(2) ศาลมลรัฐ (State Courts)

ในแต่ละมลรัฐจะจัดตั้งศาลขึ้นเอง มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เกิดขึ้นในมลรัฐนั้น ๆ รวมทั้งคดีที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลสหรัฐโดยเฉพาะ ศาลในแต่ละมลรัฐจะมีระบบการบริหารงานศาลที่เป็นระเบียบเดียวกันดังนี้

(2.1) ศาลฎีกา (The Supreme Court) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่กฎหมายของแต่ละมลรัฐบัญญัติให้ฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้ซึ่งจะเป็นการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย

(2.2) ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeals) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

(2.3) ศาลชั้นต้น ได้แก่

(2.3.1) ศาลท้องถิ่น (Justice of the Peace Court) จะตั้งอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ นอกเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ มีผู้พิพากษา 1 คน เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี

(2.3.2) ศาลแขวง (County Court หรือ Municipal Court หรือ Magistrate) มีอำนาจพิจารณาคดีลหุโทษหรือคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย

(2.3.3) ศาลจังหวัด (District Court หรือ Superior Court หรือ Court of Common Pleas) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไป มีผู้พิพากษานายเดียนั่งพิจารณาคดีร่วมกับคณะลูกขุนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี

2) ประเภทความผิดอาญา

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาจะแตกต่างกันไปตามประเภทของความผิดอาญา ดังนั้นจึงแบ่งประเภทความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

2.1) ความผิดอาญาน้อย (Misdemeanor Offences) ได้แก่ความผิดอาญาอื่น ๆ นอกจากความผิดอาญาร้ายแรง (Felony) และรวมถึงความผิดอาญาน้อย (Petty Offense) ซึ่งมีโทษปรับหรือจำคุกหรือกักขังในระยะเวลาสั้น ๆ ด้วย

2.2) ความผิดอาญาร้ายแรง (Felony) ได้แก่ ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป

3) กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสหรัฐอเมริกาไม่ว่าในศาลมลรัฐหรือศาลรัฐบาลกลางจะเป็นการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องกล่าวคือ ศาลจะพิจารณาสืบพยานคดีนั้นติดต่อกันไปซึ่งอาจใช้เวลาทั้งวันหรือสองวันหรือสามวันติดต่อกันจะมีน้อยคดีที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาไปสืบพยานในลักษณะที่ไม่ติดต่อกันและการพิจารณาคดีของศาลจะมีวิธีการพิจารณาคดีที่แตกต่างกันไปตามประเภทของความผิดซึ่งจะขอล่าวดังต่อไปนี้

3.1) การพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อย (Procedure for Misdemeanors and Other Petty Offences)⁶

การพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อยเป็นการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลแขวง (Magistrate Courts) ในคดีที่จำเลยถูกฟ้องในความผิดเล็กน้อยและจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องและจำเลยยินยอมสละสิทธิ์ที่จะได้รับการพิจารณาในศาล District Courts และศาลจะไม่พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยโดยศาลจะมีคำพิพากษาทันทีโดยไม่ต้องสืบพยาน

การดำเนินคดีความผิดเล็กน้อยเริ่มขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการหรือคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) พบว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการสืบสวนและรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการกระทำความผิด ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อว่ามีมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงและผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะขอให้ศาล Magistrate ออกหมายเรียกหรือหมายจับผู้ถูกกล่าวหา ในกรณีที่ศาลออกหมายเรียกและผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลตามหมายเรียกดังกล่าวศาลจะออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหา ต่อจากนั้นผู้ถูกกล่าวหาจะถูกยื่นฟ้องต่อศาลโดยทำเป็นคำฟ้องแบบ indictment, information หรือ complaint ในคดีความผิดเล็กน้อยเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจยื่นคำฟ้องต่อศาลแทนพนักงานอัยการได้ เมื่อศาลได้รับคำฟ้องดังกล่าวแล้วศาลจะออกหมายจับหรือเรียกตัวจำเลยหรือแจ้งข้อกล่าวหาให้จำเลยทราบ⁷ ในกรณีที่จำเลยมิได้ถูกจับเมื่อจำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลเป็นครั้งแรกศาลจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและโทษสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่ถูกกล่าวหาตลอดทั้งสิทธิต่าง ๆ ของจำเลย เช่น สิทธิในการ

⁶ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 4(a).

⁷ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 58 (b) (1).

มีโทษความต่อสู้อคดี ถ้าจำเลยไม่มีหมายความศาลจะตั้งหมายความให้จำเลย แต่จำเลยอาจจะสละสิทธิในการมีหมายความก็ได้และในบางมลรัฐก็ให้สิทธิจำเลยในการมีหมายความเฉพาะความผิดร้ายแรงเท่านั้น สิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ และหากจำเลยให้การคำให้การของจำเลยจะใช้ต่อสู้อจำเลยได้ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาล District หรือโดยลูกขุนยกเว้นความผิดเล็กน้อย (petty offense) และสิทธิที่จะได้รับการไต่สวนเบื้องต้น⁸ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามคำฟ้องโดยสละสิทธิการต่อสู้อคดีศาลจะมีคำพิพากษาทันทีโดยไม่ต้องสืบพยานยกเว้นศาลจะเห็นว่าควรจะมีการพิจารณาสืบพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย⁹ ในกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการหรือคณะลูกขุนใหญ่แล้วแต่กรณีจะอ่านบรรยายคำฟ้องให้จำเลยฟังและนำพยานของตนเข้าสืบ ต่อจากนั้นจำเลยก็จะถามค้านและนำพยานเข้าสืบซึ่งจำเลยจะนำพยานของตนเข้าสืบหรือไม่ก็ได้ ในการพิจารณาคดีและสืบพยานจะไม่มีการจดบันทึกคำให้การพยาน เมื่อสืบพยานของคู่ความทั้งสองฝ่ายเสร็จสิ้นแล้วศาลก็จะพิพากษาโดยมีคำพิพากษาด้วยวาจาและกรอกข้อความในแบบฟอร์มคำพิพากษาอย่างสั้น ๆ¹⁰ หากคู่ความไม่พอใจคำพิพากษาจะอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวโดยยื่นฟ้องต่อศาลชั้นต้น (District Court) เพื่อให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีใหม่¹¹ ในการพิจารณาคดีในความผิดเล็กน้อยศาลมักจะดำเนินการเสร็จภายใน 1/2 ชั่วโมง¹²

ในการพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อยศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานไว้ว่าจำเลยไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน (Jury Trial)¹³

3.2) การพิจารณาคดีความผิดร้ายแรง (Felony)

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการหรือคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) พบว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการสืบสวนสอบสวนรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ร่วมกับพนักงานอัยการเพื่อนำมาพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ หากพยานหลักฐานที่รวบรวมไว้นั้น

⁸ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 58 (b) (2) (A)-(G).

⁹ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 58 (c) (3).

¹⁰ บุศรา เกิดวิชัย. “สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 46-49.

¹¹ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 58 (g) (2) (B).

¹² บุศรา เกิดวิชัย. เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

¹³ Ferdico, J.D. John N. Criminal Procedure For The Criminal Justice Professional. 3 rd. New York : West Publishing Company, 1985, p. 38.

เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดเจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับกุมตัวผู้ต้องหา โดยมีหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาศาลแขวง (Magistrate) หรือไม่มีหมายจับในกรณีฉุกเฉิน หรือการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือกรณีอื่น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้จับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมาย แล้วนำตัวผู้ต้องหาไปสถานีตำรวจเพื่อตรวจสอบรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ทะเบียนประวัติ อาชญากรรม พิมพ์ลายนิ้วมือ ประวัติการทำงาน และสอบปากคำผู้ต้องหาเพิ่มเติม เป็นต้น จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อศาล Magistrate โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ยกเว้นมีเหตุอันควร หากเจ้าหน้าที่ตำรวจนำผู้ต้องหามาศาลล่าช้าศาลจะไม่รับฟัง ถ้อยคำการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจแม้ว่าผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพและถ้าพยานหลักฐาน ไม่เพียงพอศาลจะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหามาศาลล่าช้า เพราะเหตุตรวจสอบรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ทะเบียนประวัติอาชญากรรม พิมพ์ลายนิ้วมือ ถ่ายรูป เป็นต้น ศาลถือว่าเป็นการล่าช้าโดยมีเหตุอันควรและยอมให้ล่าช้าได้หลายชั่วโมง

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำพยานหลักฐานและตัวผู้ต้องหามาศาล Magistrate แล้ว ศาล Magistrate จะทำการไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) ภายใน 5-12 วันนับแต่ผู้ต้องหามา ปรากฏตัวต่อศาลครั้งแรก การไต่สวนจะทำเฉพาะความผิดร้ายแรงเท่านั้นและในขั้นนี้ความสามารถ นำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างกันได้ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะไม่นำพยานหลักฐาน ทุกอย่างมาแสดง แต่จะเสนอพยานหลักฐานเพียงเพื่อแสดงว่าคดีมีมูลโดยผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดถ้าศาลเห็นว่าคดีมีมูลก็จะส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการหรือคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) เพื่อฟ้องร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาต่อไป แต่ถ้าหากเห็นว่าคดีไม่มีมูลก็จะสั่งยกฟ้องและ ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที ในการไต่สวนมูลฟ้องผู้ต้องหาจะสละสิทธิการไต่สวนมูลฟ้องได้¹⁴ ถ้า ผู้ต้องหาสละสิทธิการไต่สวนมูลฟ้องพนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยเสนอคำฟ้องซึ่ง เรียกว่า “Information”¹⁵

เมื่อคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ได้รับสำนวนดังกล่าวแล้วก็จะทำการไต่สวนมูลฟ้อง โดยพนักงานอัยการแต่เพียงฝ่ายเดียวที่เข้าร่วมการไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าคณะลูกขุนใหญ่พิจารณาแล้ว เห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดคณะลูกขุนใหญ่ก็จะยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อพิจารณาพิพากษา ต่อไป ซึ่งเรียกว่า “Indictment”¹⁶ แต่ถ้าคณะลูกขุนใหญ่เห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดก็จะ ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที

¹⁴ Fbid, p 31.

¹⁵ บุศรา เกิดวิชัย. “สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 46.

¹⁶ สมศักดิ์ ประกอบแสงสวน. “การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 62.

ในการยื่นคำฟ้องต่อศาลไม่ว่าจะเป็นคำฟ้องแบบ Information หรือแบบ Indictment พนักงานอัยการหรือคณะลูกขุนใหญ่จะต้องยื่นคำฟ้องต่อศาลภายใน 30 วันนับแต่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่ถ้าในระหว่างนั้นไม่มีสมัยประชุมของคณะลูกขุนใหญ่จะขยายระยะเวลาดังกล่าวออกไปอีก 30 วัน¹⁷

ในการยื่นคำฟ้องแบบ Information หรือแบบ Indictment จำเลยจะต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล ศาลจะอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟังและแจ้งให้จำเลยทราบจำเลยมีสิทธิมีทนายความ ถ้าจำเลยไม่มีทนายความศาลจะตั้งทนายความให้และจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน แต่จำเลยจะสละสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนก็ได้โดยทำเป็นหนังสือ

ในกรณีที่จำเลยสละสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนจำเลยจะได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งจะมีกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีติดต่อกันไปทุกวันโดยต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการพิจารณาคดีโดยลูกขุนกล่าวคือ ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ซึ่งนำหลักพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่เช่นเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของลูกขุนและมีหน้าที่กำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยด้วย ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 3.1.4

เมื่อศาลรับคำฟ้องดังกล่าวแล้วเจ้าหน้าที่ศาลจะกำหนดวันประชุมปรึกษาหารือระหว่างคู่ความโดยเร็วที่สุดเพื่อกำหนดเวลาในการพิจารณาคดีและทำบัญชีสำหรับการพิจารณาคดีตามปฏิทินของศาลเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว¹⁸ แต่อย่างไรก็ดีเมื่อศาลรับคำฟ้องแล้วศาลจะต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาภายใน 70 วันนับแต่วันยื่นคำฟ้องหรือวันที่จำเลยมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล¹⁹

3.1.3 กระบวนการ Discovery หรือ Inspection

กระบวนการ Discovery เป็นกระบวนการที่มีขึ้นภายหลังจากศาลรับฟ้องไว้พิจารณาและจำเลยให้การปฏิเสธและอยู่ในระหว่างที่คดีเข้าคิวรอการสืบพยานในชั้นศาลกฎหมายบัญญัติให้ผู้พิพากษาเป็นประธานการประชุมการพิจารณาเกี่ยวกับพยานหลักฐาน โดยคู่ความจะต้องระบุพยานของฝ่ายตนเสนอต่อศาล เพื่อศาลจะให้คู่ความยอมรับเอกสารหรือข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้เถียงได้หรือตรวจสอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่อ้างเป็นพยานหรือพิสูจน์พยาน

¹⁷ United states Code Section 3161 (b).

¹⁸ United States Code Section 3161(a).

¹⁹ United States Code section 3161 (c)(1).

หลักฐานโดยผู้เชี่ยวชาญหรือในกรณีที่ผู้เสียหายบาดเจ็บก็จะมี การส่งไปให้แพทย์ตรวจ เป็นต้น²⁰ ดังนั้นในกระบวนการนี้ความจะทราบลักษณะพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งว่ามีน้ำหนัก มากน้อยเพียงใดหากจำเลยเห็นว่าพยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักพอที่ศาลจะลงโทษจำเลยได้ จำเลยอาจจะให้การรับสารภาพตามกระบวนการ plea-bargaining ซึ่งทำให้การพิจารณาคดีเสร็จ ไปจากศาลโดยเร็วหรือในกรณีที่จำเลยจะต่อสู้คดีศาลก็จะกำหนดระยะเวลาและวางแผนการ พิจารณาคดีว่าจะใช้เวลาสืบพยานกี่วันและจะดำเนินการพิจารณาคดีต่อกันไปจนจบการพิจารณา

3.1.4 การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน (Jury)

สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดยคณะลูกขุนได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 6 (Sixth amendment) ประกอบกับ Fourteenth Amendment บัญญัติให้นำบทบัญญัติดังกล่าวไปใช้บังคับในศาลมลรัฐด้วย

การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน (Jury trial) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพล มาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งลูกขุนได้แก่ประชาชนที่ศาลเลือกมาจากบัญชีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยไม่จำกัดเพศ อายุ อาชีพ และการศึกษา เพื่อให้มานั่งฟังการสืบพยานในศาลและวินิจฉัยชี้ขาด ในปัญหาข้อเท็จจริงของคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ในการทำหน้าที่ลูกขุนนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองของสหรัฐอเมริกา

คณะลูกขุนมี 2 ประเภท คือ

ก. คณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) คือคณะลูกขุนซึ่งมีหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องในเบื้องต้น ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ถ้าคณะลูกขุนใหญ่วินิจฉัยว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดคณะลูกขุนใหญ่จะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่ถ้าเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดก็จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

ข. คณะลูกขุนน้อย (Petty Jury) คือคณะลูกขุนมีหน้าที่พิจารณาข้อเท็จจริงในคดี อาญาที่จำเลยถูกฟ้องต่อศาลว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ถ้าคณะลูกขุนวินิจฉัย ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามฟ้องก็ให้ผู้พิพากษาพิจารณากำหนดโทษต่อไป แต่ถ้าคณะ ลูกขุนวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดศาลก็จะสั่งปล่อยตัวจำเลยไป

ณ ที่นี้เมื่อกล่าวถึงคำว่า “คณะลูกขุน” ให้ความหมายถึงคณะลูกขุนน้อย

²⁰ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16.

ตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าคำวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนมีผลโดยตรงต่อการแพ้หรือชนะคดี ดังนั้นกระบวนการคัดเลือกลูกขุนจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อผลการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

กระบวนการคัดเลือกลูกขุน (voirdier)²¹ เป็นกระบวนการสรรหาผู้ที่จะเข้ามาเป็นคณะลูกขุนโดยศาลจะเลือกรายชื่อของประชาชนจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นจำนวน 2-3 เท่าของจำนวนองค์คณะลูกขุนซึ่งมีจำนวนแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ ซึ่งโดยปกติจะมีจำนวน 12 คน เช่น ในศาลของรัฐบาลกลางจะมีองค์คณะลูกขุนจำนวน 12 คน เป็นต้น และในศาลสูงสหรัฐได้วินิจฉัยว่า “จำนวนลูกขุน 5 คน ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ลูกขุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ”²² ดังนั้นองค์คณะของลูกขุนขั้นต่ำต้องมีจำนวนตั้งแต่ 6 คนขึ้นไปเมื่อศาลได้เชิญผู้ที่ได้รับเลือกให้มาทำหน้าที่ลูกขุนเข้ามาในห้องพิจารณาแล้วผู้พิพากษาจะอนุญาตให้พนักงานอัยการและทนายจำเลยซักถามผู้ที่มาทำหน้าที่ลูกขุนโดยซักถามเรื่องการศึกษา ประวัติการทำงานและทัศนคติ เป็นต้น และใช้สิทธิปฏิเสธลูกขุนเพื่อที่จะคัดเลือกให้ได้องค์คณะลูกขุนที่ดีที่สุดสำหรับตนสิทธิในการปฏิเสธลูกขุนนั้นแตกต่างกันไปตามกฎหมายของแต่ละมลรัฐบางมลรัฐให้ปฏิเสธลูกขุนโดยไม่ต้องแสดงเหตุผล แต่บางมลรัฐให้ปฏิเสธลูกขุนโดยแสดงเหตุผลและการแสดงเหตุผลนั้นจะไม่กระทำต่อหน้าลูกขุนแต่จะกระทำการลับต่อผู้พิพากษา ฉะนั้นคู่ความจึงให้ความสำคัญในการคัดเลือกคณะลูกขุนเป็นอย่างมากเพื่อที่จะได้กรรมการที่ทำให้คู่ความฝ่ายตนไม่เสียเปรียบในการดำเนินคดี

องค์คณะในการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนประกอบด้วยผู้พิพากษา 1 คน และองค์คณะลูกขุนอีกตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้กล่าวคือมีจำนวน 6-12 คนแล้วแต่กฎหมายของแต่ละมลรัฐจะกำหนดไว้ โดยคณะลูกขุนจะทำหน้าที่รับฟังการสืบพยานในศาลและวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ควบคุมการพิจารณาในศาลให้เป็นไปตามกฎหมายและวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายในคดี

เมื่อคัดเลือกคณะลูกขุนได้ตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดแล้วลูกขุนก็จะนั่งประจำที่ซึ่งได้จัดไว้ให้ในห้องพิจารณาเพื่อฟังการสืบพยานของคู่ความในคดี ต่อจากนั้นโจทก์จะแถลงเปิดคดี เมื่อโจทก์แถลงเปิดคดีเสร็จแล้วจำเลยก็จะแถลงเปิดคดี ต่อจากนั้นโจทก์ก็จะนำพยานของตนเข้าสืบ ในการสืบพยานโจทก์นั้นโจทก์จะต้องสืบพยานเฉพาะประเด็นแห่งคดีและสืบพยานอย่าง

²¹ Ferdico, J.D. John N., p 38.

²² คดี Ballew v. Georgia, 4735 U.S.223,1978 อ้างใน พรเพชร วิชิตชลชัย “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกา.” คุลพาห. เม.ย.-มิ.ย. 2538, หน้า 92.

สั้น ๆ ไม่ยืดยาวฟุ่มเฟือยจึงทำให้โจทก์สืบพยานได้ประมาณ 10-20 ปากต่อวัน ในการสืบพยาน จะต้องกระทำติดต่อกันไปจนกว่าจะหมดเวลาทำการของศาลและหากดำเนินการไม่เสร็จก็จะพิจารณาต่อในวันรุ่งขึ้นติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จคดี ซึ่งคดีส่วนใหญ่ศาลจะพิจารณาคดีเสร็จภายในวันเดียวแต่มีบางคดีที่ซับซ้อนจะต้องไปสืบพยานต่อในวันรุ่งขึ้นและวันอื่น ๆ อีกด้วย

คณะลูกขุนมีหน้าที่รับฟังคำเบิกความของพยานของคู่ความทั้งสองฝ่ายถ้าไม่เข้าใจหรือไม่ได้ยินคำเบิกความของพยานให้ถามผู้พิพากษาที่นั่งฟังการสืบพยานด้วยกันได้ แต่จะถามพยานโดยตรงไม่ได้ ในระหว่างสืบพยานเจ้าหน้าที่ศาลจะบันทึกคำเบิกความของพยานไว้แต่จะไม่พิมพ์และอ่านให้พยานฟัง

เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้วก็จะสืบพยานของจำเลยต่อทันทีไม่เลื่อนการสืบพยานไปในวันต่อไปเว้นแต่จะหมดเวลาทำการก็จะเลื่อนการพิจารณาออกไปในวันรุ่งขึ้นและทำการพิจารณาดูติดต่อกันไปทุกวันทำการจนเสร็จคดี แต่ถ้าจำเลยเห็นว่าคดีไม่มีมูลหรือโดยข้อกฎหมายแล้วจำเลยไม่มีความผิดตามฟ้องจำเลยจะขอให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องภายหลังการสืบพยานโจทก์เสร็จได้ และศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยว่าสมควรจะยกฟ้องตามคำร้องของจำเลยหรือไม่ ถ้าศาลมีคำพิพากษายกฟ้องถือว่าเป็นการยกฟ้องในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งคู่ความอีกฝ่ายมีสิทธิอุทธรณ์ได้

เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้วโจทก์จะแถลงปิดคดีของตน คำแถลงปิดคดีจะเป็นคำชี้แจงและสรุปพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้คณะลูกขุนฟังเพื่อชักจูงโน้มน้าวให้ลูกขุนเห็นว่าพยานหลักฐานของตนมีน้ำหนักเพียงพอที่จะฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อโจทก์แถลงปิดคดีของตนเสร็จแล้วจำเลยก็จะแถลงปิดคดีของตนเช่นกันโดยพยายามชักจูงโน้มน้าวให้คณะลูกขุนเห็นว่าพยานของโจทก์มีน้ำหนักน้อยไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยให้คณะลูกขุนตระหนักว่าหากคณะลูกขุนมีข้อสงสัยว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำแล้วต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยโดยวินิจฉัยยกฟ้องโจทก์

เมื่อจำเลยแถลงปิดคดีเสร็จแล้วผู้พิพากษาจะบอกแก่คณะลูกขุนว่าการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้วและจะอธิบายฟ้องให้คณะลูกขุนฟังว่าโจทก์ฟ้องจำเลยข้อหาอะไรบ้างและแต่ละข้อหา นั้นมีองค์ประกอบความผิดอย่างไรบ้างและอธิบายหลักกฎหมายเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์และหน้าที่นำสืบให้คณะลูกขุนฟังโดยเน้นว่าหากมีข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ถ้าคณะลูกขุนไม่เข้าใจข้อกฎหมายที่ผู้พิพากษาอธิบายก็สามารถซักถามได้ ต่อจากนั้นผู้พิพากษาจะให้คณะลูกขุนเข้าไปในห้องประชุมของคณะลูกขุนเพื่อพิจารณาวินิจฉัยคดีต่อไป แต่ถ้าผู้พิพากษาอธิบายข้อกฎหมายผิดและมีผลต่อคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ได้

การพิจารณาวินิจฉัยคดีของคณะลูกขุนจะกระทำเป็นการลับโดยจะมีการเลือกประธานคณะลูกขุนและมีการถกเถียงกันในคณะลูกขุนแล้วลงมติว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ โดยไม่ต้องแสดงเหตุผลของการลงมตินั้นด้วยคะแนนเสียงแตกต่างกันไปตามที่กฎหมายในแต่ละมลรัฐกำหนดไว้ เช่นคณะลูกขุนในศาลสหรัฐอเมริกาจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์จึงจะลงโทษ

จำเลยได้หรือบางมลรัฐมติของคณะลูกขุนจะเป็น 11 ต่อ 1 หรือ 10 ต่อ 2 หรือ 9 ต่อ 3 แต่ถ้ามลรัฐใดมีลูกขุน 6 คนคณะลูกขุนจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์จึงจะลงโทษจำเลยได้ เป็นต้น การแสดงความคิดเห็นและการลงมติของคณะลูกขุนจะต้องเป็นการลับ ผู้พิพากษาหรือตัวลูกขุนเองจะเปิดเผยสิ่งที่แสดงความคิดเห็นหรือการลงมติในที่ประชุมไม่ได้เว้นแต่ในกรณีที่มีการกล่าวอ้างว่ามีการข่มขู่หรือให้สินบนลูกขุน เป็นต้น ส่วนระยะเวลาในการวินิจฉัยคดีของคณะลูกขุนกฎหมายไม่ได้กำหนดเวลาไว้ ดังนั้นเวลาที่ใช้ในการวินิจฉัยจึงขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของคดีแต่คดีส่วนใหญ่ศาลจะใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยประมาณครึ่งชั่วโมงแต่บางคดีก็ใช้เวลาเป็นวันก็มี เมื่อคณะลูกขุนพิจารณาคดีเสร็จแล้วจะแจ้งให้ผู้พิพากษาทราบในห้องพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาจะถามมติของคณะลูกขุนต่อหน้าจำเลยและประธานคณะลูกขุนจะตอบว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ หากคณะลูกขุนเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดศาลจะพิพากษากำหนดโทษจำเลยทันทีก็ได้ แต่ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาศาลจะต้องให้โอกาสจำเลยแถลงข้อเท็จจริงประกอบการกำหนดโทษก่อนหรือจะเลื่อนการพิพากษาไปเพื่อรอรายงานของพนักงานคุมประพฤติก็ได้ แต่ถ้าคณะลูกขุนเห็นว่าจำเลยไม่มีความผิดศาลจะต้องปล่อยตัวจำเลยไป คำวินิจฉัยของคณะลูกขุนถือเป็นที่สุดคู่ความจะอุทธรณ์ไม่ได้²³

3.1.5 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาอาญาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1791 และในบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) ซึ่งบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว โดยเปิดเผยและโดยลูกขุนที่ปราศจากความลำเอียงของรัฐหรือท้องถิ่น ซึ่งการกระทำผิดได้เกิดขึ้น²⁴ และเป็นส่วนหนึ่งของ The Bill of Rights และศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้ตีความ The Bill of Rights เป็นส่วนหนึ่งของ Fourteenth Amendment ดังนั้นกฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาจึงต้องรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมด้วย

สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็วเป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวความคิดของกฎหมาย Common Law ซึ่งถือว่าการพิจารณาคดีโดยล่าช้าเปรียบเสมือนปฏิเสธความยุติธรรมโดยมุ่งหมายจะคุ้มครองสิทธิของจำเลยในฐานะที่จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้

²³ Ferdico, J.D. John N., p 38-44.

²⁴ วิสาร พันธนะ. เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-42.

พิสูจน์ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นจำเลยควรจะได้รับความสะดวกและมีให้กระทบกระเทือนต่อตัวจำเลยและครอบครัวของจำเลยมากเกินไปและทำให้ผู้บริสุทธิ์พ้นจากสภาพการเป็นจำเลยภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว นอกจากนี้ยังมุ่งคุ้มครองสังคมด้วยเพราะสังคมย่อมมีสิทธิที่จะได้เห็นคนที่กระทำความผิดได้รับโทษอย่างรวดเร็วและหากการพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้ามีผลทำให้ความทรงจำของพยานลบลืมเลือนซึ่งมีผลทำให้การวินิจฉัยคดีของศาลเป็นไปโดยไม่ถูกต้องเท่าที่ควรอันเกิดความไม่เป็นธรรมได้

ศาล U.S. Supreme Courts ได้วางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่า การพิจารณาคดีของศาลล่าช้าหรือไม่นั้นต้องพิจารณาดังนี้²⁵

- (1) ระยะเวลาของความล่าช้า
- (2) เหตุผลในความล่าช้า
- (3) จำเลยได้กล่าวอ้างสิทธินี้ขึ้นมาเมื่อไร
- (4) ผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความล่าช้าหรือไม่

หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นจะนำมาใช้ประกอบกันในการพิจารณาเสมอแต่ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดระยะเวลาว่านานเท่าใดจึงจะถือว่าล่าช้า ดังนั้นสหรัฐอเมริกาและมลรัฐต่าง ๆ จึงบัญญัติกฎหมายใช้บังคับเอง เช่น ในศาล U.S. District Courts ในคดีที่จำเลยให้การต่อสู้คดีการพิจารณาคดีจะต้องกระทำภายใน 70 วันนับแต่วันยื่นคำฟ้องหรือวันที่จำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลแล้วแต่กรณีใดเกิดขึ้นหลังสุด²⁶ หรือในมลรัฐอิลลินอยส์ได้บัญญัติให้การพิจารณาคดีจะต้องกระทำภายใน 120 วัน ในกรณีที่มีการจับกุมและคุมขังจำเลยและภายใน 160 วันในกรณีที่มีการปล่อยชั่วคราว แต่ถ้ามี่คำร้องขอขยายระยะเวลาศาลจะอนุญาตได้ไม่เกิน 60 วัน²⁷ เว้นแต่กรณีความล่าช้าอันเกิดจากจำเลยเองหรือเกิดจากการที่ไม่สามารถนำพยานสำคัญมาศาลได้หรือเกิดจากการที่ศาลอนุญาตให้ขยายระยะเวลาออกไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี การเลื่อนคดีจะจำกัดอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นซึ่งปกติจะไม่เกิน 120 วัน และถ้าหากไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวศาลจะยกฟ้องของพนักงานอัยการและจะนำมาฟ้องใหม่ไม่ได้²⁸ แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายได้บัญญัติเกี่ยวกับความล่าช้าที่ไม่นำมารวมในระยะเวลาที่จำกัดไว้หลากหลาย

²⁵ Baker v Wingo (407 U.S. 514 (1972)). อ้างใน Waldron Ronald J. The Criminal Justice System. New York, 1989, P 109.

²⁶ The Federal Speedy Trial Act of 1974 section 3161(c)(1).

²⁷ Illinois Revised Statutes, Chapter 28, Article 103-5 (1987).

²⁸ The Federal Speedy trial Act of 1974 Section 3162 (a).

เช่น ความล่าช้าอันเกิดจากการดำเนินการตรวจสอบวินิจฉัยสภาพจิตใจหรือร่างกายของจำเลย ความล่าช้าอันเกิดจากการไม่สิ้นสุดของการอุทธรณ์ใด ๆ และความล่าช้าอันเกิดจากไม่ปรากฏตัวของจำเลยหรือหาจำเลยหรือพยานบุคคลที่สำคัญไม่พบเป็นต้น²⁹ นอกจากนี้กฎหมายได้กำหนดโทษพนักงานอัยการและทนายจำเลยหากดำเนินการพิจารณาคดีในลักษณะประวิงคดีหรือทำให้คดีล่าช้าโดยไม่มี เหตุอันสมควรโดยให้ศาลลงโทษทนายจำเลย โดยให้ลดจำนวนค่าตอบแทนของทนายไม่เกินร้อยละ 25 ของค่าตอบแทนที่ทนายมีสิทธิได้รับ หรือลงโทษปรับไม่เกินร้อยละ 25 ของค่าตอบแทนที่ทนายมีสิทธิได้รับ หรือลงโทษปรับพนักงานอัยการไม่เกิน 250 ดอลลาร์สหรัฐ หรือไม่อนุญาตให้พนักงานอัยการและทนายความว่าความในศาลมีระยะเวลาไม่เกิน 90 วัน หรือรายงานต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับวินัยให้ดำเนินการทางวินัย³⁰ ซึ่งในมลรัฐอื่น ๆ ก็มีการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีโดยรวดเร็วไว้เช่นเดียวกัน แต่ศาล Supreme Court ได้วินิจฉัยไว้อย่างชัดเจนว่ารัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาไม่ได้บัญญัติรับรองจำนวนวันหรือเดือนในการพิจารณาคดีไว้ ดังนั้นมลรัฐต่าง ๆ จะต้องกำหนดเองตามดุลพินิจของศาลโดยอิสระ แต่การกำหนดดังกล่าวต้องเป็นไปตามเงื่อนไขพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ³¹ ดังนั้นมลรัฐต่าง ๆ จึงต้องกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีภายใต้บทบัญญัติของ The Bill of Rights ซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วและต่อเนื่องไว้ด้วย

The President's commission on Law Enforcement and Administration of Justice อธิบายเรื่องความล่าช้าในสหรัฐอเมริกาว่าปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าก็คือ

- (1) จำนวนคดีในศาล ถ้าศาลใดมีจำนวนคดีมากการพิจารณาคดีก็จะเป็นไปด้วยความล่าช้า
- (2) ความซับซ้อนของคดี คดีที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนการพิจารณาคดีจะเสร็จไปโดยรวดเร็วหรือ
- (3) โครงสร้างและทรัพยากรในศาล โดยมีแนวคิดที่ว่าปัญหาความล่าช้าจะหมดไปถ้ามีการเพิ่มผู้พิพากษา เพิ่มห้องพิจารณาคดี จ้างผู้บริหารระดับมืออาชีพและมีการจัดการบริหารที่ดี³²

²⁹ The Federal Speedy trial Act of 1974 Section 3161 (h).

³⁰ The Federal Speedy trial Act of 1974 Section 3162 (b).

³¹ Klopfer v. North Carolina (386 U.S.213 (1967)).

³² Cole, George F.. *The American System of Crminal Justice* . 4th ed. California : Book/Cole Publishing Company, 1986, p.408.

แต่อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าปัจจัยดังกล่าวจะเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าแต่ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นซึ่งจริง ๆ แล้วการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วในสหรัฐอเมริกาได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยดังกล่าวเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับ การปลูกฝังจิตสำนึกของบุคลากรในองค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและสังคมที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วเป็นสำคัญ

นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังมีกระบวนการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและรวดเร็ว สำหรับพิจารณาคดีที่มีความผิดเล็กน้อยโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการจะเป็นผู้ยื่นข้อกล่าวหาต่อศาล และศาลจะทำการพิจารณาโดยไม่มี การจดบันทึกและมีคำพิพากษาด้วยวาจาโดยกรอกข้อความสั้น ๆ ในแบบฟอร์มคำพิพากษาซึ่งทำให้การพิจารณาของศาลเสร็จไปโดยรวดเร็วอีกด้วย

กระบวนการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea-Bargaining)³³ ก็เป็นอีกกระบวนการที่ทำให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว กล่าวคือ พนักงานอัยการจะเจรจากับจำเลยหรือทนายของจำเลยเพื่อให้จำเลยรับสารภาพในข้อหาใหม่ที่มีโทษน้อยกว่าโดยพนักงานอัยการจะยื่นคำร้องต่อศาลสนับสนุนให้ผู้พิพากษาลงโทษจำเลยในข้อหาใหม่ที่จำเลยรับสารภาพ โดยปกติผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีนั้นจะพิพากษาลงโทษจำเลยตามข้อหาที่ให้การรับสารภาพเสมอ การต่อรองคำรับสารภาพไม่ผูกมัดศาลศาลมีดุลพินิจโดยอิสระในการพิพากษา คดีที่ศาลพิพากษาตามกระบวนการต่อรองคำรับสารภาพจะไม่มีการพิจารณาคดี แต่ศาลจะพิพากษาตามข้อหาที่จำเลยรับสารภาพและถือว่าคดีถึงที่สุดจะอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ Plea Bargaining จึงเป็นที่ยอมรับและนิยมใช้อย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาและเป็นมาตรการที่สำคัญที่ทำให้คดีอาญาเสร็จไปจากศาลอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ยังมีกระบวนการ Discovery ซึ่งเป็นกระบวนการเตรียมพยานหลักฐานต่าง ๆ สำหรับใช้ในการพิจารณาคดี ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 3.1.3 ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็ว

การพิจารณาคดีโดยลูกขุนและโดยผู้พิพากษาของสหรัฐอเมริกาก็เป็นอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งมีการพิจารณาคดีติดต่อกันไปทุกวันทำการอย่างต่อเนื่องจนเสร็จคดีจึงทำให้การพิจารณาคดีเสร็จไปจากศาลด้วยความรวดเร็ว ถึงแม้ว่าในบางคดีที่มีพยานหลักฐานมากและซับซ้อนและใช้เวลานานเป็นปีก็ตามแต่โดยส่วนใหญ่แล้วคดีจะเสร็จสิ้นไปจากศาลด้วยความรวดเร็ว

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะพบว่าสหรัฐอเมริกาได้รับรองสิทธิของจำเลยที่ได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) และในกฎหมายของมลรัฐแต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการ

³³ Ibid, p. 362.

พิจารณาคดีที่แน่นอนเพียงแต่กำหนดระยะเวลาที่เริ่มต้นพิจารณาคดีเท่านั้น ดังนั้นการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วจึงเกิดจากโครงสร้างของกระบวนการดำเนินคดีและการปลูกฝังจิตสำนึกของบุคลากรในองค์กรกระบวนการยุติธรรมซึ่งตระหนักถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติให้จำเลยได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วมิใช่เกิดจากการไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง

3.2 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยยึดถือหลักนิติธรรม (Rule of Law) รัฐบาลมาจากผู้แทนของประชาชน มีการแบ่งแยกอำนาจการปกครองออกเป็น 3 ฝ่ายได้แก่ อำนาจอธิปไตยมีรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจตรากฎหมาย อำนาจบริหารมีรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจและอำนาจตุลาการมีองค์กรของศาลเป็นผู้ใช้อำนาจ ฉะนั้นจึงควรศึกษารัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นว่ามีการรับรองสิทธิของจำเลยไว้หรือไม่ อย่างไร

3.2.1 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 รัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของจีนต่อมาในปี ค.ศ.1890 ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญเมจิ (The Meiji Constitution) ขึ้นโดยรับอิทธิพลของกฎหมายในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) และนำแบบอย่างมาจากประเทศเยอรมันจนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ.1947) จนถึงปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นจึงได้รับอิทธิพลของกฎหมายสหรัฐอเมริกาและได้มีการรับรองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญาไว้ในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ค.ศ.1946 หมวดที่ 3 ซึ่งเรียกกันว่ากฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น (Japanes Bill of Rights)³⁴ มาตรา 31 ถึงมาตรา 40³⁵ โดยบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาดังด้วยความรวดเร็วไว้ในมาตรา 37 วรรคแรก

³⁴ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร : กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2538, หน้า 105.

³⁵ The Constitution of Japan 1946 Article 31 to Article 40.

มาตรา 37 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในคดีอาญาจำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วโดยศาลยุติธรรมที่เป็นกลาง”³⁶

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นมาตรา 37 วรรคแรก ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วไว้อย่างชัดเจน แต่มิได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องไว้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นจึงต้องศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่ามีการรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมหรือไม่ต่อไป

3.2.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น

กระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น แบ่งศึกษาได้ดังนี้

- 1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา
- 2) ประเภทความผิดอาญา
- 3) กระบวนการดำเนินคดีอาญา

1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

1.1) ศาลฎีกา (The Supreme Court) ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ (High Court) ในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ เช่น กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการตีความรัฐธรรมนูญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น (District Court หรือ Summary Court) ไปยังศาลฎีกาโดยตรงในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายหรือข้อบัญญัติขัดต่อรัฐธรรมนูญอีกด้วย องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

องค์คณะบัลลังก์เล็ก (The Petty Benches) ประกอบด้วยผู้พิพากษาบัลลังก์ละ 5 ท่าน แต่ผู้พิพากษาเพียง 3 ท่านก็เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุกคดีที่มีการอุทธรณ์ขึ้นสู่ศาลฎีกา

³⁶ The Constitution of Japan 1946 Article 37” In all Criminal Case the accused shall enjoy the right to a speedy and Public trial by an impartial tribunal...”.

องค์คณะบัลลังก์ใหญ่ (The Grand Bench) ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกท่านในศาลฎีกาซึ่งมี 15 ท่าน แต่ผู้พิพากษาเพียง 9 ท่านก็เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์ขึ้นสู่ศาลฎีกาโดยมีคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นว่ากฎหมายหรือข้อบัญญัติใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ขัดกับแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์

1.2) **ศาลอุทธรณ์** (High Courts) ศาลอุทธรณ์ในญี่ปุ่นมีทั้งหมด 8 ศาลซึ่งตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ๆ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัด (District Court) และศาลแขวง (Summary Court) นอกจากนี้ศาลอุทธรณ์ยังทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในคดีกบฏและคดีที่มีการร้องว่าถูกขังโดยผิดกฎหมายอีกด้วย โดยมีผู้พิพากษา 3 ท่านเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา แต่เฉพาะคดีกบฏจะมีผู้พิพากษา 5 ท่านเป็นองค์คณะ

1.3) **ศาลชั้นต้น** ศาลชั้นต้นแบ่งออกเป็น 2 ศาล ได้แก่ ศาลจังหวัดและศาลแขวง

(1) **ศาลจังหวัด** (District Courts) ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไปเว้นแต่ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าคดีบางประเภทศาลชั้นต้นอื่นมีอำนาจพิจารณาพิพากษา นอกจากนี้ศาลจังหวัดยังมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับหมายอาญา การกักขังก่อนการฟ้องคดีและการปล่อยชั่วคราวอีกด้วย องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลจังหวัดมีจำนวนแตกต่างกันไปตามประเภทและความสำคัญของคดี โดยผู้พิพากษา 1 ท่านเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีทั่วไป แต่สำหรับคดีอาญาร้ายแรงและสำคัญซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือคดีที่มีการอุทธรณ์ขึ้นมาจากศาลอื่นนั้นจะต้องมีผู้พิพากษา 3 ท่านเป็นองค์คณะ

(2) **ศาลแขวง** (Summary Courts) ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดเล็กน้อยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่จะลงโทษจำคุกจำเลยโดยการบังคับใช้แรงงานได้ไม่เกิน 3 ปี หรือลงโทษปรับได้ไม่เกิน 500,000 เยน โดยศาลจะตรวจดูพยานเอกสารเท่านั้น แต่ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะร้องขอให้ดำเนินคดีอย่างคดีปกติได้ ในศาลแขวงมีผู้พิพากษา 1 ท่านเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี

2) ประเภทความผิดอาญา

ถ้าพิจารณาจากการดำเนินคดีอาญาตามประเภทของศาลแล้วความผิดอาญาแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1) **ความผิดอาญาเล็กน้อย** ได้แก่ ความผิดที่มีเพียงโทษปรับหรือน้อยกว่าโทษปรับ การกระทำความผิดเกี่ยวกับการพนัน การปฏิบัติของสถานประกอบการพนัน ความผิด

ฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานรับของโจร และรวมถึงความผิดฐานพยายามกระทำความผิดในฐานความผิดดังกล่าวด้วย

2.2) ความผิดอาญาทั่วไป หมายถึง ความผิดอาญาทุกประเภทยกเว้นความผิดอาญาเล็กน้อย

3) กระบวนการดำเนินคดีอาญา

วิธีพิจารณาความอาญาในศาลประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นระบบ Civil Law เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสและเยอรมัน แต่หลักการค้นหาความจริงเป็นระบบกล่าวหาโดยได้รับอิทธิพลจากกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกาแต่ไม่มีการพิจารณาโดยคณะลูกขุนและการไต่สวนมูลฟ้องด้วยเหตุที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศในทวีปเอเชียเช่นเดียวกับประเทศไทยตลอดทั้งมีสังคมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับประเทศไทย ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรศึกษากระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาของญี่ปุ่นเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยต่อไป การพิจารณาคดีของศาลญี่ปุ่นจะมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างกันไปตามลักษณะคดีดังนี้

3.1) การดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง

เมื่อผู้เสียหายหรือบุคคลใดร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการพบว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา³⁷ แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายก็ให้อำนาจพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่โดยอิสระที่จะสอบสวนคดีด้วยตนเองอีกด้วย³⁸ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการจึงมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาแต่คดีอาญาร้อยละ 90 ของคดีทั้งหมดเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้สอบสวน³⁹ สำหรับพนักงานอัยการมักจะเริ่มสอบสวนด้วยตนเองในคดีคอร์รัปชันของนักการเมือง คดีอาญาทางเศรษฐกิจ หรือคดีอาญาที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญและเทคนิคเป็นพิเศษ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีจะสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเองก่อน⁴⁰ หากปรากฏว่าคดีมีมูลว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการจะจับตัวผู้ต้องหาโดยหมายจับของศาลในวันแต่ในความผิดซึ่งหน้า

³⁷ The Code of Criminal Procedure Article 189.

³⁸ The Code of Criminal Procedure Article 191.

³⁹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

⁴⁰ The Code of Criminal Procedure Article 197.

เมื่อผู้ต้องหาถูกจับโดยหมายจับหรือได้รับตัวผู้ต้องหาซึ่งถูกจับโดยหมายจับเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องแจ้งสาระสำคัญในข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดอาญา ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาถูกจับและสิทธิที่จะมีทนายต่อสู้คดีให้ผู้ต้องหาทราบและให้โอกาสผู้ต้องหาชี้แจง ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าไม่มีเหตุอันสมควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดก็ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที แต่อย่างไรก็ตามถ้าเชื่อว่ามีเหตุจำเป็นจะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก็นำตัวส่งพนักงานอัยการพร้อมเอกสารพยานหลักฐานต่าง ๆ ภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่จับกุม ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการในระยะเวลาดังกล่าวก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที⁴¹

เมื่อพนักงานอัยการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยหมายจับในกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้เริ่มการสอบสวนหรือได้รับตัวผู้ต้องหาซึ่งถูกจับโดยหมายจับจะต้องแจ้งสาระสำคัญในข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดอาญาซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาถูกจับและสิทธิที่จะมีทนายต่อสู้คดีให้ผู้ต้องหาทราบและให้โอกาสผู้ต้องหาชี้แจง ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าไม่มีเหตุอันสมควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดก็ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที แต่อย่างไรก็ตามถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีเหตุจำเป็นจะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก็ให้ยื่นคำร้องขอกักขังผู้ต้องหาต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่จับกุม แต่ถ้าพนักงานอัยการได้ดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าวก็ไม่ต้องยื่นคำร้องขอกักขังผู้ต้องหาต่อศาล แต่อย่างไรก็ดีถ้าพนักงานอัยการไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าวจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป⁴²

ในกรณีที่พนักงานอัยการได้รับตัวผู้ต้องหาซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ส่งตัวมา ตามมาตรา 203 จะต้องให้โอกาสผู้ถูกควบคุมตัวชี้แจง ถ้าพนักงานอัยการเชื่อว่าไม่มีเหตุอันควรที่จะต้องควบคุมตัวไว้ก็ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที แต่ถ้าเชื่อว่ามีเหตุจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ต่อไปจะต้องยื่นคำร้องขอกักขังผู้ต้องหาต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่ได้รับตัวมา

ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 24 ชั่วโมง ในกรณีผู้ต้องหาถูกจับโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ 48 ชั่วโมงในกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้จับตัวผู้ต้องหาด้วยตนเอง แต่ถ้าพนักงานอัยการยังไม่วินิจฉัยคดีหรือยื่นคำร้องขอกักขังจำเลยต่อศาลภายในระยะเวลาดังกล่าวก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที⁴³

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอควบคุมตัวผู้ต้องหาตามมาตรา 204 และมาตรา 205 ดังกล่าวพร้อมข้อพิสูจน์พยานหลักฐานในเบื้องต้นแล้ว ศาลจะพิจารณาว่ามีเหตุจำเป็นจริง ๆ ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ซึ่งทำให้พนักงานอัยการต้องร้องขอให้ศาลควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปศาลก็จะออกหมายกักขังผู้ต้องหาโดยพลันนับแต่ได้รับคำร้องขอให้ควบคุมตัว แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่มีเหตุจำเป็น

⁴¹ The Code of Criminal Procedure Article 203.

⁴² The Code of Criminal Procedure Article 204.

⁴³ The Code of Criminal Procedure Article 205.

ในเบื้องต้นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาศาลจะปล่อยตัวผู้ต้องหาในทันทีโดยไม่มีการออกหมายกักขัง⁴⁴

ในการยื่นคำร้องขอให้ศาลควบคุมตัวผู้ต้องหา พนักงานอัยการมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลควบคุมตัวผู้ต้องหา รวม 2 ครั้ง ๆ ละ 10 วันนับแต่วันที่ยื่นคำร้องขอดังกล่าวหากพนักงานอัยการไม่ดำเนินการวินิจฉัยคดีให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าวในแต่ละคราวก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปโดยทันที⁴⁵

แต่ถ้าพนักงานอัยการมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปอีกพนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ศาลสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปอีกไม่เกิน 10 วัน โดยเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมคำร้องขอดังกล่าวต่อศาล ศาลจะอ่านสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการและจะทำการไต่สวนผู้ต้องหาเป็นการลับ โดยศาลจะแจ้งข้อกล่าวหาและคำขอให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปให้ผู้ต้องหาทราบและเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาชี้แจงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วย

ในการสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาศาลจะพิจารณาองค์ประกอบของกฎหมายดังนี้⁴⁶

- ก. มีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดที่ถูกกล่าวหาและ
- ข. ในคดีนี้ผู้ต้องหามีลักษณะและพฤติการณ์ดังต่อไปนี้หรือไม่
 - ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
 - มีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่า ผู้ต้องหาจะหาเข้าไปยุ่งเหยิงต่อพยานหรือขัดขวาง

การผดุงความยุติธรรม

- ค. มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี

ถ้าเข้าองค์ประกอบของกฎหมายดังกล่าวศาลจะออกหมายกักขังผู้ต้องหาตามคำร้องขอของพนักงานอัยการเป็นเวลา 10 วันนับแต่วันยื่นคำร้องขอดังกล่าวและศาลจะต้องแจ้งให้ทนายของผู้ต้องหาทราบด้วย

ในกรณีที่พนักงานอัยการไม่อาจทำคำวินิจฉัยคดีให้เสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าวและมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้อีก พนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายกักขังผู้ต้องหาต่อไปพร้อมแสดงเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไปต่อศาล ศาลจะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบถึงพฤติการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวผู้ต้องหาและถ้าศาลเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาตามคำร้องขอของพนักงานอัยการศาลจะออกหมายกักขังผู้ต้องหาต่อไปอีกเป็นเวลา 10 วัน และถ้าพนักงานอัยการไม่วินิจฉัย

⁴⁴ The Code of Criminal Procedure Article 207.

⁴⁵ The Code of Criminal Procedure Article 208.

⁴⁶ ธรรมนูญ ใจหาญ และคณะ. เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

คดีหรือยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวพนักงานอัยการจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที

ฉะนั้น จึงพอสรุปได้ว่าการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้องของญี่ปุ่นนั้นมีระยะเวลาจำกัดเท่าที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ดังนี้

(1) ในกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้เริ่มดำเนินการสอบสวนคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงนับแต่ผู้ต้องหาถูกจับ และเมื่อส่งตัวจำเลยให้พนักงานอัยการแล้วพนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง และหากจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปพนักงานอัยการมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปได้อีกสองคราวๆ ละไม่เกิน 10 วัน และหากจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปอีกพนักงานอัยการมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปอีกสองคราวๆ ละ 10 วัน แต่ในกรณีนี้ศาลจะต้องไต่สวนก่อนที่จะมีคำสั่งให้ขยายระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปซึ่งรวมระยะเวลาทั้งสิ้นไม่เกิน 43 วัน

(2) ในกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้เริ่มต้นดำเนินการสอบสวนคดี พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงนับแต่ผู้ต้องหาถูกจับ และหากจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปพนักงานอัยการมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปได้อีกสองคราวๆ ละไม่เกิน 10 วัน และหากจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปอีกพนักงานอัยการมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปอีกสองคราวๆ ละ 10 วัน แต่ในกรณีนี้ศาลจะต้องไต่สวนก่อนจึงจะมีคำสั่งให้ขยายระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาต่อไปซึ่งรวมระยะเวลาทั้งสิ้นไม่เกิน 42 วัน

ภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วแต่กรณี พนักงานอัยการจะต้องวินิจฉัยคดีว่าควรจะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อศาล ถ้ามีคำสั่งให้ฟ้องคดีก็จะทำคำฟ้องยื่นต่อศาลต่อไป

คดีอาญาในประเทศญี่ปุ่นพนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาล ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล และในระหว่างการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้องผู้ต้องหาไม่มีสิทธิขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างดำเนินคดีแต่จะมีสิทธิขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ในระหว่างพิจารณาคดี

3.2) การพิจารณาคดีอย่างรวบรัด (Summary Procedure)⁴⁷

⁴⁷ Dando Shigemitsu. *Japanese Criminal Procedure*. New York : New York University, 1965, p. 494.

การพิจารณาคดีอย่างรวบรัดเป็นกระบวนการพิจารณาในศาลแขวง (Summary Court) ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพในคดีความผิดเล็กน้อยศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงตามคำฟ้องของพนักงานอัยการแล้วมีคำพิพากษาทันทีโดยไม่มีการสืบพยานแต่อย่างใด⁴⁸

ในการดำเนินคดีอย่างรวบรัดพนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องคดีอย่างรวบรัดในคดีที่ผู้ต้องหากระทำความผิดซึ่งมีโทษปรับไม่เกิน 500,000 เยน หรือมีโทษปรับน้อยกว่า หรือในคดีที่ศาลรอลงอาญา หรือโทษริบทรัพย์สิน และโทษอื่น ๆ ที่ผู้สนับสนุนยังยืนยันไม่ให้เกิดการกระทำความผิด⁴⁹ โดยก่อนพนักงานอัยการจะเสนอคำฟ้องต่อศาลพนักงานอัยการจะต้องอธิบายให้ผู้ต้องหาเข้าใจเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดเท่าที่จำเป็น และแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่าเขามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีแบบปกติ และถ้าผู้ต้องหารับสารภาพโดยไม่ต่อสู้คดีพนักงานอัยการจะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีอย่างรวบรัด⁵⁰ ผู้ต้องหาจะต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าไม่ประสงค์จะต่อสู้คดีโดยทำเป็นหนังสือ⁵¹ และเอกสารดังกล่าวจะต้องแนบมากับคำร้องขอพิจารณาคดีอย่างรวบรัดและคำฟ้องของพนักงานอัยการ⁵²

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องพร้อมกับคำร้องขอพิจารณาคดีอย่างรวบรัดดังกล่าวแล้ว ศาลจะพิจารณาประเด็นเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีแบบปกติ ในการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลหรือส่งผู้แทนมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลแทนก็ได้⁵³ แต่ถ้าศาลเห็นว่าประเด็นใดประเด็นหนึ่งไม่อาจดำเนินการพิจารณาอย่างรวบรัดได้ศาลก็จะให้ดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติ⁵⁴ ในกรณีที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัด แต่ศาลสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติปรากฏว่าศาลจะมีคำพิพากษาให้พ้นโทษหรือยกฟ้องหรือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดหรือกฎหมายกำหนดโทษจำคุก กักขังในสถานกักกันหรือมีโทษปรับเกินกว่า 5,000 เยน โดยศาลจะกำหนดโทษปรับ 5,000 เยน หรือน้อยกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดได้

⁴⁸ UNAFEI. *Criminal Justice Profile of Asia*. Tokyo: s.l., 1995, p. 75.

⁴⁹ The Code of Criminal Procedure Article 461.

⁵⁰ The Code of Criminal Procedure Article 461-2.

⁵¹ The Code of Criminal Procedure Article 461-2(2).

⁵² The Code of Criminal Procedure Article 462(2).

⁵³ The Code of Criminal Procedure Article 284.

⁵⁴ The Code of Criminal Procedure Article 463(1).

ในกรณีที่คำแถลงว่าไม่ประสงค์จะต่อสู้คดีของผู้ต้องหาไม่ได้แนบมากับคำร้องขอพิจารณาตั้งกล่าวหรือเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้ดำเนินการพิจารณาอย่างรวบรัดหรือไม่เป็นไปตามกฎหมายศาลจะมีคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติ ศาลจะต้องแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้พนักงานอัยการทราบทันที และจะต้องดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติภายใน 2 สัปดาห์นับแต่วันแจ้งคำสั่งศาลให้พนักงานอัยการทราบ⁵⁵

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดจะต้องแจ้งคำสั่งศาลให้ผู้ต้องหาทราบภายใน 4 เดือนนับแต่วันที่ยื่นคำร้องขอ แต่ถ้าไม่ดำเนินการดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้คำฟ้องของพนักงานอัยการจะสิ้นผลและศาลจะมีคำสั่งยกคำฟ้องของพนักงานอัยการ แต่ถ้าศาลได้แจ้งคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดให้พนักงานอัยการทราบก่อนแล้ว คำสั่งยกฟ้องจะเพิกถอนคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดและโจทก์มีสิทธิอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งของศาลโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาล Kokoku ได้ทันที⁵⁶

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัด ถ้าบุคคลใดหรือพนักงานอัยการโต้แย้งคำสั่งดังกล่าวจะต้องยื่นคำร้องขอให้ดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติต่อศาลที่ออกคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดภายใน 14 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัด เมื่อศาลได้รับคำร้องขอตั้งกล่าวศาลจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงให้พนักงานอัยการหรือบุคคลที่โต้แย้งคำสั่งดังกล่าวทราบโดยทันที⁵⁷ คำร้องขอให้ดำเนินการพิจารณาแบบปกติจะต้องพิจารณาตามกฎหมายวิธีดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติ⁵⁸ ถ้าศาลมีคำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติจะมีผลทำให้คำสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดสิ้นสุดลง⁵⁹ และมีผลเพิกถอนการที่ได้กระทำลงก่อนมีคำพิพากษาครั้งแรก⁶⁰ แต่ถ้าคำร้องขอให้ดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติขัดต่อแบบหรือบทบัญญัติของกฎหมายหรือสิทธิในการยื่นคำร้องขอตั้งกล่าวสิ้นสุดลงศาลจะมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าวข้อโต้แย้งคำสั่งศาลดังกล่าวอุทธรณ์ต่อศาล Kokoku ได้ทันที⁶¹ ถ้าคู่ความมิได้ยื่นคำร้องขอให้ดำเนินการพิจารณาแบบปกติต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือศาลมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าวมีผลทำให้สิทธิคู่ความในการยื่นคำร้องขอให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติสิ้นสุดลง

⁵⁵ The Code of Criminal Procedure Article 462 and 463.

⁵⁶ The Code of Criminal Procedure Article 463-2.

⁵⁷ The Code of Criminal Procedure Article 465.

⁵⁸ The Code of Criminal Procedure Article 468.

⁵⁹ The Code of Criminal Procedure Article 469.

⁶⁰ The Code of Criminal Procedure Article 466.

⁶¹ The Code of Criminal Procedure Article 468.

ในการดำเนินการพิจารณาอย่างรวบรัดศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงตามคำฟ้องแล้ว มีคำพิพากษาได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการตรวจสอบพยานหรือสืบพยานแต่อย่างใดและจำเลยไม่ต้องมาศาลอีกด้วย ดังนั้นจึงทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเสร็จไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นมาตรา 37 (1) และหลักสิทธิมนุษยชนอีกด้วย แต่การดำเนินการพิจารณาคดีโดยรวบรัดจะใช้บังคับเฉพาะคดีอาญาบางประเภทเท่านั้นจึงมีคดีบางส่วนที่ต้องดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติซึ่งจะได้ศึกษาต่อไป

3.3) การดำเนินการพิจารณาแบบปกติ (Ordinary proceedings)⁶²

การดำเนินการพิจารณาแบบปกติ มีขั้นตอนการดำเนินคดีดังนี้

ภายหลังจากพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแล้ว ศาลจะต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยโดยมีชกษาเพื่อให้จำเลยเตรียมตัวต่อสู้คดี ถ้าสำเนาคำฟ้องมิได้ถูกส่งให้จำเลยภายในสองเดือนนับแต่วันฟ้องศาลจะสั่งยกฟ้องโจทก์และมีผลนับตั้งแต่วันยื่นคำฟ้อง⁶³ แต่ถ้าส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลยไม่ได้ศาลต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยทันที

ต่อจากนั้นศาลจะเปิดการพิจารณาคดีเบื้องต้น (preliminary proceedings) พนักงานอัยการจำเลยและทนายจำเลยจะต้องมาศาล พนักงานอัยการจะแถลงรายละเอียดต่าง ๆ ในคดีต่อศาลศาลจะแจ้งให้จำเลยทราบเกี่ยวกับสิทธิที่จำเลยจะมีทนายต่อสู้คดี หรือสิทธิที่จะไม่ให้การและสิทธิอื่นๆ และถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยมิได้ แต่จะเปลี่ยนการดำเนินการพิจารณาคดีแบบปกติเป็นการดำเนินการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดแทน ยกเว้นความผิดที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกโดยไม่ถูกบังคับใช้แรงงานตลอดชีวิต หรือโทษอย่างต่ำจำคุกเกินกว่า 1 ปี⁶⁴

ในคดีที่จำเลยปฏิเสธฟ้องของโจทก์หรือคดีที่ร้ายแรงศาลจะให้คู่ความเตรียมการพิจารณาคดี

การเตรียมการพิจารณาคดี (Preparation for trial)⁶⁵ คือกระบวนการเตรียมพยานหลักฐานต่างๆ สำหรับใช้ในวันพิจารณาไต่สวนหน้ารวมถึงการวางแผนพิจารณาคดีของศาลเพื่อมิให้

⁶² Dando Shigemitsu, Ibid, p. 372.

⁶³ The Code of Criminal Procedure Article 271.

⁶⁴ The Code of Criminal Procedure Article 291-2.

⁶⁵ Dando Shigemitsu. Ibid, p. 364.

การพิจารณาคดีล่าช้า การเตรียมการพิจารณาคดีจะกระทำภายหลังจากศาลเปิดการพิจารณาคดีเบื้องต้น โจทก์และทนายจำเลยสามารถทำการตรวจสอบเอกสารและคัดเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับคดีได้⁶⁶ โดยได้รับอนุญาตจากศาลและจะกระทำได้เฉพาะในศาลเท่านั้น ในกรณีจำเลยไม่มีทนายจำเลยก็มีสิทธิตรวจสอบเอกสารดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน⁶⁷ ในการเตรียมการพิจารณาคดี คู่ความแต่ละฝ่ายต่างทำหน้าที่กันอย่างแข็งขันโดยเฉพาะโจทก์ซึ่งจะต้องรวบรวมและเรียบเรียงพยานหลักฐานสำหรับการพิจารณาคดี ในการตรวจสอบพยานหลักฐานคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องได้รับทราบเนื้อหาของหลักฐานที่จะนำมาเป็นพยานของแต่ละฝ่ายเพื่อใช้สำหรับเตรียมตัวต่อสู้คดี ยกเว้นส่วนที่เป็นสาระสำคัญของคดีจะไม่ถูกเปิดเผยก่อนการพิจารณาคดี เว้นแต่จะเป็นประโยชน์แก่สาธารณะหรือมีเหตุอันควรและศาลมีอำนาจสั่งให้มีการตรวจสอบหลักฐานต่างๆ โดยผู้เชี่ยวชาญหรือแปลเอกสารดังกล่าวไว้ก่อนได้ นอกจากนี้แล้วคู่ความจะตกลงกันล่วงหน้าถึงประเด็นและหลักฐานที่จะใช้พิจารณาในวันพิจารณาคดีเบื้องต้นด้วย เช่น

- ก. การชี้ขาดข้อกล่าวหาและข้อกฎหมายซึ่งใช้ประกอบข้อกล่าวหา
- ข. การกำหนดประเด็นในคดีหรือชี้ขาดในประเด็นอื่น ๆ
- ค. การชี้ขาดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์
- ง. การยอมรับเอกสารเป็นพยานและให้ความยินยอมในการนำหลักฐานอื่นๆ มาใช้

เป็นพยาน

- จ. การชี้ขาดคำร้องขอให้ตรวจสอบหลักฐาน
- ช. การกำหนดลำดับและวิธีการตรวจสอบหลักฐาน เป็นต้น

ในวันพิจารณาเบื้องต้นโจทก์จำเลยและทนายจำเลยจะต้องเข้าร่วมดำเนินการพิจารณาเบื้องต้นดังกล่าวด้วยเว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นซึ่งบุคคลที่ไม่อาจเข้าร่วมการพิจารณาเบื้องต้นจะต้องยื่นคำร้องขอไม่เข้าร่วมการพิจารณาต่อศาล ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความยื่นเอกสารแทนการมาปรากฏตัว หรือนำมาประกอบการมาปรากฏตัวของบุคคลนั้นภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้⁶⁸

คำชี้ขาดในการพิจารณาคดีเบื้องต้นนี้ศาลจะต้องแจ้งให้คู่ความในคดีทราบและผลสรุปคำชี้ขาดและข้อตกลงเกี่ยวกับการพิจารณาคดีรวมทั้งหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความตกลงกันไว้ว่าจะนำมาใช้ในระหว่างพิจารณาคดีนั้น เสมียนศาลจะเป็นผู้อ่านในวันเริ่มพิจารณาคดี

เมื่อดำเนินการพิจารณาเบื้องต้นเสร็จแล้ว คู่ความจะตกลงกันว่าจะใช้เวลาเท่าใดสำหรับการพิจารณาคดีดังกล่าวให้แล้วเสร็จแล้วรายงานให้ศาลทราบ ศาลก็จะกำหนดระยะเวลา

⁶⁶ The Code of Criminal Procedure Article 270.

⁶⁷ The Code of Criminal Procedure Article 49.

⁶⁸ Dando sigemitsu, Ibid, p. 367.

ในการพิจารณาคดี ถ้าคู่ความร้องขอให้เปลี่ยนกำหนดเวลาพิจารณาคดีหรือศาลเห็นเองว่าควรเปลี่ยนกำหนดเวลาพิจารณาคดีศาลต้องถามคู่ความก่อน เว้นแต่ในกรณีเร่งด่วนศาลมีอำนาจสั่งให้เปลี่ยนกำหนดเวลาพิจารณาคดีได้แต่ต้องเปิดโอกาสให้คู่ความทำคำคัดค้านต่อศาลในวันแรกของการพิจารณาคดีที่เปลี่ยนแปลงนั้น⁶⁹ ถ้าศาลเปลี่ยนแปลงวันพิจารณาคดีโดยมิชอบผู้มีส่วนได้เสียในคดีมีสิทธิร้องขอความเป็นธรรมโดยผ่านกระบวนการควบคุมการบริหารตุลาการซึ่งถูกกำหนดไว้ในระเบียบของศาล Supreme Court หรือในระเบียบราชการ⁷⁰

เมื่อถึงวันพิจารณาคดีจำเลยมีหน้าที่จะต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้จำเลยไม่มีหน้าที่ต้องมาปรากฏตัวต่อศาล

- (1) กรณีผู้แทนโดยชอบธรรมของจำเลยดำเนินคดีแทนจำเลย ผู้แทนของจำเลยไม่ต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล⁷¹
- (2) ในคดีความผิดที่มีโทษปรับไม่เกิน 500,000 เยน หรือมีโทษปรับเล็กน้อย หากจำเลยไม่ประสงค์จะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลจำเลยจะให้ผู้แทนมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลแทนก็ได้⁷²
- (3) ในคดีความผิดที่มีโทษกักขังและศาลพิจารณาเห็นว่าการมาปรากฏตัวของจำเลยไม่จำเป็นแก่การป้องกันสิทธิของจำเลย ศาลจะอนุญาตให้จำเลยไม่ต้องมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี⁷³
- (4) ในคดีความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือมีโทษปรับเกินกว่า 500,000 เยน และศาลอนุญาตให้จำเลยไม่ต้องมาปรากฏตัวต่อศาลได้เพราะศาลเห็นว่าการมาปรากฏตัวของจำเลยไม่จำเป็นแก่การป้องกันสิทธิของจำเลย แต่ในกรณีนี้จำเลยจะต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลเมื่อเริ่มการพิจารณาคดี⁷⁴

โดยหลักแล้วในวันพิจารณาจำเลยจะต้องมาปรากฏตัวต่อศาลศาลจึงจะดำเนินการพิจารณาคดีได้ แต่ถ้าจำเลยถูกกักขังตามหมายศาลและได้รับหมายนัดให้มาศาลในวันพิจารณาโดยชอบแล้วแต่ปฏิเสธไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควรและก่อให้เกิดความยากลำบากแก่ผู้คุมในการนำตัวจำเลยมาศาล ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้⁷⁵

⁶⁹ The Code of Criminal Procedure Article 276.

⁷⁰ The Code of Criminal Procedure Article 277.

⁷¹ The Code of Criminal Procedure Article 283.

⁷² The Code of Criminal Procedure Article 284.

⁷³ The Code of Criminal Procedure Article 285(1).

⁷⁴ The Code of Criminal Procedure Article 285 (2).

⁷⁵ The Code of Criminal Procedure Article 286-2.

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าการพิจารณาคดีแบบปกติของญี่ปุ่นจะต้องมีการตรวจสอบพยานหลักฐานและเตรียมคดีก่อนมีการพิจารณาคดีโดยการยอมรับในประเด็นบางประเด็นหรือให้ศาลชี้ขาดและกำหนดประเด็นในคดีและหากพยานหลักฐานบางอย่างต้องการความเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือต้องส่งไปให้แพทย์ตรวจจะดำเนินการในชั้นตอนนี้ เป็นต้น นอกจากนี้ศาลจะกำหนดระยะเวลาที่ใช้สำหรับการพิจารณาอีกด้วยและเมื่อถึงวันพิจารณาคดีศาลจะสืบพยานของคู่ความเฉพาะที่จำเป็นและตรงประเด็นจริงๆ แม้ว่าการพิจารณาของญี่ปุ่นจะไม่ดำเนินติดต่อกันไปทุกวันทำการจนเสร็จสิ้นดังเช่นของสหรัฐอเมริกาแต่การพิจารณาคดีของญี่ปุ่นก็ได้ใช้ระยะเวลามากดังเช่นของไทย ด้วยเหตุที่การพิจารณาคดีของญี่ปุ่นมีการเตรียมคดีไว้ล่วงหน้าก่อนการพิจารณามีการกำหนดระยะเวลาพิจารณาที่แน่นอน และสืบพยานเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นจริงๆ จึงทำให้การพิจารณาคดีของญี่ปุ่นเสร็จไปด้วยความรวดเร็วกว่าการพิจารณาคดีของไทยซึ่งสอดคล้องกับสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วตามมาตรา 37(1) แห่งรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น

3.2.3 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมในประเทศญี่ปุ่น

ดังที่กล่าวมาแล้วในประเทศญี่ปุ่นรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วไว้ในมาตรา 37(1) โดยบัญญัติว่า “ในคดีอาญาจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยศาลที่มีความยุติธรรมด้วยความรวดเร็ว...”⁷⁶ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและเมื่อพิจารณากระบวนการพิจารณาคดีอาญาของญี่ปุ่นพบว่าการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้องและในชั้นพิจารณาจะมีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินคดีไว้แน่นอนและมีกระบวนการกลั่นกรองคดีอาญาที่มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการก็ตามทำให้คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนน้อย แม้ว่าการพิจารณาของญี่ปุ่นจะมีได้ดำเนินติดต่อกันไปทุกวันอย่างต่อเนื่องดังเช่นการดำเนินการพิจารณาคดีของสหรัฐอเมริกา แต่ด้วยระบบการดำเนินการพิจารณาคดีของศาลไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาคดีอย่างรวบรัดหรือการพิจารณาคดีแบบปกติซึ่งจะมีการเตรียมคดีวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับของสหรัฐอเมริกาจึงทำให้การพิจารณาคดีของญี่ปุ่นเป็นไปด้วยความรวดเร็วเช่นกัน นอกจากนี้ในระหว่างพิจารณาศาลจะให้คู่ความทุกฝ่ายซักถามพยานบุคคลเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะตัดพยานที่ใช้คำถามและคำตอบที่ไม่เหมาะสมหรือฟุ่มเฟือยออกไปจึงทำให้การพิจารณาเสร็จโดยรวดเร็วอีกด้วย

⁷⁶ Constitutional of Japan Article 37(1).

การพิจารณาคดีในญี่ปุ่นไม่มีความต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างคดีลักทรัพย์ซึ่งศาลนัดพิจารณาคดีครั้งแรกในวันที่ 1 มิถุนายน ครั้งที่ 2 ในวันที่ 15 มิถุนายน และครั้งที่ 3 ซึ่งศาลมีคำพิพากษาในวันที่ 25 สิงหาคม เป็นต้น อันมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศไทย แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระยะเวลาเริ่มการพิจารณาถึงศาลชั้นต้น (District Courts) พิพากษาในปี ค.ศ.1991⁷⁷ พบว่าคดีร้อยละ 70 ของคดีที่ถูกจำหน่ายภายใน 3 เดือนจะใช้เวลาในการพิจารณาคดี 3 เดือน 15 วัน และคดีมากกว่าร้อยละ 90 จะพิจารณาเสร็จภายใน 6 เดือน โดยมีการพิจารณาคดีประมาณ 3 ครั้ง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการพิจารณาคดีในญี่ปุ่นค่อนข้างจะรวดเร็ว แต่ก็มีคดีบางคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนและมีการเลื่อนคดีจะใช้เวลานานในการพิจารณา ดังเช่นในปี ค.ศ.1991 มีคดีค้างอยู่ในศาลจังหวัดนานกว่า 3 ปี เป็นจำนวน 143 คดี เป็นต้น⁷⁸

ดังนั้นการเลื่อนคดีก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาในญี่ปุ่นล่าช้าแต่ก็เป็นส่วนน้อยและเฉพาะคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเท่านั้น การเลื่อนคดีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นบัญญัติให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีได้มีดังนี้

(1) ในกรณีจำเลยไม่สามารถปรากฏตัวต่อศาลได้เพราะเจ็บป่วย เมื่อศาลรับฟังความเห็นของพนักงานอัยการทนายความฝ่ายจำเลยและความเห็นของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญแล้ว ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยเจ็บป่วยจริงศาลจะมีคำวินิจฉัยชี้ขาดระงับการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจำเลยจะสามารถมาปรากฏตัวต่อศาลได้⁷⁹

(2) ในกรณีพยานไม่สามารถมาปรากฏตัวต่อศาลเพราะเจ็บป่วยและศาลเห็นว่าพยานปากนี้มีความสำคัญต่อประเด็นสำคัญในคดีและหากยังมิได้มีการสืบพยานปากนี้ศาลมีอาจดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปได้ เมื่อศาลรับฟังความเห็นของพนักงานอัยการ ทนายความฝ่ายจำเลยและความเห็นของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญแล้วเห็นว่าพยานเจ็บป่วยจริง ศาลจะมีคำวินิจฉัยชี้ขาดระงับการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าพยานจะสามารถมาปรากฏตัวต่อศาลได้⁸⁰ แต่ถ้าพยานปากนี้ไม่มีความสำคัญถึงขนาดที่ศาลจะต้องระงับการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวศาลจะสั่งตัดพยานปากนี้และดำเนินการพิจารณาต่อไป

⁷⁷ Criminal Justice Profiles of Asia, p 77.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ The Code of Criminal Procedure Article 314(2),(4).

⁸⁰ The Code of Criminal Procedure Article 314(3),(4).

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ก็เฉพาะในกรณีที่จำเลยหรือพยานเจ็บป่วยเท่านั้นและก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีศาลจะต้องฟังความเห็นของพนักงานอัยการ ทนายจำเลยและแพทย์ผู้เชี่ยวชาญก่อน ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยหรือพยานเจ็บป่วยจริงศาลก็จะ อนุญาต

ให้เลื่อนคดีออกไปจนกว่าจำเลยหรือพยานจะมาศาลได้แล้วแต่กรณีแต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ว่า ควรจะระงับการพิจารณาไว้นานเพียงใด ดังนั้นจึงพออนุมานได้ว่าน่าจะมีระยะเวลาเท่ากับระยะเวลา ในการรักษาความเจ็บป่วยของจำเลยหรือพยานตามความเห็นของแพทย์นั่นเอง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าระบบการพิจารณาคดีของประเทศญี่ปุ่นทำให้การพิจารณาคดีอาญา ของประเทศญี่ปุ่นเป็นไปด้วยความรวดเร็วและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นมาตรา 37(1) ซึ่งรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมไว้นั่นเอง

3.3 ประเทศไทย

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยยึดหลักนิติธรรม(Rule of Law) มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกกติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษากฎหมายภายในของ ประเทศไทยว่ามีบทบัญญัติใดบ้างที่รับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรมโดยเฉพาะกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ซึ่งจะศึกษากระบวนการดำเนินคดีอาญาทั้งระบบโดยเฉพาะการพิจารณาโดยรวดเร็ว ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นว่ามีบทบัญญัติใดบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะ ได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วและต่อเนื่องไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา กฎหมายของประเทศไทยให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากขึ้นอันก่อให้เกิดความเป็น ธรรมแก่ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและสังคมต่อไปดังนี้

3.3.1 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการแบ่งแยกการใช้ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการออกจากกันโดยเด็ดขาด ดังจะเห็นได้จาก บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 3 บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตย เป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภาคณะรัฐมนตรี และศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”⁸¹ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

⁸¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 3.

พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติรับรองเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการใช้อำนาจของรัฐไว้ในมาตรา 4 โดยบัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”⁸² และมาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”⁸³ เราจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้รับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างชัดเจนแต่ก็มิได้หมายความว่ามนุษย์จะอ้างความมีศักดิ์ศรีสิทธิและเสรีภาพเพื่อกระทำการได้ตามอำเภอใจ กฎหมายได้จำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพไว้ในมาตรา 28 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน...”⁸⁴ และมาตรา 29 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่ได้อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม”⁸⁵

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโดยหลักแล้วกฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์เท่าที่ไม่ไปกระทบกระเทือนหรือละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน และรัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ได้เว้นแต่จะบัญญัติเป็นกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น โดยรัฐจะต้องตระหนักเสมอว่าต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้มากมาย เช่น สิทธิความเสมอภาคใน

⁸² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 4.

⁸³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 26.

⁸⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 28.

⁸⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 29.

กฎหมาย⁸⁶ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด⁸⁷ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาครบองค์คณะ⁸⁸ และสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนและพิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม⁸⁹ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิทธิที่จำเลยจะได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ด้วย ประกอบกับมาตรา 75 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้บัญญัติว่า “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน”⁹⁰ จึงพอจะอนุมานได้ว่ารัฐมีหน้าที่ต้องดูแลและจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกันซึ่งรวมทั้งสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้เสียหาย จำเลยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้รับจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย

การพิจารณาว่าประเทศใดมีการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนหรือไม่นั้นนอกจากจะพิจารณาจากกฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ แล้วสิ่งที่ควรพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คือ การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายภายในดังกล่าว หากประเทศนั้นมีการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎหมายภายในของประเทศแต่ไม่ได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้จะถือว่ามี การรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนหาได้ไม่ การรับรองสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎหมายภายในของประเทศนั้นนานาอารยประเทศจะบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 34⁹¹ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

⁸⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 30 วรรคแรก.

⁸⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 33.

⁸⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 236.

⁸⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก.

⁹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 75.

⁹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 34 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ยากไร้ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะหาทนายความสำหรับตนเองได้ บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”.

พ.ศ.2534 มาตรา 31⁹² ไว้อย่างชัดเจนแต่มิได้บัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดย ต่อเนื่องไว้จนกระทั่งได้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งถือว่าเป็น รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนจึงได้บัญญัติสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาโดย รวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมอย่างชัดเจนในมาตรา 241 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม...”⁹³ ด้วยเหตุผลเนื่องจากการดำเนินคดีอาญาย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยเป็นอย่างมากจึงต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็วที่สุดเพื่อให้ ผู้ต้องหาและจำเลยได้รับความกระทบกระเทือนน้อยที่สุดอันสอดคล้องกับหลักปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองด้วย

แต่อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะมีการบัญญัติสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความ รวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ก็ตามสิ่งที่ควร คำนึงถึงก็คือในการปฏิบัติของศาลว่าศาลได้ตระหนักถึงสิทธิของจำเลยดังกล่าวหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะได้ศึกษาในบทที่ 4 ต่อไป

3.3.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

ในการพิจารณาคดีอาญาศาลมีหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินคดีอาญาให้เป็นไป ตามกฎหมายโดยยึดหลักการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็น ธรรมก็เป็นวิธีการดำเนินคดีอย่างหนึ่งที่ทำให้การอำนวยความยุติธรรมของรัฐบรรลุเป้าหมาย ดังกล่าว ฉะนั้นจึงควรศึกษาการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วทั้งระบบซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี
- 2) ประเภทความผิดอาญา
- 3) กระบวนการดำเนินคดีอาญา

1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี ศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา แบ่งออกสามชั้น⁹⁴ คือ

⁹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534 มาตรา 31 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหา หรือจำเลยย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม”.

⁹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคแรก.

⁹⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 1 บัญญัติว่า “ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญ นี้มีสามชั้นคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างอื่น”.

1.1) ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญารธนบุรี⁹⁵ ศาลจังหวัดและศาลแขวง ศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทุกประเภทความผิดหากท้องที่นั้นไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่และมีผู้พิพากษา 2 นายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเล็กน้อยที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่นั้น มีผู้พิพากษา 1 นายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี

1.2) ศาลอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้น มีผู้พิพากษา 3 นายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา

1.3) ศาลฎีกา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งมาจากศาลอุทธรณ์ มีผู้พิพากษา 3 นายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา

2) ประเภทของความผิดอาญา หากพิจารณาจากการดำเนินคดีอาญาตามประเภทของศาลแล้วอาจแบ่งประเภทของความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1) ความผิดอาญาเล็กน้อย ได้แก่ ความผิดลหุโทษ⁹⁶ และความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

2.2) ความผิดอาญาทั่วไป หมายถึง ความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกเกินกว่าสามปีหรือปรับเกินกว่าหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

3) กระบวนการดำเนินคดีอาญา หมายถึง กระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งผู้เขียนจะขอล่าวถึงเฉพาะกระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงและศาลชั้นต้นเท่าที่พอจะให้เห็นโครงสร้างโดยรวมของกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย ดังนี้

3.1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง เพื่อให้เป็นที่เข้าใจได้ง่าย ผู้เขียนขอแบ่งขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1.1) ขั้นตอนก่อนฟ้อง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

⁹⁵ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 19 วรรคสอง.

⁹⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102.

(1) ขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาล โดยเริ่มจากการที่ตำรวจจับตัวผู้ต้องหาซึ่งอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงแล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีนั้นส่งตัวผู้ต้องหาและสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแขวงที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่ต้องนำตัวผู้ต้องหาจากสถานีตำรวจมายังที่ทำการของพนักงานอัยการ และเวลาเดินทางตามปกติที่ต้องนำตัวผู้ต้องหาจากที่ทำการของพนักงานอัยการมายังที่ทำการศาลรวมในระยะเวลา 48 ชั่วโมงดังกล่าวนี้ด้วย⁹⁷

ในกรณีที่เกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง ให้พนักงานสอบสวนในกรณีที่คดีอยู่ในระหว่างการดำเนินการของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการในกรณีที่คดีอยู่ในระหว่างการดำเนินการของพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี ยื่นคำร้องขอผลิตฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นได้อีกคราวละไม่เกินหกวัน แต่ต้องไม่เกินสามคราว

ในการวินิจฉัยคำร้องขอผลิตฟ้องถ้ามีการขอให้ซึ่งผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหามาแสดงตัวต่อศาลให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุความจำเป็นที่ต้องผลิตฟ้องหรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผลิตฟ้องครบสามคราวดังกล่าวแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณียื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผลิตฟ้องต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็นศาลจะอนุญาตตามคำขอดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาลแล้ว

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณียื่นคำร้องขอผลิตฟ้องต่อไปอีกดังกล่าวนี้ ถ้ามีการขอให้ซึ่งผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหามาแสดงตัวต่อศาลให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ หากศาลเห็นว่าควรอนุญาตให้ผลิตฟ้องต่อไปศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ผลิตฟ้องต่อไปได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ต้องไม่เกินสองคราว⁹⁸ แต่อย่างไรก็ดีตำรวจจะควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกว่ากำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ผู้ต้องหาถูกจับมิได้⁹⁹

⁹⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7 วรรคแรก.

⁹⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7 วรรคสอง และวรรคสาม.

⁹⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 8 วรรคหนึ่ง.

การขอผิดฟ้องดังกล่าวเป็นการขออนุญาตศาลในการควบคุมตัวจำเลยไว้ในระหว่างสอบสวน และในกรณีที่มีการขอศาลออกหมายซึ่งผู้ต้องหาพร้อมกับการขอผิดฟ้องจะต้องนำตัวผู้ต้องหามาส่งศาลด้วย หากศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องให้ศาลออกหมายซึ่งผู้ต้องหาเท่ากับระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องนั้น¹⁰⁰

(2) ขั้นตอนการฟ้องคดี เริ่มต้นเมื่อพนักงานอัยการนำตัวผู้ต้องหามาศาลพร้อมกับฟ้องหรือยื่นฟ้องต่อศาลก็ได้ การฟ้องคดีในศาลแขวงจะทำด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ หากโจทก์ฟ้องด้วยวาจาให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อที่อยู่และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและจำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่ฟ้องโจทก์หรือคำให้การของจำเลยกระทำด้วยวาจาให้ศาลบันทึกไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้¹⁰¹

3.1.2) ขั้นตอนการพิจารณา การพิจารณาคดีในศาลแขวง มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 ได้บัญญัติให้ศาลแขวงดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว¹⁰² คำเบิกความของพยานบันทึกเฉพาะสาระสำคัญโดยย่อและให้พยานลงชื่อไว้¹⁰³

ถ้าคดีนั้นผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวนให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหามาพบพนักงานอัยการเพื่อฟ้องศาลโดยไม่ต้องทำการสอบสวน หากฟ้องคดีด้วยวาจาให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพและทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกันและให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น แต่ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธศาลจะให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนไปดำเนินการ

¹⁰⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 8 วรรคสอง.

¹⁰¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 19.

¹⁰² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 21 บัญญัติว่า “ให้ศาลแขวงดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว คำสั่งหรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้บันทึกไว้พอได้ใจความ”.

¹⁰³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 19 วรรคห้า.

3.1.3) ขั้นตอนการพิพากษา พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 21 บัญญัติว่า “...คำสั่งหรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้ทำบันทึกไว้พอได้ใจความ”¹⁰⁴

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะพบว่าการดำเนินคดีในศาลแขวงนั้นจะต้องดำเนินการภายในระยะเวลาสั้น ๆ และรวดเร็ว เช่น พนักงานอัยการจะต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง ถ้ามีความจำเป็นทำให้ไม่สามารถฟ้องได้ทันในกำหนด 48 ชั่วโมงพนักงานอัยการหรือตำรวจสามารถผิดฟ้องได้อีกไม่เกิน 30 วัน รวมทั้งหมด 32 วัน หากพนักงานอัยการไม่ฟ้องคดีต่อศาลก็จะฟ้องจำเลยไม่ได้ต้องปล่อยตัวจำเลยไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการให้ฟ้องคดีได้¹⁰⁵ นอกจากนี้การฟ้องและการพิจารณาคดีพิพากษาคดีกฎหมายได้บัญญัติให้ฟ้องด้วยวาจาได้เช่นกันจึงทำให้การพิจารณาคดีในศาลเสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็วและถือได้ว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 ได้รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมอันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคหนึ่ง

3.2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้น ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นทั่วไป ไปที่มีอำนาจพิจารณาคดีพิพากษาคดีอาญาแต่ไม่รวมศาลแขวง โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

3.2.1) ขั้นตอนก่อนฟ้อง การดำเนินคดีอาญาเริ่มเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นผู้เสียหายมาร้องทุกข์¹⁰⁶ ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือบุคคลใดมากล่าวโทษ¹⁰⁷ ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจพบการกระทำความผิดด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะทำการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดโดยพนักงานสอบสวนจะต้องเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า¹⁰⁸ โดยรวบรวมหลักฐานทุกชนิดที่จะสามารถทำได้¹⁰⁹ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจรู้ตัวหรือจับผู้ต้องหาได้แล้วให้ให้ความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องพร้อมสำนวนส่งไป

¹⁰⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 21.

¹⁰⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 9.

¹⁰⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1(7).

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1(8).

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130.

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131.

ให้พนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการมีความเห็นว่าควรฟ้อง ก็ให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาลพร้อมกับยื่นคำฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล

ในขั้นตอนก่อนฟ้อง พนักงานสอบสวนและตำรวจมีอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงสถานตำรวจ แต่ไม่ให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ถูกจับมาศาลรวมในเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย และในกรณีจำเป็นเพื่อการสอบสวนหรือมีเหตุจำเป็นอื่นก็ให้ยึดเวลาออกไปได้เท่าที่จำเป็นแต่ไม่ให้เกิน 3 วัน โดยนับเวลาต่อจาก 48 ชั่วโมงอีก 1 วัน แต่ถ้าระยะเวลาดังกล่าวได้ผ่านพ้นไปแต่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้นให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหามาศาลโดยให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอฝากขังต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านหรือไม่และศาลอาจเรียกพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนมาชี้แจงถึงเหตุจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาก็ได้ ในการอนุญาตให้ฝากขังศาลมีอำนาจสั่งขังได้ดังนี้

- ความผิดอาญาที่ได้กระทำมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน
- ความผิดอาญาที่ได้กระทำมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งจะต้องไม่เกินสิบสองวัน รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน
- ความผิดอาญาที่ได้กระทำมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังได้หลายครั้งติด ๆ กันแต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน รวมทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน
- ในกรณีที่ศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล¹¹⁰

3.2.2) ขั้นตอนไต่สวนมูลฟ้อง หากฟ้องถูกต้องศาลจะทำการไต่สวนมูลฟ้องในวันไต่สวนมูลฟ้องให้นำตัวจำเลยมาศาล ศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามจำเลยว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดไว้ในรายงาน หากศาลเห็นว่าคดีมีมูลให้ศาลสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา ในขั้นนี้จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบแต่มีสิทธิที่จะมีทนายความมาช่วยเหลือ¹¹¹ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพหรือคดีมีมูลก็ให้ศาลประทับฟ้อง

¹¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87.

¹¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคหนึ่งและวรรคสอง.

ไว้พิจารณา¹¹² การไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ศาลมักจะไม่ได้ไต่สวนมูลฟ้อง เพราะถือว่ามีการกลั่นกรองคดีมาในชั้นพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการแล้ว

3.2.3) ขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาล เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องแล้วให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย¹¹³ ในวันพิจารณาคดีเมื่อโจทก์ทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่พร้อมกัน ต่อหน้าศาลแล้วและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้คดีอย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้

การพิจารณาคดีและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย¹¹⁴ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้¹¹⁵

เมื่อเริ่มการพิจารณา โจทก์จะแถลงเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบลักษณะของฟ้องและพยานหลักฐานของโจทก์ ต่อจากนั้นก็สืบพยานโจทก์ เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้วจำเลยก็จะแถลงเปิดคดีให้ศาลทราบลักษณะคดีและพยานหลักฐานของจำเลยต่อจากนั้นก็สืบพยานจำเลย เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้วโจทก์และจำเลยจะแถลงปิดคดีด้วยปากหรือทำเป็นหนังสือ ในระหว่างสืบพยานถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานต่อไป ศาลจะสั่งดสืบพยานก็ได้¹¹⁶ เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าศาลเห็นสมควรศาลจะเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยก็ได้¹¹⁷

ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องในการพิจารณาคดีของศาลในคดีที่มีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างต่ำให้จำคุกน้อยกว่าห้าปี ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้¹¹⁸

3.2.4) ขั้นตอนการพิพากษาคดี เมื่อสืบพยานของโจทก์จำเลยเสร็จแล้วให้ศาลทำคำพิพากษาและอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในสามวันนับแต่เสร็จคดี เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟังแล้วให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ ถ้าโจทก์ไม่มาศาลจะ

¹¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167.

¹¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 168.

¹¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171.

¹¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิวรรคหนึ่ง.

¹¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174.

¹¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175.

¹¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176.

อ่านโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ แต่ถ้าจำเลยไม่อยู่โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟังคำพิพากษาก็ให้ศาลรอการอ่านไต่จนกว่าจำเลยจะมาศาล แต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟังคำพิพากษาของศาลให้ศาลออกหมายจับจำเลย เมื่อพ้นหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ออกหมายจับยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล ก็ให้ศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังและถือว่าโจทก์และจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว¹¹⁹

3.3.3 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้องไว้ชัดเจนในมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นจึงต้องศึกษาระยะเวลาในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาไว้หรือไม่เพียงใด ดังนี้

1) มาตรา 172 ทวิ บัญญัติให้ ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปีจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามหรือในคดีที่มีโทษปรับ สถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานหรือในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นว่าการพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใดศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้อีก แต่ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานที่เป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น¹²⁰ หรือในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่งลับหลังจำเลยคนอื่นก็ได้ แต่มิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานที่กระทำลับหลังเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น¹²¹ เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ฉะนั้นจึงถือว่าบทบัญญัติในมาตรา 172 ทวิได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

2) มาตรา 174 วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติให้ในวันเริ่มต้นสืบพยานโจทก์มีสิทธิแถลงเปิดคดีของตนโดยแถลงถึงลักษณะของฟ้อง ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ ของโจทก์ที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย แล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ

¹¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม.

¹²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ.

¹²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ.

ในทำนองเดียวกันเมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จสิ้นแล้วจำเลยก็มีสิทธิแถลงเปิดคดีโดยแถลงข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่าง ๆ และข้อกฎหมายที่อ้างถึงที่จะนำสืบ เพื่อแสดงว่าตนมิได้กระทำความผิดแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ¹²²

การแถลงเปิดคดีจะทำให้ศาลทราบแนวทางในการพิจารณาคดีและทราบประเด็นแห่งคดี ทำให้การดำเนินการคดีง่ายและรวดเร็วเพราะศาลจะทราบว่าพยานใดบ้างที่ต้องนำสืบหรือพยานใดบ้างที่ไม่ต้องสืบซึ่งสามารถตัดพยานที่ฟุ่มเฟือยออกไปมิผลให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว

3) มาตรา 174 วรรค 4 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจตัดพยานได้ในกรณีที่ศาลเห็นว่า พยานหลักฐานเพียงพอที่จะแสดงได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือศาลเห็นว่าพยานที่คู่ความจะนำเข้าสืบนั้นเป็นพยานที่ฟุ่มเฟือย หากสืบพยานต่อไปจะทำให้คดีล่าช้าศาลจะสั่งตีสืบพยานนั้นก็ได้¹²³ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายอีกมาตราหนึ่งที่รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว

4) มาตรา 176 วรรคแรก บัญญัติให้คดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกน้อยกว่าห้าปีถ้าจำเลยให้การรับสารภาพและศาลเห็นว่าเพื่อความรวดเร็วศาลจะสั่งตีสืบพยานและพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลยก็ได้¹²⁴ ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาล อันทำให้คดีเสร็จไปจากศาลด้วยความรวดเร็วสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

5) มาตรา 179 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนก็ได้

ถ้าพยานไม่มาหรือมีเหตุอื่นอันควรต้องเลื่อนการพิจารณาก็ให้เลื่อนคดีไปตามที่เห็นควร”¹²⁵

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพิจารณาคดีอาญาโดยหลักแล้วจะต้องกระทำติดต่อกันโดยต่อเนื่องจนศาลมีคำพิพากษา แต่กฎหมายก็บัญญัติข้อยกเว้นไว้ว่าในกรณีพยานไม่มาศาลหรือมีเหตุอันสมควร เช่น ความเจ็บป่วยของพยานหรือหนายความ เป็นต้น ศาลมีดุลพินิจที่จะสั่งเลื่อนการพิจารณาคดีไปในนัดหน้าได้ หากมีการพิจารณาคดีติดต่อกันไปอย่างต่อเนื่องจะ

¹²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคหนึ่งและวรรคสอง.

¹²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรค 4.

¹²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคแรก.

¹²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179.

ทำให้ใช้เวลาในการพิจารณาคดีน้อยลงอันทำให้คดีเสร็จไปด้วยความรวดเร็ว แต่ในทางปฏิบัติการพิจารณาคดีนั้นไม่สามารถกระทำติดต่อกันไปอย่างต่อเนื่องได้เพราะเหตุมีการขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุต่าง ๆ มากมาย เช่น ติดว่าความในคดีอื่น เป็นต้น ศาลก็จะอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีไปในนัดหน้าซึ่งมีระยะห่างจากวันนัดในคราวนั้นประมาณ 1 เดือนหรือกว่านั้น จึงทำให้การพิจารณาขาดช่วงและใช้เวลาในการพิจารณาคดีนานและล่าช้าซึ่งเปรียบเสมือนการปฏิเสธความยุติธรรมนั่นเอง

ดังนั้น จึงพอจะสรุปได้ว่าแม้ว่าจะมีการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคแรก ก็ตามแต่ก็มิได้กำหนดระยะเวลาที่ศาลใช้พิจารณาคดีประกอบกับมาตรา 179 วรรคสอง ได้ให้ดุลพินิจศาลในการอนุญาตให้เลื่อนคดีเนื่องจากพยานไม่มาศาลและเหตุอื่นอันควร ซึ่งไม่ได้บัญญัติกรอบของคำว่าเหตุอันควรจึงทำให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีบ่อยครั้งเมื่อมีการขอเลื่อนคดี อันเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้าทำให้ผู้เสียหาย จำเลย ฯลฯ ไม่ได้รับความเป็นธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลยที่มีได้ถูกปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาจึงไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรกและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง

6) มาตรา 182 บทบัญญัติให้ศาลจะต้องทำคำพิพากษาและอ่านคำพิพากษาทันทีเมื่อการพิจารณาคดีสิ้นสุดลง แต่ถ้ามีเหตุอันสมควรศาลจะต้องทำคำพิพากษาและอ่านภายในสามวันนับแต่เสร็จการพิจารณา¹²⁶ ซึ่งทำให้ความทรงจำของศาลมีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนอันทำให้การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลมีความถูกต้องมากขึ้นและลดความผิดพลาดในการค้นหาผู้กระทำความผิดที่แท้จริงทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับคดี นอกจากนี้ยังมีผลทำให้จำเลยได้รับโทษเร็วขึ้นในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือพ้นจากสภาพจำเลยโดยรวดเร็วในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิด จึงสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่ง-ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคแรก

3.3.4 สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย จะพบว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มี

¹²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคหนึ่งและวรรคสอง.

บทบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมประกอบกับในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แสดงถึงเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นไปจากศาลโดยรวดเร็ว และเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคแรก ซึ่งจะขอกล่าวถึงดังนี้

1) มาตรา 19 บัญญัติให้การพิจารณาคดีในศาลแขวงนั้นกฎหมายอนุญาตให้ฟ้องและให้การด้วยวาจาได้ และศาลจะบันทึกคำฟ้องคำให้การและคำเบิกความของพยานเฉพาะใจความที่สำคัญและให้คู่ความและพยานลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน¹²⁷ ซึ่งอาจใช้เวลาเพียง -2 ชั่วโมงคดีก็เสร็จสิ้นการพิจารณาทำให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมแก่คู่ความ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก นอกจากนี้ยังทำให้จำนวนคดีในศาลลดลงอีกด้วย

2) มาตรา 20 บัญญัติให้ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาในชั้นพนักงานสอบสวนให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยไม่ต้องสอบสวนและในการพิจารณาของศาลถ้าจำเลยให้การรับสารภาพให้ศาลทำคำพิพากษาทันที โดยบันทึกคำฟ้องคำรับสารภาพและคำพิพากษาไว้ในบันทึกฉบับเดียวกันแล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน¹²⁸ ซึ่งเป็นกระบวนการพิจารณาที่รวบรัด รวดเร็วมาก และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก

3) มาตรา 21 บัญญัติว่า “ให้ศาลแขวงดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว คำสั่ง หรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้ทำบันทึกไว้พอได้ใจความ”¹²⁹ ซึ่งแสดงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงว่ามีเจตนารมณ์เพื่อรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความรวดเร็วอันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลแขวง เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ดังที่บัญญัติไว้ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ด้วย

¹²⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 19.

¹²⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 20.

¹²⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 21.

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 241 วรรคแรก ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง และเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติกฎหมายที่จะมารองรับรัฐธรรมนูญฉบับนี้พบว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 หลายมาตราเช่น มาตรา 19, มาตรา 20 ได้บัญญัติรับรองการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วและต่อเนื่องไว้โดยทางอ้อม จะมีเพียงเฉพาะมาตรา 21 เท่านั้นที่บัญญัติรับรองการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วไว้อย่างชัดเจนประกอบกับเจตนารมณ์ของการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เพื่อมุ่งหมายให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วและมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยตลอดทั้งวิธีดำเนินคดีในศาลซึ่งเป็นไปโดยเรียบง่ายรวดเร็วและรวดเร็วจึงเอื้อต่อการรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วอย่างแท้จริง แต่ด้วยข้อจำกัดในเรื่องประเภทคดีที่ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาซึ่งเป็นคดีความผิดเล็กน้อยที่มีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้จำกัดอย่างสูงไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ จึงทำให้การรับรองสิทธิของจำเลยดังกล่าวจำกัดเฉพาะคดีบางส่วนเท่านั้น

ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงเป็นกฎหมายที่นำมาใช้บังคับแก่คดีอาญาทั่วไปและได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม เมื่อได้พิจารณากระบวนการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะพบว่า มีบทบัญญัติกฎหมายที่รับรองสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วไว้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 เช่น มาตรา 172 ทวิ, มาตรา 174 วรรคสี่, มาตรา 176 วรรคแรก, มาตรา 179 และมาตรา 182 ซึ่งมีเพียงมาตรา 179 วรรคแรกมาตราเดียวเท่านั้นที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้โดยชัดเจนโดยบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นศาลจะดำเนินการพิจารณาตลอดไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนก็ได้”¹³⁰ ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่าการพิจารณาคดีอาญาโดยหลักแล้วจะต้องกระทำติดต่อกันไปอย่างต่อเนื่องตลอดตั้งแต่ต้นจนจบการพิจารณาและศาลมีคำพิพากษาแต่กฎหมายก็บัญญัติข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 179 วรรคสองว่า “ถ้าพยานไม่มาหรือมีเหตุอื่นอันควรต้องเลื่อนการพิจารณาให้ศาลเลื่อนคดีไปตามที่เห็นควร”¹³¹ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจ

¹³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคแรก.

¹³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคสอง.

ที่จะสั่งอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ในกรณีที่พยานไม่มาศาลหรือมีเหตุอื่นที่สมควรเลื่อน ซึ่งศาลจะสั่งเลื่อนคดีได้เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นจริงๆ เช่น ความเจ็บป่วยของพยานหรือทนายความ เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติเมื่อสืบพยานได้ 1 ปาก หรือ 2 ปาก พนักงานอัยการหรือทนายโจทก์หรือทนายจำเลยก็จะขออนุญาตเลื่อนคดีไปสืบพยานต่อในนัดหน้าโดยอ้างว่าได้นำพยานมาเพียงเท่านี้ ศาลก็จะอนุญาตให้เลื่อนคดีตามคำขอดังกล่าว หรือให้เสมียนทนายมาขอเลื่อนคดีต่อศาล โดยอ้างเหตุต่าง ๆ เช่น ติดว่าความในคดีอื่นเป็นต้น ศาลก็จะอนุญาตให้เลื่อนคดีตามคำขอเช่นกัน อันก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบมากมายต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งจะได้ศึกษาต่อไป ในบทที่ 4

บทที่ 4

สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับความล่าช้าใน การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของไทย

จากสถิติของกระทรวงยุติธรรมเรื่องสรุปรายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรและสถิติคดีที่น่าสนใจ ปี พ.ศ.2542¹ ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2542 พบว่าในคดีอาญาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรมีคดีอาญาค้างพิจารณาจำนวน 72,122 คดี คดีที่ศาลรับฟ้องใหม่ จำนวน 533,990 คดี และมีคดีเสร็จไปจากศาลจำนวน 527,856 คดี ดังนั้นมีคดีค้างพิจารณาในศาลจำนวน 78,256 คดี และในปี พ.ศ.2543 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2543² มีคดีอาญาค้างพิจารณาจำนวน 78,256 คดี คดีที่ศาลรับฟ้องใหม่จำนวน 274,491 คดี และมีคดีเสร็จไปจากศาลจำนวน 259,459 คดี ดังนั้นมีคดีค้างพิจารณาในศาลจำนวน 93,288 คดี ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีคดีบางส่วนที่ค้างพิจารณาในศาลชั้นต้นกล่าวคือ มีคดีบางส่วนที่ศาลพิจารณาไม่เสร็จภายใน 1 ปี หรืออาจจะกล่าวได้ว่ากระบวนการในพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นเป็นไปด้วยความล่าช้า ดังนั้น จึงควรค้นหาสาเหตุที่ทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างล่าช้าว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลทำให้ศาลต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดียาวนาน และมีผลกระทบใดบ้างเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขสภาพปัญหาดังกล่าวให้บรรเทาและทำให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จไปด้วยความรวดเร็ว

4.1 มูลเหตุที่มีผลต่อระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นของประเทศไทยเป็นไปด้วยความล่าช้า ซึ่งความล่าช้านั้นเกิดจากปัจจัยใดนั้นเป็นสิ่งที่ควรศึกษา ฉะนั้นในหัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาถึงมูลเหตุของปัญหาการพิจารณาคดีด้วยความล่าช้าโดยศึกษาจากข้อมูลการวิจัยของพรชัย รัศมีแพทย์

¹ งานสถิติศูนย์บริการข้อมูลตุลาการ. สรุปรายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรและสถิติคดีที่น่าสนใจ ปี พ.ศ.2542 (ม.ค. - ธ.ค.).

² งานสถิติศูนย์บริการข้อมูลตุลาการ. สรุปรายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรและสถิติคดีที่น่าสนใจ ปี พ.ศ. 2543 (ม.ค. - มิ.ย.).

เรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี³ ซึ่งศึกษาคดี อาญาที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลดังนี้

(1) คดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ซึ่งพนักงานอัยการฟ้องศาลชั้นต้น ในภูมิภาคและในกรุงเทพมหานคร เมื่อพ.ศ.2526-2536 และศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาเมื่อ พ.ศ.2531-2538

(2) คดีอาญาความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งพนักงานอัยการฟ้องศาลชั้นต้นในภูมิภาค และในกรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. 2527-2535 และศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาเมื่อ พ.ศ.2530-2537

จากการศึกษาข้อมูลการวิจัยดังกล่าวพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นมีหลายมูลเหตุด้วยกัน คือ

- (1) ระยะเวลาตั้งแต่วันยื่นคำฟ้องถึงวันสืบพยาน
- (2) ระยะเวลาตั้งแต่วันเสร็จการพิจารณาถึงวันอ่านคำพิพากษา
- (3) จำนวนพยานที่เข้าสืบทั้งสิ้นเกิน 6 คน ในแต่ละคดี
- (4) การเลื่อนคดีโดยสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คน หรือไม่สืบเลย (มีผลตั้งแต่ 3 นัดขึ้นไป)
- (5) จำนวนนัดที่เลื่อนคดีโดยแต่ละนัดห่างกันเกิน 1 เดือน
- (6) การเลื่อนคดีเกิดจากทนายจำเลยมีผลตั้งแต่ 2 นัดขึ้นไป
- (7) การเลื่อนคดีเกิดจากพยานจำเลย
- (8) การเลื่อนคดีเกิดจากพยานโจทก์มีผลตั้งแต่ 2 นัดขึ้นไป
- (9) การเลื่อนคดีเกิดจากจำเลย
- (10) การส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานให้
- (11) การเลื่อนคดีเกิดจากพนักงานอัยการ

ซึ่งในแต่ละมูลเหตุดังกล่าวมิได้มีเพียงมูลเหตุเดียวเท่านั้นที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลหากมีมูลเหตุอื่น ๆ เสริมด้วยโดยจะมีตั้งแต่ 2 มูลเหตุขึ้นไปที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล มูลเหตุที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมากที่สุดและเป็นมูลเหตุหลักก็คือจำนวนนัดที่เลื่อนคดีโดยแต่ละนัดห่างกันเกินกว่า 1 เดือน ลำดับรองลงมาได้แก่การเลื่อนคดีโดยสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือไม่สืบพยานเลยตั้งแต่ 3 นัดขึ้นไป และการเลื่อนคดีเกิดจากพยานจำเลยตามลำดับ (ดูตารางที่ 1, ใน

³ พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี. กรุงเทพมหานคร. กระทรวงยุติธรรม, 2541.

ภาคผนวก.) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการเลื่อนคดีเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่มีส่วนทำให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดียาวนาน

จากการศึกษาข้อมูลการวิจัยดังกล่าวเกี่ยวกับมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์พบว่า การที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีอาญานั้นเกิดจากมูลเหตุดังต่อไปนี้ คือ (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.)

- 4.1.1 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากศาล
- 4.1.2 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากคู่ความ
- 4.1.3 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยาน
- 4.1.4 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากเหตุอื่น ๆ

4.1.1 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากศาล

มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากศาลได้แก่

- (1) การเลื่อนคดีอันเกิดจากศาลติดคดีอื่น
- (2) การเลื่อนคดีอันเกิดจากศาลส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานแทน

(1) การเลื่อนคดีอันเกิดจากศาลติดคดีอื่น เป็นมูลเหตุลำดับสุดท้ายของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอันเกิดจากเหตุอื่นรวมทั้งการสืบพยานนั้นละไม่เกิน 1 คนหรือไม่สืบเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร และการเลื่อนคดีเพราะเหตุดังกล่าวยังทำให้ศาลใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 3 เดือนอีกด้วย (ดูตารางที่ 3, ภาคผนวก.)

(2) การเลื่อนคดีอันเกิดจากศาลส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานแทน เป็นมูลเหตุในลำดับที่ 4 ของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและศาลในกรุงเทพมหานคร (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.) และการเลื่อนคดีเพราะเหตุดังกล่าวยังทำให้ศาลใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 3 เดือน (ดูตารางที่ 3, ภาคผนวก.)

4.1.2 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากคู่ความ

การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากคู่ความ ได้แก่

- (1) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากโจทก์
- (2) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากจำเลย
- (3) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากทนายจำเลย

(1) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากโจทก์ ณ ที่นี้หมายถึงพนักงานอัยการ การเลื่อนคดีอาญาซึ่งเกิดจากพนักงานอัยการไม่มาศาลและศาลต้องเลื่อนคดีเป็นมูลเหตุในลำดับที่ 7 ของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.) และพบอีกว่า ในคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร มูลเหตุที่ทำให้ศาลเลื่อนคดีมากที่สุดคือการเลื่อนคดีเนื่องจากอัยการไม่พร้อม ลำดับรองลงมาก็คืออัยการติดคดีอื่น และไม่มาศาลตามลำดับ และพบอีกว่าการที่อัยการขอเลื่อนคดีเนื่องจากไม่พร้อมทำให้ศาลใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 3 เดือน ถึง 1 ปีมากที่สุด และด้วยเหตุติดคดีอื่นทำให้ศาลใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกิน 1 ปีมากที่สุด และโดยเฉลี่ยแล้วจำนวนครั้งที่ศาลสั่งเลื่อนคดีในแต่ละคดีมีผลทำให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดียาวนานมากขึ้น (ดูตารางที่ 4, ภาคผนวก.)

(2) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากจำเลย การเลื่อนคดีอาญาเพราะเหตุเกิดจากจำเลยขอเลื่อนคดีเป็นลำดับที่ 5 ของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาในความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและศาลกรุงเทพมหานคร (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.) และพบอีกว่าในคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและศาลในกรุงเทพมหานครสาเหตุที่ทำให้ศาลต้องเลื่อนคดีเนื่องจากจำเลยไม่มาศาลเพราะป่วยมากที่สุด ลำดับรองลงมาก็คือจำเลยไม่มาศาล ไม่มีทนายความ และฐานะจำเลย ตามลำดับ และเป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุที่จำเลยไม่มาศาลเพราะป่วยและศาลสั่งเลื่อนคดีทำให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 3 เดือน ถึง 1 ปีมากที่สุด สำหรับมูลเหตุที่ทำให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 1 ปีมากที่สุดคือจำเลยไม่มาศาล และโดยเฉลี่ยแล้วจำนวนครั้งที่ศาลสั่งเลื่อนคดีต่อคดี เพราะตัวจำเลยมีผลทำให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษายาวนานมากขึ้น (ดูตารางที่ 5, ภาคผนวก.)

(3) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากทนายจำเลย การเลื่อนคดีอาญาซึ่งเกิดจากทนายจำเลยไม่มาศาลและศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีเป็นลำดับที่ 3 ของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.) และพบอีกว่าในคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและศาลในกรุงเทพมหานคร มูลเหตุที่ทำให้ศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีเพราะทนายจำเลยไม่มาศาลมากที่สุด ลำดับรองลงมาก็คือทนายจำเลยป่วย ทนายความจำเลยติดคดีอื่น และทนายจำเลยมีฐานะจำเลยและทนายจำเลยไม่พร้อมสืบพยาน ตามลำดับ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ศาลต้องเลื่อนคดีเนื่องจากทนายจำเลยติดคดีอื่นและมีฐานะจำเลยนั้นค่อนข้างมาก และโดยเฉลี่ยแล้วคดีใดที่ศาลสั่งให้เลื่อนคดีเพราะทนายจำเลยตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไปศาลจะใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีเกิน 1 ปี (ดูตารางที่ 6, ภาคผนวก.)

4.1.3 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยาน

การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยาน ได้แก่

- (1) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยานโจทก์
- (2) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยานจำเลย

(1) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยานโจทก์ การเลื่อนคดีอาญาซึ่งเกิดจากพยานโจทก์กล่าวคืออาจจะเป็นกรณีที่พยานโจทก์ซึ่งเป็นพยานหมายไม่มาศาลหรือโจทก์ขอเลื่อนคดีเนื่องจากพยานโจทก์ซึ่งเป็นพยานนำไม่มาศาลซึ่งมีมูลเหตุหลายประการที่พยานไม่มาศาลซึ่งอยู่ในลำดับที่ 2 ของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.) และพบอีกว่าในคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและศาลในกรุงเทพมหานคร มูลเหตุที่ทำให้ศาลต้องเลื่อนคดีเนื่องจากพยานโจทก์ไม่มาศาลมากที่สุด ลำดับรองลงมาคือพยานโจทก์มีฐานะจำเป็นและลำดับสุดท้ายคือพยานโจทก์ป่วย ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ศาลต้องเลื่อนคดีเนื่องจากพยานโจทก์ป่วยซึ่งถือว่ามีเหตุจำเป็นนั้นน้อยมากและโดยเฉลี่ยแล้วคดีที่ไม่มีการเลื่อนคดีจะทำให้ศาลใช้ระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีไม่เกิน 3 เดือน แต่ถ้ามีการเลื่อนคดีตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไปศาลจะใช้ระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีเกิน 1 ปี (ดูตารางที่ 7, ภาคผนวก.)

(2) การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากพยานจำเลย การเลื่อนคดีอาญาซึ่งเกิดจากพยานจำเลยกล่าวคืออาจจะเป็นกรณีที่พยานจำเลยซึ่งเป็นพยานหมายไม่มาศาลหรือจำเลยขอเลื่อนคดีเนื่องจากพยานจำเลยซึ่งเป็นพยานนำไม่มาศาล ซึ่งมีมูลเหตุหลายประการที่พยานจำเลยไม่มาศาลและศาลต้องเลื่อนคดี ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 7 ของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.) และพบอีกว่าในคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและศาลในกรุงเทพมหานครมูลเหตุที่ทำให้ศาลเลื่อนคดีเนื่องจากพยานจำเลยไม่มาศาลมากที่สุด ลำดับรองลงมาคือป่วยและลำดับสุดท้ายเนื่องจากมีฐานะจำเป็น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ศาลเลื่อนคดีเพราะพยานจำเลยไม่มาศาลทำให้ศาลใช้ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 3 เดือนขึ้นไปและโดยเฉลี่ยแล้วจำนวนครั้งที่ศาลสั่งเลื่อนคดีในแต่ละคดีมีผลทำให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดียาวนานมากขึ้น (ดูตารางที่ 8, ภาคผนวก.)

4.1.4 มูลเหตุการเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากเหตุอื่น ๆ

การเลื่อนคดีอาญาอันเกิดจากมูลเหตุอื่น ๆ ได้แก่ การเลื่อนคดีอาญาซึ่งเกิดจากการสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือสืบพยานปากนั้นไม่เสร็จหรือไม่สืบเลย หรือเลื่อนคดีเพราะสาเหตุเอกสารไม่พร้อม ส่งหมายให้พยานไม่ได้ ซึ่งการเลื่อนคดีเนื่องจากสืบพยานนัดละ

ไม่เกิน 1 คนหรือไม่สืบเลยอยู่ในลำดับที่ 1 ของมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคน โดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร (ดูตารางที่ 2, ภาคผนวก.) และพบอีกว่าในคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร มูลเหตุที่ทำให้ศาลเลื่อนคดีมากที่สุดคือ การสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือไม่สืบเลย ลำดับรองลงมาคือส่งหมายให้พยานไม่ได้ และเอกสารไม่พร้อมตามลำดับ นอกจากนี้การเลื่อนคดีเพราะเหตุผลสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือไม่สืบเลยมีผลทำให้ศาลใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 3 เดือนมากที่สุด และโดยเฉลี่ยแล้วคดีใดที่ศาลสั่งเลื่อนคดีด้วยเหตุดังกล่าว 1 ครั้งต่อคดีจะทำให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 3 เดือนขึ้นไป แต่ถ้ามีการเลื่อนคดีตั้งแต่ 4 ครั้งขึ้นไปต่อคดี ศาลจะใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป (ดูตารางที่ 3, ภาคผนวก.)

ดังนั้น จึงพอจะกล่าวได้ว่าในปัจจุบันนี้ประเทศไทยประสบกับปัญหาเรื่องระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีไม่ว่าจะเป็นคดีที่มีโทษปานกลางดังเช่นคดีความผิดฐานลักทรัพย์หรือคดีที่มีโทษหนักดังเช่นคดีความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาก็ตามศาลจะใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเป็นเวลานานแม้ว่าจะเร็วที่สุดก็มากกว่า 3 เดือน ซึ่งทำให้จำเลยและผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยเฉพาะจำเลยที่ถูกขังอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลหรือผู้บริสุทธิ์ที่ต้องตกเป็นจำเลย ดังประหนึ่งว่าบุคคลดังกล่าวได้รับการลงโทษแล้วซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมนั่นเอง สาเหตุหลักที่ทำให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลเป็นไปโดยล่าช้าก็คือการอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีของศาลขึ้นต้นด้วยเหตุว่าไม่มีการสืบพยานหรือสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือสืบพยานในนัดนั้น 1 คนไม่เสร็จแล้วเลื่อนไปสืบพยานปากนี้ในนัดหน้าเนื่องจากมีเวลาจำกัดจึงไม่สามารถสืบพยานให้เสร็จในวันนั้นได้ และเมื่อศาลอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาไปในวันอื่นซึ่งแต่ละนัดจะห่างกันเกินกว่า 1 เดือน จึงทำให้ศาลต้องใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีนาน ส่วนในกรณีที่ไม่มีการสืบพยานนั้นก็ด้วยเหตุหลายประการด้วยกันพอสรุปได้ดังนี้

(1) กรณีโจทก์เป็นผู้ขอเลื่อนคดีด้วยเหตุผลเนื่องจากตัวโจทก์เองหรือเพราะพยานของโจทก์ไม่มาศาล ณ ที่นี้โจทก์ก็คือพนักงานอัยการนั่นเอง

(1.1) การเลื่อนคดีเพราะตัวพนักงานอัยการเอง เหตุผลที่ขอเลื่อนคดีต่อศาลมากที่สุดคือความไม่พร้อมของพนักงานอัยการ รองลงมาก็คือพนักงานอัยการติดคดีอื่นและติดราชการอื่นตามลำดับ

(1.2) การเลื่อนคดีเพราะพยานของโจทก์ไม่มาศาล เป็นเหตุผลที่พนักงานอัยการขอเลื่อนคดีต่อศาลมากที่สุด รองลงมาคือพยานของโจทก์ติดธุระจำเป็นไม่สามารถมาเป็นพยานศาลได้และพยานของโจทก์ป่วย ตามลำดับ

(2) กรณีจำเลยเป็นผู้ขอเลื่อนคดี ด้วยเหตุผลเพราะตัวจำเลยหรือทนายจำเลยหรือพยานของจำเลยไม่สามารถมาศาลได้

(2.1) การเลื่อนคดีเพราะตัวจำเลยเอง เหตุผลที่จำเลยขอศาลเลื่อนคดีมากที่สุดคือจำเลยป่วยไม่สามารถมาศาลได้ รองลงมาคือจำเลยไม่มาศาลและจำเลยไม่มีทนายความตามลำดับ

(2.2) การเลื่อนคดีเพราะทนายจำเลย เหตุที่อ้างในการขอเลื่อนคดีต่อศาลมากที่สุดก็คือทนายจำเลยป่วย รองลงมาคือทนายจำเลยคิดว่าความในคดีอื่น และทนายจำเลยมีฐานะจำเป็นไม่สามารถมาศาลได้ตามลำดับ

(2.3) การเลื่อนคดีเพราะพยานจำเลย เหตุที่อ้างต่อศาลเพื่อขอเลื่อนคดีมากที่สุดก็คือพยานจำเลยไม่มาศาลไม่ว่าจะด้วยเหตุไม่ทราบวันนัดสืบพยานหรือทราบวันนัดสืบพยานแล้วแต่ไม่เต็มใจมาให้การเป็นพยานต่อศาล รองลงมาคือพยานจำเลยป่วยหรือติดธุระจำเป็นจึงไม่สามารถมาศาลได้ตามลำดับ

(3) กรณีศาลสั่งให้เลื่อนการพิจารณาพิพากษาคดีเพราะเหตุอื่น ๆ ของศาล อาทิเช่น ศาลจะส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานแทน ส่งหมายให้พยานไม่ได้ เอกสารไม่พร้อมหรือศาลต้องพิจารณาพิพากษาคดีอื่น เป็นต้น

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันนี้การเลื่อนคดีเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยล่าช้าและไม่ได้เกิดจากองค์กรของศาลเพียงองค์กรเดียวเท่านั้นแต่ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น พนักงานอัยการ ทนายจำเลยและพยานซึ่งมีส่วนทำให้การพิจารณาคดีอาญาของศาลเป็นไปอย่างล่าช้าอีกด้วยอันขัดต่อเจตนารมณ์ของมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมาตรา 241 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ฉะนั้นเพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการเลื่อนคดีจึงต้องศึกษาผลกระทบของการพิจารณาคดีด้วยความล่าช้าว่ามีผลกระทบมากน้อยเพียงใดและอย่างไรในหัวข้อ 4.4

4.2 ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลชั้นต้น

จากการศึกษาสถิติของกระทรวงยุติธรรมและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล¹แสดงให้เห็นว่าการพิจารณา

¹ พรชัย รัศมีแพทย์. เรื่องเดียวกัน.

คดีอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศไทยนั้นเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง และการเลื่อนคดีก็เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การพิจารณาคดีของศาลล่าช้า นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่มีส่วนทำให้การพิจารณาคดีของศาลล่าช้าอีกด้วย ดังนี้

4.2.1 ปัญหาความล่าช้าอันเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย

4.2.2 ปัญหาความล่าช้าอันเกิดจากปัญหาอื่น ๆ

4.2.1 ปัญหาความล่าช้าอันเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย

บทบัญญัติของกฎหมายก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปโดยล่าช้า ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาการเลื่อนคดี เมื่อศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปรากฏว่ามีมาตรา 179 เพียงมาตราเดียวที่บัญญัติให้มีการพิจารณาอย่างต่อเนื่องและให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจสั่งเลื่อนคดีได้

มาตรา 179 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนคดีก็ได้

ถ้าพยานไม่มาหรือมีเหตุอันสมควรต้องเลื่อนการพิจารณาก็ให้ศาลเลื่อนคดีไปตามที่เห็นสมควร”⁵

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่ามาตรานี้เป็นมาตราที่บัญญัติให้อำนาจศาลในการควบคุมการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จไปโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อประโยชน์แก่จำเลยและผู้เสียหาย โดยหลักแล้วการพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำติดต่อกันไปจนเสร็จคดีโดยไม่เลื่อนคดีไปพิจารณาต่อในวันอื่น แต่หากไม่สามารถกระทำได้กฎหมายก็บัญญัติข้อยกเว้นไว้ในวรรคสองโดยให้อำนาจศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจสั่งเลื่อนคดีไปพิจารณาในวันอื่นได้ 2 กรณีคือในกรณีที่พยานไม่มาศาลหรือในกรณีที่มีเหตุซึ่งศาลเห็นว่าเหตุอันสมควรจึงไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จในวันนั้นได้ แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลว่าเหตุอันสมควรใดบ้างที่ศาลควรจะต้องเลื่อนคดีและการเลื่อนคดีแต่ละครั้งนั้นควรจะมีระยะเวลาห่างกันเท่าใด

เมื่อพิจารณาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีนั้นศาลจะ

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179.

พิจารณาดูเหตุผลเป็นราย ๆ ไป โดยคู่ความที่ขอเลื่อนคดีจะต้องแสดงเหตุผลต่อศาลอย่างชัดแจ้ง⁶ หากว่าเหตุที่ขอเลื่อนคดีนั้นเป็นเหตุจำเป็นอันสมควร⁷ เช่น ความเจ็บป่วย⁸ หรือไม่ใช่ความผิด หรือความบกพร่องของคู่ความที่ขอเลื่อนคดี⁹ เป็นต้น และคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีไม่มีเจตนา ประวิงคดี¹⁰ ศาลก็จะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ แต่ถ้าเหตุที่ขอเลื่อนคดีไม่ใช่เหตุจำเป็นและไม่มีเหตุ อันสมควรหรือเกิดจากความบกพร่องต่อหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดี¹¹ เช่น คู่ความฝ่ายที่ ขอเลื่อนคดีมีหน้าที่นำพยานมาศาลแต่ไม่ชวนขวยหรือละเลยเพิกเฉยไม่ดำเนินคดีศาลก็จะไม่ อนุญาตให้เลื่อนคดี¹² ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าศาลนำหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งในเรื่องการเลื่อนคดีมาเป็นแนวทางในการอนุญาตให้เลื่อนคดีตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹³

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับการเลื่อนคดีไว้ในมาตรา 37 ถึงมาตรา 41 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 382/2479. อังโน สนิท สนั่นศิลป์. คำอธิบายประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 มาตรา 52 ถึงมาตรา 191. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2537, หน้า 843.

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1520/2514. ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา. คำพิพากษาศาลฎีกาปี พ.ศ.2514. กรุงเทพมหานคร, หน้า 121.

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2217/2523. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา, 2523-2524.

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 746/2489. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา, 2489, หน้า 615.

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1449/2532. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2532, หน้า 42.

¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1064/2497. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา, 2497, หน้า 973.

¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1116/2492. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา, 2492, หน้า 726.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใด ซึ่งประมวลกฎหมายความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้”.

(1) เมื่อศาลได้กำหนดวันนัดวันนั่งพิจารณาคดีและแจ้งให้คู่ความทราบวันนัดแล้ว ศาลจะต้องออกนั่งพิจารณาคดีตามวันเวลาที่ศาลได้กำหนดวันนัดไว้ คู่ความทั้งสองฝ่าย พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลจะต้องมาศาลตามกำหนดดังกล่าวศาลจะต้องดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปตลอดจนเสร็จการพิจารณาโดยไม่ต้องเลื่อนคดี¹⁴ กล่าวคือ ศาลจะต้องดำเนินการพิจารณาคดีตลอดทั้งวันเวลาทำงานตามปกติทางราชการติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นไปจากศาลด้วยความรวดเร็ว แต่การที่ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปตลอดจนเสร็จการพิจารณานั้นเป็นไปได้ยากด้วยเหตุต่างๆ มากมาย เช่น ความเจ็บป่วย กิจธุระของศาลหรือความจำเป็นบางอย่าง เป็นต้น ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาไปในวันอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้ตามมาตรา 38 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁵

(2) ในการขอเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีของศาลดังกล่าวคู่ความฝ่ายที่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องขอเลื่อนการนั่งพิจารณาจะต้องยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีต่อศาลหรือเสนอต่อศาลด้วยวาจาจากก่อนหรือในวันนัดก็ได้ตามมาตรา 40 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁶

(3) เมื่อศาลมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีตามคำร้องขอของคู่ความฝ่ายใดแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นจะขอเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีของศาลอีกไม่ได้เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นที่มีอาจก้าวล่วงเสียได้ และคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนจะแสดงให้ศาลเห็นจนเป็นที่พอใจได้ว่าถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีออกไปจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมศาลมีอำนาจสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีได้แม้ว่าจะเป็นการขอเลื่อนคดีมากกว่า 1 ครั้ง และศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนการนั่งพิจารณาจะต้องรับผิดชอบในค่าป่วยการพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกและค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความอีกฝ่ายมาศาล เช่นค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก เป็นต้น ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร หากคู่ความฝ่ายขอเลื่อนคดีไม่ชำระค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายตามที่ศาลสั่งศาลจะไม่อนุญาตให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีตามคำร้องขอของคู่ความฝ่ายนั้นตามมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁷

(4) การขอเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยอ้างว่าตัวความ ผู้แทน ทนายความ พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลไม่สามารถมาศาลเพราะความเจ็บป่วย เมื่อศาลไม่เชื่อว่าบุคคลที่ไม่มาศาลดังกล่าวเจ็บป่วยจริงหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียวให้ศาลมีคำสั่งตั้ง

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 38.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคหนึ่ง.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคหนึ่ง.

เจ้าพนักงานของศาลและหรือแพทย์ไปทำการตรวจว่าบุคคลดังกล่าวเจ็บป่วยจริงหรือไม่ ศาลจะมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานของศาลและหรือแพทย์ไปตรวจก็ได้ โดยสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอให้ไปตรวจดังกล่าวหรือคู่ความใดไปกับเจ้าพนักงานและหรือแพทย์ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจก็ได้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลที่ไม่มาศาลดังกล่าวไม่ได้เจ็บป่วยหรือการเจ็บป่วยนั้นไม่ร้ายแรงถึงกับมาศาลไม่ได้ศาลก็จะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี ตามมาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁸

(5) การตรวจพิสูจน์ข้ออ้างเหตุเจ็บป่วยจริงหรือไม่นั้นเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ดังนั้นถ้าศาลเชื่อตามเหตุผลที่อ้างก็ไม่ต้องมีการตรวจพิสูจน์ แต่ถ้าศาลไม่เชื่อแม้คู่ความจะไม่ขอให้ตรวจพิสูจน์ศาลก็มีอำนาจสั่งให้ตรวจพิสูจน์เองได้ ตามมาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁹

ฉะนั้นจึงพอสรุปแนวทางในการพิจารณาอนุญาตให้เลื่อนคดีอาญาของศาลได้ ดังนี้

(1) ศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปตลอดวันและเวลาทำงานตามปกติโดยไม่เลื่อนคดีเท่าที่สามารถจะกระทำได้ แต่ถ้าไม่สามารถกระทำได้อีกให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้เลื่อนคดีได้ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดเหตุที่ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนคดีไว้เพียงสั้น ๆ ว่าในกรณีพยานไม่มาศาลหรือไม่เหตุอันสมควรศาลจะมีคำสั่งเลื่อนคดีก็ได้โดยมิได้กล่าวถึงรายละเอียดแห่งเหตุที่พยานไม่มาศาล หรือความหมายของคำว่ามีเหตุอันควรว่ามีความหมายครอบคลุมเพียงใด ดังนั้นจึงเป็นการให้เป็นอำนาจของศาลที่จะใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางว่าเหตุที่อ้างนั้นเป็นเหตุที่สมควรจะอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีหรือไม่

(2) เหตุอันควรที่ศาลสมควรจะอนุญาตให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีนั้นแบ่งออกได้ 3 ประการดังนี้

ประการแรก ได้แก่ เหตุกิจธุระของศาลเช่นศาลสืบพยานคดีอื่นอยู่และยังสืบไม่เสร็จและเวลามีไม่พอที่จะนั่งพิจารณาคดีที่เลื่อน หรือเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ศาลป่วยไม่ได้มาทำงานและไม่มีผู้ใดทำแทน หรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนย้ายไปทำงานที่ศาลอื่น และผู้พิพากษาที่มารับสำนวนใหม่ไม่มีเวลาศึกษาสำนวนคดี เป็นต้น ศาลก็จะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีตามมาตรา 38 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง²⁰ ประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²¹

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41.

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41.

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 38.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15.

ประการที่สอง ได้แก่ การขอเลื่อนคดีโดยอ้างว่าตัวความ ผู้แทน ทนายความ พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลเจ็บป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลว่าศาลจะเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวเจ็บป่วยจริงตามข้ออ้างหรือไม่ ถ้าศาลเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวเจ็บป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้แม้ว่าคู่ความฝ่ายนั้นจะมีเจตนาประวิงคดีก็ตาม ศาลก็จะอนุญาตให้เลื่อนคดี แต่ถ้าศาลไม่เชื่อจะสั่งไม่ให้เลื่อนคดีหรือจะมีคำสั่งให้ตั้งเจ้าพนักงานของศาล และหรือแพทย์ไปทำการตรวจก็ได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเจ็บป่วยจริงหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเชื่อของศาลเป็นสำคัญ และในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่คัดค้านคำร้องขอเลื่อนคดียอมถือได้ว่าไม่ทำให้คู่ความฝ่ายนั้นเสียเปรียบในคดีจึงถือว่าเป็นการยอมรับว่ามีการเจ็บป่วยจริง ความเจ็บป่วยที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีนั้นจะต้องเป็นความเจ็บป่วยที่ถึงขนาดไม่สามารถมาศาลได้ แต่ถ้าเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย เช่น ปวดศีรษะเล็กน้อย แขนขบวมเล็กน้อย เป็นต้น ศาลก็จะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีตามมาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประการที่สาม ได้แก่ กรณีมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และหากศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีจะทำให้คู่ความไม่ได้รับความยุติธรรม เช่น ส่งหมายเรียกพยานไม่ได้ พยานไม่มาศาลโดยไม่ใช้ความผิดของคู่ความ หรือพยานเอกสารสำคัญในทางคดีซึ่งคู่ความอ้างไว้ยังไม่ได้รับจากบุคคลภายนอกหรือทนายความคิดว่าความในศาลอื่น ซึ่งได้กำหนดวันนัดไว้ก่อนและทนายยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีก่อนวันนัดแล้ว หรือในขณะที่เดินทางประสบอุบัติเหตุจึงมาศาลไม่ทัน เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ศาลจะพิจารณาเหตุผลที่ขอเลื่อนแต่ละครั้งไปโดยพิจารณาว่าเหตุผลที่อ้างนั้นเป็นเหตุผลที่จำเป็นจริง ๆ มิได้เกิดจากการเพิกเฉยละเลยหรือไม่ชวนชวยดำเนินคดีของคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนและคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนจะต้องไม่มีเจตนาประวิงคดีด้วยศาลจึงจะอนุญาตให้เลื่อนคดีตามมาตรา 40 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ด้วยเหตุดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 179 มิได้บัญญัติกำหนดขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลว่าเหตุอันสมควรใดบ้างที่ศาลควรอนุญาตให้เลื่อนคดีและการเลื่อนคดีในแต่ละครั้งนั้นควรจะมีระยะเวลาเท่าใด จึงเป็นการให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางและเป็นไปได้ยากที่จะตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ประกอบกับในกรณีขอเลื่อนคดีเพราะเหตุเจ็บป่วยคู่ความเพียงแต่นำส่งใบรับรองแพทย์ต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาอนุญาตเลื่อนคดี แต่ไม่มีการตรวจสอบกันอย่างจริงจังว่าเหตุที่คู่ความขอเลื่อนคดีนั้นเป็นจริงหรือไม่ และน่าเชื่อว่ามีคู่ความบางส่วนที่อาศัยดุลพินิจของศาลเป็นช่องทางในการประวิงคดีอันทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้า ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าบทบัญญัติมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีส่วนทำให้การพิจารณาคดีอาญาไม่ต่อเนื่องและล่าช้า

2) ปัญหาการกลั่นกรองคดีอาญา การกลั่นกรองคดีอาญาเป็นขั้นตอนในการกลั่นกรองคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นไปจากกระบวนการยุติธรรมด้วยความรวดเร็วเป็นบางส่วนโดยมีต้องรอให้คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลและเป็นกระบวนการตรวจสอบการวินิจฉัยขององค์กรภายในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย ซึ่งอาจแยกปัญหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

2.1) ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 ประกอบกับมาตรา 98(1)

มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด”²²

มาตรา 98(1) บัญญัติว่า “ในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่งเจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์หรือยันผู้ต้องหาหรือจำเลย”²³

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่ชี้ยันผู้ต้องหาอย่างเดียวนั้นไม่ได้ แต่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วยเพราะในคดีอาญานั้นต้องค้นหาให้ได้ซึ่งความจริงที่ถูกต้อง ดังนั้น การวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือเท็จจะต้องพิจารณาวินิจฉัยจากพยานหลักฐานของทุกฝ่ายมิใช่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดังความเห็นของนักนิติศาสตร์ที่กล่าวว่า “ในคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริงและการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่อย่างไรต้องพิจารณาโดยฟังความทุกฝ่ายมิใช่ฝ่ายเดียว”²⁴ สำหรับพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหาประมวลวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวก็ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนชอบที่จะดำเนินการรวบรวมด้วย ดังนั้น พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมอาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ 3 ชนิด คือ

- (ก) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ชี้ยันผู้ต้องหา
- (ข) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
- (ค) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131.

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98(1).

²⁴ คณิต ฒ นคร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือใช้ยื่นผู้ต้องหาได้เท่านั้นทำให้ไม่มีการกลั่นกรองคดีอาญาที่ผู้ต้องหาไม่สมควรที่จะยื่นสู่ศาลให้ลดจำนวนลง และที่สำคัญก็คือเมื่อพนักงานสอบสวนมิได้รวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาจึงทำให้จำเลยต้องพิสูจน์ความผิดของตนในชั้นศาล นอกจากนี้การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนมิได้มีการจดข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ได้สอบสวนไว้โดยละเอียดในสำนวนที่จะส่งให้พนักงานอัยการและศาลเพื่อตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งทำให้พนักงานอัยการและศาลมีอาจทราบรายละเอียดของข้อเท็จจริง เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีและศาลก็ไม่สามารถกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีว่าควรจะเป็นไปในทิศทางใดทำให้การพิจารณาคดีในชั้นศาลเป็นไปอย่างล่าช้า

ดังนั้น จึงพอจะกล่าวได้ว่าปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐานมีความเชื่อมโยงกับปัญหาในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการซึ่งจะต้องอาศัยพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมไว้ในสำนวน หากพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและโทษสำหรับผู้ต้องหา ก็อาจทำให้พนักงานอัยการมีดุลพินิจที่จะสั่งไม่ฟ้องได้อันเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะช่วยลดจำนวนคดีที่จะยื่นสู่ศาล สำหรับในชั้นศาลการไต่สวนมูลฟ้องเป็นมาตรการในการกลั่นกรองคดีอาญามีให้ยื่นสู่ศาลอีกชั้นหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แทบจะไม่มีกรณีการไต่สวนมูลฟ้องเลย ถ้ามีการไต่สวนมูลฟ้องแล้วอาจเป็นไปได้ว่าบางคดีศาลอาจจะสั่งไม่ประทับฟ้องก็ได้ ถ้าองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังกล่าวช่วยกันกลั่นกรองคดีอาญาก่อนยื่นสู่ศาลจะทำให้คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลลดลงอันเป็นการลดปัญหาเรื่องความล่าช้าในการพิจารณาของศาลได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.2) ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ปัญหาคดีชั้นศาลเป็นผลสืบเนื่องจากไม่มีการกลั่นกรองคดีในชั้นก่อนฟ้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีกลไกที่จะกลั่นกรองคดีไม่ให้คดีอาญาชั้นสู่ศาลได้ โดยในชั้นสอบสวนการกลั่นกรองคดีอาญาสามารถกระทำได้โดยก่อนดำเนินการจับกุมพนักงานสอบสวนจะต้องมีการตรวจสอบเหตุผลหรือพยานหลักฐานว่ามีเพียงพอที่จะเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริงหรือไม่ หากมีไม่เพียงพอก็มิควรดำเนินการจับกุมก่อนดังเช่นที่กระทำอยู่ในปัจจุบัน อันจะทำให้ปัญหาเรื่องการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาลดน้อยลงและทำให้คดีขึ้นไปสู่พนักงานอัยการลดลงด้วยสำหรับในชั้นพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดีหรือไม่ฟ้องคดีได้ ดังจะเห็นได้จากระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528 ข้อ 15 ว่า

“ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะหรือจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงแห่งชาติหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอความเห็นพร้อมสำนวนไปยังอธิบดีกรมอัยการเพื่อสั่ง”²⁵

ซึ่งระเบียบนี้เป็นมาตรการในการกลั่นกรองคดีอาญาทำให้คดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง แต่ในทางปฏิบัติมาตรการดังกล่าวมิได้นำมาใช้เท่าที่ควร

2.3) ปัญหาการไต่สวนมูลฟ้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(12) ได้ให้คำนิยามคำว่า การไต่สวนมูลฟ้องไว้ว่า “การไต่สวนมูลฟ้อง คือ กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยมูลคดีที่จำเลยต้องหา”²⁶ กล่าวคือเป็นกระบวนการของศาลที่จะวินิจฉัยว่าคดีที่จำเลยถูกฟ้องนั้นมีมูลหรือไม่และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องไว้ในมาตรา 162

มาตรา 162 บัญญัติว่า “ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้วให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้วให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา”²⁷

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การไต่สวนมูลฟ้องจะกระทำก็ต่อเมื่อฟ้องถูกต้องตามกฎหมาย และเมื่อการกระทำของจำเลยตามที่โจทก์บรรยายมาในฟ้องไม่เป็นความผิดอาญาแล้วศาลก็หาจำต้องไต่สวนมูลฟ้องเพื่อฟังข้อเท็จจริงต่อไปอีกไม่ แม้จะเป็นกรณีราษฎรเป็นโจทก์ก็ตาม²⁸

การไต่สวนมูลฟ้องมี 2 กรณี คือ

- (1) การไต่สวนมูลฟ้องกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์
- (2) การไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์

²⁵ ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528 ข้อ 15.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(12).

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162.

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1569/2517.

การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีราษฎรเป็นโจทก์กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำเสมอ เพราะเมื่อศาลสั่งประทับฟ้องแล้วย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลย การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลศาลจะสั่งประทับฟ้องโดยไม่มี การไต่สวนมูลฟ้องไม่ได้ แต่ในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก็ได้เนื่องจากคดีได้ผ่านการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมาแล้ว แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนก็ได้ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาล แต่โดยปกติศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ทำให้คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมากมาย การไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีความมุ่งหมายที่จะพิจารณาว่าคดีมีมูลความผิดหรือไม่ ถ้าคดีมีมูลศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาคดีต่อไป แต่ถ้าคดีไม่มีมูลศาลจะสั่งยกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ถ้ามีการไต่สวนมูลฟ้องก็จะทำให้มีการกลั่นกรองคดีอาญาออกจากกระบวนการยุติธรรม อันทำให้จำเลยหลุดพ้นจากการเป็นผู้ต้องหาเร็วขึ้นซึ่งทำให้เกิดความเป็นธรรมตลอดทั้งยังทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลลดลงอีกทางหนึ่งด้วย

4.2.2 ปัญหาความล่าช้าอันเกิดจากปัญหาอื่น ๆ

ปัญหาอื่น ๆ ที่มีส่วนทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปโดยล่าช้ามีดังนี้

1) ความล่าช้าอันเกิดจากการขาดการประสานงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2) ความล่าช้าอันเกิดจากการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3) ความล่าช้าอันเกิดจากการขาดความร่วมมือจากพยานบุคคล

1) ความล่าช้าอันเกิดจากการขาดการประสานงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมแต่ละหน่วยแยกจากกันเป็นอิสระ การวางแผนงานกำหนดนโยบายต่าง ๆ จึงมีลักษณะต่างคนต่างทำไม่มีการประสานงานหรือกำหนดนโยบายร่วมกันอย่างเป็นระบบ การแก้ไขปรับปรุงข้อขัดข้องจึงเป็นการแก้ไขปรับปรุงระเบียบภายในหน่วยงานมากกว่าการแก้ไขปรับปรุงทั้งระบบของกระบวนการยุติธรรม การขยายหน่วยงานก็เป็นไปเพื่อเพิ่มตำแหน่งของบุคลากรในหน่วยงานเท่านั้นโดยมิได้คำนึงว่าประชาชนจะได้รับการบริการความยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ นอกจากนี้ในแต่ละหน่วยงานยังหวงแหนอำนาจของตนโดยมิตระหนักว่าตนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนทุกคนอีกด้วย เป็นเหตุให้กระบวนการยุติธรรมขาดทิศทางที่แน่นอน และการพิจารณาคดีเป็นไปด้วย

ความล่าช้า ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้เป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง

2) ความล่าช้าอันเกิดจากการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ปัญหาความล่าช้าอันเกิดจากการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น มีหลากหลายประการ พอจะสรุปได้ดังนี้

2.1) ปัญหาอัตรากำลังของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในปัจจุบันอัตรากำลังของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการเจ้าหน้าที่ศาลหรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทั่วประเทศมีจำนวนน้อยไม่สอดคล้องกับจำนวนคดีซึ่งมีเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี จึงทำให้บุคลากรดังกล่าวต้องรับผิดชอบคดีอาญาเป็นจำนวนมากซึ่งมีผลทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ดังนี้

(1) ในปัจจุบันอัตรากำลังของผู้พิพากษาทั่วประเทศมีน้อยไม่สอดคล้องกับจำนวนคดีซึ่งมีเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี จึงทำให้ผู้พิพากษาแต่ละท่านต้องรับผิดชอบคดีอาญาเป็นจำนวนมากโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 600 คดีต่อปี²⁹ ซึ่งผู้พิพากษาในศาลจังหวัดและศาลแขวงยังต้องรับผิดชอบคดีแพ่งอีกด้วย จึงเป็นเหตุให้ผู้พิพากษาต้องขึ้นนั่งพิจารณาคดีเพียงนายเดียวโดยลำพังนอกจากจะเป็นการนั่งพิจารณาคดีไม่ครบองค์คณะซึ่งเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ผู้พิพากษาท่านนั้นจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่างตั้งแต่การฟังการเบิกความ บันทึกคำให้การ รับเอกสาร สั่งคำขอคำร้องต่าง ๆ และบันทึกรายงานกระบวนการพิจารณา เป็นต้น และหากเป็นคดีที่ผู้พิพากษาท่านนั้นไม่ชำนาญการวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ก็จะเป็นไปโดยล่าช้าหรือบางครั้งศาลต้องพักการพิจารณาเพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือนำปัญหา มาปรึกษากับองค์คณะหรือหัวหน้าศาลซึ่งทำให้การพิจารณาในห้องพิจารณาเป็นไปอย่างล่าช้า และการที่ผู้พิพากษาแต่ละท่านต้องรับผิดชอบคดีเป็นจำนวนมากซึ่งในแต่ละวันมีการพิจารณาคดีหลายคดีทำให้ผู้พิพากษาไม่มีเวลาศึกษาค้นคว้ากฎหมายใหม่ ๆ หรือตรวจสอบหรือทบทวนสำนวนได้อย่างละเอียดก่อนออกนั่งพิจารณาทำให้สับสนไม่แม่นยำในประเด็นข้อพิพาท หากคู่ความสืบพยานที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทผู้พิพากษาท่านนั้นก็จะไม่ทราบว่าจะเกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทหรือไม่ทำให้มีการสืบพยานฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังทำให้ผู้พิพากษาเกิดความเบื่อหน่ายเมื่อมีการ

²⁹ ไชยวัฒน์ สัตยาประเสริฐ. “ศาลจะพิจารณาคดีอาญาให้เสร็จรวดเร็วได้อย่างไร.” งานวิจัยการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2539), หน้า 5.

ขอเลื่อนคดีก็จะส่งอนุญาตให้เลื่อนคดีได้โดยง่ายเพราะต้องการให้คดีเสร็จไปในแต่ละวันจึงไม่มีความกระตือรือร้นที่จะตรวจสอบเหตุแห่งการขอเลื่อนคดีว่าเป็นความจริงตามที่กล่าวอ้างหรือไม่ หรือหาวิธีแก้ไขกฎหมายและวิธีปฏิบัติให้มีการพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วอีกด้วย

(2) ในปัจจุบันอัตรากำลังของพนักงานอัยการทั่วประเทศมีน้อยไม่สมดุลกับคดีที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้พนักงานอัยการท่านหนึ่งต้องรับผิดชอบดำเนินคดีในศาลหลายคดีต่อวันทำให้ไม่มีเวลาศึกษารูปคดีอย่างละเอียดและไม่มีเวลาศึกษากฎหมายที่ออกใหม่ทำให้การว่าความในศาลเป็นไปโดยล่าช้า และหากพยานมาศาลพร้อม ๆ กันหลายคดีพนักงานอัยการมักจะใช้วิธีสืบพยานทุกคดี หากคดีใดใช้เวลาสืบพยานนานก็จะไม่มีเวลาพอที่จะสืบพยานในคดีอื่นได้ พยานที่มารออยู่ก็ไม่ได้เบิกความเป็นเหตุให้ศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปทำให้พยานเกิดความเบื่อหน่ายไม่อยากจะมาร่วมมือมาเป็นพยานให้อีกด้วย

(3) ในปัจจุบันอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ศาลทั่วประเทศมีไม่เพียงพอกับจำนวนคดี จึงทำให้การปฏิบัติงานธุรการของศาลขัดข้องไม่ครบถ้วนหรือปฏิบัติตามคำสั่งของศาลไม่ทัน เช่น ส่งหมายนัดให้คู่ความทราบไม่ทันวันที่ศาลนัด หรือรายงานการส่งหมายเข้าสำนวนไม่ทันวันนัดหรือเจ้าหน้าที่บัลลังก์มีไม่เพียงพอกับจำนวนห้องพิจารณา เป็นต้น เป็นเหตุให้ศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปอันทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้า

(4) เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการขังจำเลยตามคำสั่งศาลในระหว่างดำเนินคดีและมีหน้าที่ต้องนำตัวจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลในการพิจารณาคดี หลงลืมเบิกตัวจำเลยตามหมายเบิกตัวมาศาลในวันนัดพิจารณา หรือมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอที่จะควบคุมตัวจำเลยมาส่งยังห้องพิจารณาคดีหรือไม่ส่งตัวจำเลยไปควบคุมที่เรือนจำจังหวัดที่ศาลมีคำสั่งให้ส่งประเด็นไปสืบที่ศาลจังหวัดนั้น เป็นเหตุให้จำเลยมาถึงศาลล่าช้าประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย...”³⁰ ดังนั้นหากจำเลยไม่อยู่ต่อหน้าศาลศาลจะทำการพิจารณาคดีหรือสืบพยานไม่ได้จึงทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างล่าช้า

2.2) ปัญหาการโยกย้ายของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปัญหาการโยกย้ายของผู้พิพากษา พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ของศาลไม่ว่าจะเป็นการย้ายตามวาระหรือเลื่อนตำแหน่งหรือด้วยเหตุอื่นทำให้ต้องมีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ของศาลซึ่งมีผลทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความล่าช้าดังนี้

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง.

(1) การโยกย้ายของผู้พิพากษา โดยปกติแล้วจะมีการโยกย้ายประมาณ 2-3 ปีต่อครั้งมีผลทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีหยุดชะงักไปชั่วขณะหนึ่งเพราะเมื่อมีคำสั่งให้ย้ายแล้วผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของสำนวนท่านเดิมจะไม่มีอำนาจพิจารณาคดีต้องรอให้ผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของสำนวนท่านใหม่มาดำเนินการพิจารณาต่อไป และผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของสำนวนท่านใหม่ต้องใช้เวลาศึกษาสำนวนใหม่ทั้งหมดจึงจะดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปได้ ถ้ามีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหลายท่านก็จะทำให้การพิจารณาของศาลล่าช้าไปมากเท่านั้น

(2) การโยกย้ายของพนักงานอัยการมีผลทำให้ต้องเปลี่ยนตัวพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนทำให้พนักงานอัยการท่านที่มารับสำนวนใหม่ต้องใช้เวลาในการศึกษารูปคดีเช่นเดียวกับผู้พิพากษา จึงทำให้ต้องมีการขอเลื่อนคดีออกไปเพื่อเตรียมคดีทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยล่าช้า

(3) การโยกย้ายของเจ้าหน้าที่ศาลมีผลทำให้ศาลขาดบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ชั่วคราวจนกว่าบุคลากรคนใหม่จะมาปฏิบัติราชการและเมื่อมาปฏิบัติราชการบุคลากรคนใหม่อาจจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับงานที่ตนมารับผิดชอบ จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีได้ และต้องใช้เวลาในการเรียนรู้งานที่จะปฏิบัติอันทำให้การพิจารณาคดีของศาลหยุดชะงักและเป็นไปด้วยความล่าช้า

2.3) ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมงบประมาณที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐอนุมัติให้มียกจำกัดไม่เพียงพอทำให้ขาดแคลนอุปกรณ์ที่จำเป็นในการพิจารณาคดี เช่น มีห้องพิจารณาคดีน้อยกว่าจำนวนผู้พิพากษาหรือขาดแคลนอุปกรณ์ที่จำเป็นหรือขาดแคลนอุปกรณ์ที่ทันสมัย สำหรับช่วยปฏิบัติงานของศาลหรืออุปกรณ์ชำระผู้พิพากษาก็ไม่สามารถนั่งพิจารณาคดีได้ เป็นต้น ทำให้ผู้พิพากษาต้องรอให้ห้องพิจารณาคดีว่างจึงจะดำเนินการพิจารณาคดีได้เป็นเหตุให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างชักช้าหรือบางคดีต้องเลื่อนการพิจารณาออกไปเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยล่าช้า

2.4) ปัญหาการขาดจิตสำนึกของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการของรัฐซึ่งมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคม โดยเฉพาะผู้เสียหาย จำเลย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ฉะนั้นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเช่นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ทนายความ และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เป็นต้น ควรตระหนักเสมอว่าตนมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคมให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดและกระทบกระเทือนน้อยที่สุด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลทุกฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว และต่อเนื่องก็เป็นกระบวนการยุติธรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้จำเลยและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเสียหายและกระทบกระเทือนน้อยที่สุดและทำให้สังคมสงบสุขอีกด้วย

ในปัจจุบันบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมขาดจิตสำนึกในหน้าที่ของตนโดยปฏิบัติงานตามความเคยชินเก่า ๆ ที่เคยกระทำมาไม่มีความกระตือรือร้นที่จะหาทางแก้ไขพัฒนาการพิจารณาคดีให้เสร็จไปโดยรวดเร็วสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่อย่างใดและมีบุคลากรบางท่านนอกจากจะไม่หาทางแก้ไขปรับปรุงแล้วยังจงใจที่จะประวิงคดีเพื่อผลประโยชน์ของตนเองอีกด้วย

2.5) ปัญหาการขาดความรู้ความสามารถของทนายความ ทนายความบางท่านขาดความรู้ความรอบรู้และความเชี่ยวชาญในการเป็นทนายความตลอดทั้งขาดความสนใจชวนขายแสดหาความรู้เพิ่มเติมด้วยเหตุเนื่องจากสภาพทนายความได้กำหนดคุณสมบัติของทนายความกล่าวคือต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรืออนุปริญญาทางกฎหมายหรือประกาศนียบัตรเทียบเท่าปริญญาหรืออนุปริญญาทางกฎหมายและผ่านการฝึกอบรมจากสภาพทนายความก็สามารถประกอบอาชีพทนายความได้แล้ว จึงทำให้ทนายความบางท่านขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลและมักจะสับสนพุ่มเพอຍมากเกินความจำเป็น ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้า นอกจากนี้การปฏิบัติงานของทนายความมีลักษณะการทำงานคนเดียวเป็นจำนวนมากเมื่อมีเหตุที่ไม่สามารถไปศาลตามกำหนดนัดได้ก็ต้องหาเหตุผลในการขออนุญาตศาลเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปจึงเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเป็นไปอย่างล่าช้า

3) ความล่าช้าอันเกิดจากการขาดความร่วมมือจากพยานบุคคล

พยานบุคคลมักจะหลีกเลี่ยงไม่มาเบิกความเป็นพยานต่อศาลเพราะเกรงกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อตนเองและครอบครัวหรือถือคติว่าธุระไม่ใช่หรือเกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องมาศาลหลายครั้งแล้วแต่ยังไม่ได้เบิกความเป็นต้น ประกอบกับไม่มีมาตรการคุ้มครองพยานทั้งก่อนและหลังการเบิกความต่อศาลให้ได้รับความปลอดภัยอย่างจริงจังจึงทำให้พยานไม่แน่ใจว่าเมื่อตนมาเป็นพยานให้แล้วจะได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหรือไม่ เพียงใด นอกจากนี้พยานบางคนมีที่อยู่ไม่แน่นอนหรือย้ายที่อยู่โดยมิได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ จึงทำให้ส่งหมายนัดให้พยานไม่ได้หรือหาตัวพยานไม่พบ ศาลจึงต้องเลื่อนคดีเพราะเหตุพยานไม่มาศาลเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีเกิดความล่าช้า

4.3 ผลกระทบของการเลื่อนคดี

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 4.1 ว่าการเลื่อนคดีตามมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ว่าจะด้วยเหตุเพราะสับสนพยานนัดละไม่เกิน 1 คนหรือไม่สืบเลยหรือสืบแต่สืบไม่เสร็จหรือจำนวนนัดที่เลื่อนคดีโดยแต่ละนัดห่างกันเกิน 1 เดือนหรือเกิดจากพยานไม่มาศาลหรือเกิดจากศาล พนักงานอัยการ ทนายความหรือจำเลยไม่สามารถมาศาลเพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอันสมควรก็ตามย่อมมีผลกระทบต่อระยะเวลาที่ศาลใช้ในการพิจารณา

คดีเสมอ อันเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นเสร็จไปด้วยความล่าช้าซึ่งมีผลกระทบต่าง ๆ ดังนี้

4.3.1 ผลกระทบต่อพยานหลักฐาน

การเลื่อนคดีเป็นเหตุให้ศาลใช้เวลาในการพิจารณาคดีเสร็จไปด้วยความล่าช้า ซึ่งมีผลกระทบต่อพยานหลักฐาน ดังนี้

(1) ผลกระทบต่อพยานเอกสารและพยานวัตถุระยะเวลาที่ยาวนานนั้น จะทำให้พยานเอกสารและพยานวัตถุสูญหายหรือลบล้างไปตามกาลเวลา ถ้าศาลใช้เวลาในการพิจารณาคดียาวนานพยานเอกสารและพยานวัตถุที่คู่ความจะอ้างเป็นพยานนั้นอาจลบล้างหรือสูญหายไปจนไม่สามารถนำมาอ้างเป็นพยานในคดีได้เป็นเหตุให้การวินิจฉัยของศาลเบี่ยงเบนไปไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง คู่ความจึงไม่ได้รับความเป็นธรรม

(2) ผลกระทบต่อพยานบุคคล พยานบุคคลนับว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในการให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งศาลจะใช้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อตัดสินใจที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อในข้อเท็จจริงนั้นอย่างมีเหตุผลและหมายความถึงตัวบุคคลผู้ไปเบิกความให้ข้อเท็จจริงต่อศาลตลอดทั้งคำเบิกความของพยานในคดีนั้นด้วยแต่ถ้านำคำเบิกความของพยานไปใช้ในคดีอื่นคำเบิกความของพยานดังกล่าวไม่ใช่พยานบุคคล การที่ศาลใช้พยานบุคคลเป็นเครื่องมือตรวจสอบความจริงในข้อเท็จจริงของคดีการสืบพยานจึงต้องกระทำอย่างกว้างขวาง อีกทั้งการเบิกความของพยานบุคคลจะต้องกระทำด้วยวาจาให้มีอ่านจากข้อความที่เขียนมาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 113³¹ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15³² ความจำของพยานจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลเป็นไปอย่างถูกต้องหรือผิดพลาดได้ ความจำของพยานอาจบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่พยานพบเห็นมาทั้ง ๆ ที่พยานมีความตั้งใจจริงที่จะเบิกความตามจริง ดังนั้น ศาลจึงต้องใช้วิจารณญาณและประสบการณ์ในการรับฟังพยานอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรอบคอบ ระยะเวลาเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงความจำของพยานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ศาลควรต้องศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจว่าควรเชื่อข้อเท็จจริงที่พยานมาเบิกความหรือไม่เพียงใดอย่างมีเหตุผล นักจิตวิทยาได้กล่าวถึงคำให้การของพยานไว้ว่า “จากการทดลองของบาร์ตเลตต์ ชวนให้เชื่อว่าคำให้การของพยานอาจจะไม่ตรงกับความจริงแม้ว่าพยานจะยืนยันว่าตนพูดด้วยความสัตย์ก็ตามเพราะสิ่งที่จำเป็นใน LTM³³ นั้นเป็นการตีความเหตุการณ์ของพยานเองและนอกจากนี้สิ่งที่อยู่ใน LTM ยังเปลี่ยนแปลงไป

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113.

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15.

³³ Long - Term Memory หรือความจำระยะยาว.

ตามกาลเวลา รายละเอียดปลีกย่อยหล่นหายไปและเวลารื้อฟื้นความจำก็เป็นการนำเอาความจำส่วนต่าง ๆ ซึ่งไม่สมบูรณ์นี้มาประติดประต่อกันตามความเข้าใจของตน หากเวลาผ่านไปยิ่งนานความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นก็จะยิ่งมาก”³⁴ ฉะนั้นถ้าศาลพิจารณาคดีด้วยความล่าช้ามากเท่าใดความจำของพยานก็จะคลาดเคลื่อนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เป็นเหตุให้การค้นหาความจริงของศาลผิดพลาดไปด้วยซึ่งจะนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมแก่ผู้แสวงหาความยุติธรรมนั่นเอง

4.3.2 ผลกระทบต่อการพิพากษาคดีของศาล

กระบวนการในชั้นตอนนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมเพราะจำเลยที่ถูกศาลพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการลงโทษ ประกอบกับมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁵ บัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจซึ่งนำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนเป็นที่แน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลย ถ้าหากมีความสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ดังนั้นศาลจึงต้องใช้สติปัญญาและประสบการณ์ในการวินิจฉัยคดีด้วยความสุขุมรอบคอบการซึ่งนำหนักพยานหลักฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากศาลจะรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการแล้วศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐานจากการสืบพยานในศาลเป็นสำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการที่ศาลจะทราบได้อย่างไรว่าพยานที่นำมาสืบในศาลนั้นเป็นพยานที่เห็นเหตุการณ์จริงหรือเป็นพยานเท็จ หลักจิตตวิทยาพยานหลักฐานจึงเป็นแนวทางที่จะทำให้ศาลทราบว่าพยานที่คู่ความนำมาสืบในศาลนั้นเห็นเหตุการณ์จริงหรือไม่ การสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นผู้พิพากษาที่วินิจฉัยคดีจะต้องได้เห็นอาการปฏิกิริยาของพยานที่มาสืบในศาลโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบการพิจารณาคดี แต่ในทางปฏิบัติมีการเลื่อนคดีกันมากจึงทำให้ใช้ระยะเวลาอันกว่าจะสืบพยานเสร็จซึ่งผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนท่านเดิมซึ่งได้เห็นการสืบพยานมาโดยตลอดต้องย้ายไปประจำที่อื่นและผู้พิพากษาท่านใหม่ที่มารับสำนวนจึงเป็นผู้วินิจฉัยตัดสินคดีด้วยการอ่านคำให้การของพยานจากสำนวนทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เห็นอาการปฏิกิริยาของพยานเลยด้วยเหตุนี้จึงทำให้การค้นหาความจริงไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นธรรม

³⁴ ชัยพร วิชาวุธ. ความจำมนุษย์. กรุงเทพมหานคร. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518, หน้า 56.

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งนำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น”

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”.

นอกจากนี้ การพิจารณาคดีด้วยความล่าช้าไม่ต่อเนื่องยังมีผลทำให้ความจำของศาลไม่ต่อเนื่องเพราะว่าการสืบพยานในแต่ละนัดจะสืบพยานเพียง 1 คนหรือไม่สืบเลยหรือสืบแต่สืบไม่เสร็จและเลื่อนคดีไปสืบพยานต่อในวันอื่นโดยแต่ละนัดจะห่างกันมากกว่า 1 เดือน จึงทำให้ศาลต้องเสียเวลาในการศึกษาสำนวนทุกครั้งที่จะมีการพิจารณาซึ่งในแต่ละวันศาลจะต้องพิจารณาคดีหลายคดีศาลจึงไม่มีเวลาอ่านสำนวนที่จะต้องพิจารณาในแต่ละวันได้อย่างละเอียดครบถ้วนทุกสำนวนเป็นเหตุให้คู่ความใช้ช่องทางดังกล่าวสืบพยานอย่างฟุ่มเฟือยเพื่อประวิงคดีได้ นอกจากนี้ การพิจารณาคดีที่ยาวนานทำให้ศาลจ่ารายละเอียดและท่าทางของพยานไม่ครบถ้วนแม้ว่าจะเตือนความจำโดยการอ่านจากสำนวนก็ตามเป็นเหตุให้การวินิจฉัยซึ่งนำหลักพยานหลักฐานคลาดเคลื่อนไปด้วยทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ

4.3.3 ผลกระทบต่อคู่ความ

การพิจารณาคดีด้วยความล่าช้าไม่ต่อเนื่องมีผลกระทบต่อจำเลยและผู้เสียหาย ดังนี้

(1) ผลกระทบต่อจำเลย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าบทบัญญัติมาตรา 179 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมาตรา 241 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเฉพาะจำเลยจึงเป็นที่แน่นอนว่าระยะเวลาในการพิจารณาของศาลจะต้องกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของจำเลยอย่างแน่นอน เช่น จำเลยต้องถูกขังในระหว่างการพิจารณาจำเลยจะสูญเสียเสรีภาพ หรือจำเลยต้องออกจากงานทำให้เศรษฐกิจแย่หรือจำเลยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดี หรือเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น และหากว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดแต่จำเลยถูกขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลเป็นเวลานานจึงถือว่าเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์แล้ว ซึ่งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาควรตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่าการพิจารณาคดีอาญาด้วยความล่าช้านั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริสุทธิ์อย่างมหันต์ แม้กระทั่งจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดจริง ถ้าการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยล่าช้าจำเลยซึ่งมิได้ถูกปล่อยชั่วคราวเพราะเหตุไม่ให้ประกันหรือไม่มีทรัพย์ที่จะประกัน ต้องถูกขังในระหว่างพิจารณาอาจถูกขังเกินระยะเวลาที่ศาลพิพากษาลงโทษ ทำให้เกิดความเสียหายต่อเสรีภาพ จิตใจ อนามัย และอื่น ๆ แก่จำเลยเป็นอย่างมาก และจะถือว่าเป็นการให้ความยุติธรรมแก่จำเลยได้อย่างไร

(2) ผลกระทบต่อผู้เสียหาย เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตัวผู้เสียหายก็ได้รับความเสียหายมาตั้งแต่จำเลยกระทำความผิดแล้ว การพิจารณาคดีที่เนิ่นนานทำให้จำเลยได้รับการลงโทษช้าทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับการเยียวยาจากรัฐซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหาย

เปลี่ยนมาใช้วิธีแก้แค้นกันเองโดยวิธีตาต่อตาฟันต่อฟันทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายไม่มีความสุข นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เสียหายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเป็นจำนวนมากอีกด้วย

4.3.4 ผลกระทบต่อรัฐและสังคม

การพิจารณาด้วยความล่าช้าไม่ต่อเนื่องมีผลกระทบต่อรัฐและสังคม ดังนี้

(1) **ผลกระทบต่อรัฐ** การพิจารณาคดีด้วยความล่าช้านอกจากจะกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของจำเลยแล้วหากจำเลยถูกขังในระหว่างพิจารณารัฐต้องเสียงบประมาณในการดูแลจำเลย เช่น ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าและอื่น ๆ เป็นต้น รวมทั้งต้องเสียงบประมาณในการจ้างเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์คอยดูแลจำเลยอีกด้วย นอกจากนี้การพิจารณาด้วยความล่าช้ายังทำให้คดีค้างอยู่ในศาลเป็นจำนวนมากรัฐจึงต้องเสียงบประมาณในการจ้างผู้พิพากษาเจ้าหน้าที่ธุรการศาลและพนักงานอัยการตลอดทั้งต้องเสียงบประมาณในการจัดหาห้องพิจารณาคดี อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ สำหรับใช้ในการพิจารณาคดี ซึ่งในแต่ละปีรัฐต้องใช้งบประมาณดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

(2) **ผลกระทบต่อสังคม** การพิจารณาคดีอาญาที่ล่าช้ายาวนานมีผลทำให้ประชาชนในสังคมลี้เลือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและไม่ติดตามคำพิพากษาของศาลก็ไม่ทราบผลของการกระทำความผิดว่าหากกระทำความผิดดังกล่าวแล้วจะได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้นอย่างไรบ้าง แต่ถ้การพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็วสังคมก็จะได้รับรู้ว่าหากกระทำความผิดก็จะได้รับการลงโทษ ทำให้ผู้ที่กำลังคิดจะกระทำความผิดอาจกลับใจไม่กระทำความผิดหรือผู้อื่นไม่กล้าเอาอย่าง เป็นต้น นอกจากนี้การพิจารณาด้วยความรวดเร็วยังทำให้จำเลยซึ่งกระทำความผิดได้รับการลงโทษโดยเร็วและพ้นโทษโดยเร็วเช่นกัน ถ้าหากจำเลยพ้นโทษมาแล้วกลับตัวเป็นคนดีก็จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมโดยเร็วอันเป็นการป้องกันปราบปรามและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและทำให้สังคมเกิดความสงบสุขอีกด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. มุ่งที่จะค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดลงโทษ 2. มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญารัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมให้ได้รับความเป็นธรรมดั่งนั้นรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงมีหน้าที่ในการค้นหาให้ได้ซึ่งความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ วิธีการค้นหาความจริงของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนหรือระบบผสมย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลยทั้งสิ้นเพราะการค้นหาความจริงดังกล่าวจำเป็นต้องมีมาตรการบังคับเพื่อให้การค้นหาความจริงบรรลุผล เช่น การจับ การควบคุม หรือการขัง เป็นต้น ซึ่งมาตรการการบังคับดังกล่าวเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้ใช้อำนาจ ดังนั้นในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยยึดหลักนิติธรรมรัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจอันก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของจำเลยนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้ก็ตามแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจจะฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายดังนั้นก็จะต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ ด้วยเหตุดังกล่าวกระบวนการยุติธรรมที่ดีจึงต้องประกอบด้วยหลัก 4 ประการคือ หลักการค้นหาความจริง หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน หลักนิติธรรมและหลักการตรวจสอบซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 2

ปัญหาการพิจารณาคดีโดยล่าช้าก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไร้ประสิทธิภาพทั้งการค้นหาความจริง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยและการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในสังคมเพราะการพิจารณาดี้อยู่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ทำให้จำเลยต้องสูญเสียอิสระในกรณีที่จำเลยถูกขังในระหว่างพิจารณาหรือจำเลยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี หรือเสียชื่อเสียง หรือถูกดูหมิ่นเกลียดชัง เป็นต้น ฉะนั้นหากการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของคู่ความ และถ้าปรากฏว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดสังคมจะรับรู้จำเลยจะได้กลับสู่สถานะภาพตามปกติโดยเร็ว แต่ถ้าปรากฏว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจำเลยก็จะได้รับโทษเร็วขึ้นและหากจำเลยสำนึกผิดและกลับตนเป็นคนดีจำเลยก็

จะกลับเข้าสู่สังคมได้โดยเร็วเช่นกัน นอกจากนี้ยังทำให้สังคมได้รับรู้ถึงโทษที่จำเลยได้รับว่าหากเขากระทำการเช่นนั้นเขาจะได้รับโทษเช่นเดียวกับจำเลยทำให้ประชาชนในสังคมเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอันเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไปในตัวด้วย

นอกจากนี้ การพิจารณาคดีที่ล่าช้ายังทำให้พยานเอกสารและหรือพยานวัตถุสูญหายหรือชำรุดหรือลบบเลือนไปและทำให้ความจำของพยานบุคคลบิดเบือนหรือลบบเลือนไปจากเหตุการณ์ที่พบเห็นและทำให้ความจำของศาลไม่ต่อเนื่องหรือทำให้ผู้พิพากษาที่ทำคำพิพากษาอาจไม่ได้เห็นอากัปกิริยาของพยานในขณะที่เบิกความต่อศาลซึ่งมีผลต่อการชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานที่มาเบิกความในเรื่องจิตตวิทยาพยานหลักฐานเพราะเหตุโยกย้ายอีกด้วย

นานาประเทศก็ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ร่วมกันบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง ข้อ 14 วรรคสาม (c) โดยมุ่งหมายให้ประเทศภาคีสมาชิกและประเทศที่มีเจตนาารมณ์ร่วมกันนำบทบัญญัติดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศของตน ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และไทยก็ได้นำบทบัญญัติดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นกันโดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ในบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ The Bill of Rights ส่วนประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วไว้ในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น มาตรา 37(1) สำหรับประเทศไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม...” ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมืองและสอดคล้องกับหลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะมีการบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตามแต่การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศนั้น ๆ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและไทยมีการบัญญัติกฎหมายรับรองหรือมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่รวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมหรือไม่

จากการศึกษาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและไทย พบว่ามีประเด็นของการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วดังนี้

1) วิธีพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว จากการศึกษาพบว่า การพิจารณาคดีอาญาในความผิดเล็กน้อยของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการพิจารณาคดีที่ง่ายและรวดเร็วโดยศาลจะพิจารณาคดีที่แท้จริงตามคำฟ้องแล้วมีคำพิพากษาได้ทันทีโดยไม่มีการสืบพยานในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องและไม่ต่อสู้คดี ซึ่งศาลจะทำการพิจารณาโดยไม่มีการจัดบันทึกและมีคำพิพากษาด้วยวาจาหรือทำบันทึกพอได้ใจความก็ได้ จึงทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีพิพากษาคดีของประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย

2) การเตรียมคดี จากการศึกษาพบว่า การพิจารณาคดีอาญาในความผิดอาญาร้ายแรงประเทศสหรัฐอเมริกามีกระบวนการตรวจสอบและเตรียมพยานหลักฐานที่จะใช้ในการพิจารณาคดี ซึ่งเรียกว่า “Discovery” เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเรียกว่า “Preparation for Trial” กล่าวคือจะมีการเตรียมพยานหลักฐานต่าง ๆ สำหรับใช้ในวันพิจารณาคดีไว้ล่วงหน้า โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องนำพยานหลักฐานของตนมาแสดงเพื่อตรวจสอบเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคดีมีการยอมรับหรือคัดค้านพยาน มีการกำหนดประเด็นในคดีและหากพยานหลักฐานบางอย่างต้องได้รับการตรวจหรือพิสูจน์ทางการแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญก็จะส่งไปดำเนินการในชั้นตอนนี้ตลอดทั้งมีการวางแผนและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้ในการพิจารณาคดีด้วย และเมื่อถึงวันพิจารณาคดีจะมีการสืบพยานเฉพาะประเด็นสำคัญจึงทำให้การสืบพยานไม่ยืดเยื้อฟุ่มเฟือย และทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยที่ไม่มีการเตรียมพยานหลักฐานและกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีไว้ล่วงหน้าแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าจะมีการยื่นบัญชีระบุพยานก็ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วไม่ เพราะพยานที่ระบุไว้ในบัญชีระบุพยานนั้นเป็นการอ้างแบบครอบคลุมมากกว่าจะเป็นพยานที่สำคัญหรือเกี่ยวกับประเด็นจริง ๆ โดยมีแนวคิดที่ว่าอ้างไว้ก่อนหากพยานใดไม่สำคัญก็ไม่นำพยานมาเบิกความ หรือถ้าศาลเห็นว่าพยานปากไหนไม่สำคัญหรือไม่เกี่ยวกับประเด็นศาลก็จะตัดพยานเอง ดังนั้นจึงมีการสืบพยานที่ยืดเยื้อ ฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ การตรวจสอบเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ ก็จะทำกันในวันพิจารณาคดีซึ่งทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้า

3) เหตุของการเลื่อนคดีของศาล จากการศึกษาพบว่า การเลื่อนคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า The Federal Speedy Trial Act of 1974 ได้บัญญัติกำหนดระยะเวลาที่ศาลจะต้องดำเนินการพิจารณาคดีภายใน 70 วันนับแต่วันที่ยื่นคำฟ้องหรือวันที่จำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลแล้วแต่กรณีใดเกิดขึ้นหลังสุดตามมาตรา 3161 (c)(1) และหากศาลไม่ดำเนินการพิจารณาภายในกำหนดเวลาดังกล่าวศาลจะยกฟ้องของพนักงานอัยการและจะนำมาฟ้องใหม่ไม่ได้ตามมาตรา 3162 (a) แต่ถ้าการเลื่อนคดีเกิดจากจำเลยหรือเกิดจากพยานสำคัญไม่มาศาล และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะไม่นำมาคำนวณในระยะเวลาที่กำหนดให้ดำเนินการพิจารณาคดีตามมาตรา 3161(h) นอกจากนี้กฎหมายได้กำหนดโทษพนักงานอัยการและทนาย

จำเลยหากดำเนินการพิจารณาคดีในลักษณะประวิงคดีหรือทำให้คดีล่าช้า โดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยให้ศาลลงโทษทนายจำเลยโดยให้ลดจำนวนค่าตอบแทนของทนายไม่เกินร้อยละ 25 ของค่าตอบแทนที่ทนายมีสิทธิได้รับหรือลงโทษปรับไม่เกินร้อยละ 25 ของค่าตอบแทนที่ทนายมีสิทธิได้รับหรือลงโทษปรับพนักงานอัยการไม่เกิน 250 ดอลลาร์สหรัฐ หรือไม่อนุญาตให้พนักงานอัยการและทนายความว่าความในศาลมีระยะเวลาไม่เกิน 90 วัน หรือรายงานต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับวินัยให้ดำเนินการทางวินัยตามมาตรา 3162 (b) ประกอบกับพลเมืองของสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักถึงเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะไม่ขอเลื่อนการพิจารณาเว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นที่มีอาจก้าวล่วงได้ เช่นเหตุเจ็บป่วยเป็นต้น

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีการเลื่อนคดีในประเทศญี่ปุ่นพบว่า การพิจารณาคดีในญี่ปุ่นไม่มีความต่อเนื่อง แต่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศไทย แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระยะเวลาเริ่มการพิจารณาถึงศาลชั้นต้น (District Courts) พิพากษาในปี ค.ศ.1991 พบว่าคดีร้อยละ 70 ของคดีที่ถูกจำหน่ายภายใน 3 เดือนจะใช้เวลาในการพิจารณาคดี 3 เดือน 15 วัน และคดีมากกว่าร้อยละ 90 จะพิจารณาเสร็จภายใน 6 เดือน โดยมีการพิจารณาคดีประมาณ 3 ครั้ง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการพิจารณาคดีในญี่ปุ่นค่อนข้างจะรวดเร็ว แต่ก็มีคดีบางคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนและมีการเลื่อนคดีจะใช้เวลาในการพิจารณาดังเช่นในปี ค.ศ.1991 มีคดีค้างอยู่ในศาลจังหวัดนานกว่า 3 ปี เป็นจำนวน 143 คดี เป็นต้น

ดังนั้นการเลื่อนคดีก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาในญี่ปุ่นล่าช้าแต่ก็เป็นส่วนน้อยและเฉพาะคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเท่านั้นการเลื่อนคดีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นบัญญัติให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีได้มีดังนี้

(1) ในกรณีจำเลยไม่สามารถปรากฏตัวต่อศาลได้เพราะเจ็บป่วย เมื่อศาลรับฟังความเห็นของพนักงานอัยการทนายความฝ่ายจำเลยและความเห็นของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญแล้ว ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยเจ็บป่วยจริงศาลจะมีคำวินิจฉัยชี้ขาดระงับการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจำเลยจะสามารถมาปรากฏตัวต่อศาลได้ (มาตรา 341(2), (4))

(2) ในกรณีพยานไม่สามารถมาปรากฏตัวต่อศาลเพราะเจ็บป่วยและศาลเห็นว่าพยานปากนี้มีความสำคัญต่อประเด็นสำคัญในคดีและหากยังมิได้มีการสืบพยานปากนี้ ศาลมีอาจดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปได้ เมื่อศาลรับฟังความเห็นของพนักงานอัยการ ทนายความฝ่ายจำเลยและความเห็นของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญแล้วเห็นว่า พยานเจ็บป่วยจริง ศาลจะมีคำวินิจฉัยชี้ขาดระงับการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าพยานจะสามารถมาปรากฏตัวต่อศาลได้ (มาตรา 341(3), (4)) แต่ถ้าพยานปากนี้ไม่มีความสำคัญถึงขนาดที่ศาลจะต้องระงับการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวศาลจะสั่งตัดพยานปากนี้และดำเนินการพิจารณาต่อไป

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ก็เฉพาะในกรณีที่จำเลยหรือพยานเจ็บป่วยเท่านั้น และก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีศาลจะต้องฟังความเห็นของพนักงานอัยการ ทนายจำเลย และแพทย์ผู้เชี่ยวชาญก่อน ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยหรือพยานเจ็บป่วยจริง ศาลก็จะ อนุญาตให้เลื่อนคดีออกไปจนกว่าจำเลยหรือพยานจะมาศาลได้แล้วแต่กรณีแต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ว่าควรจะระงับการพิจารณาไว้นานเพียงใด ดังนั้นจึงพออนุมานได้ว่าน่าจะมีระยะเวลา เท่ากับระยะเวลาในการรักษาความเจ็บป่วยของจำเลยหรือพยานตามความเห็นของแพทย์นั่นเอง ซึ่งแตกต่างจากการเลื่อนคดีในประเทศไทยจากการศึกษาพบว่า มูลเหตุหลักที่ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าก็คือการเลื่อนคดี บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลื่อนคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีเพียงมาตราเดียวคือ มาตรา 179

มาตรา 179 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นศาลจะ ดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนคดีก็ได้

ถ้าพยานไม่มาหรือมีเหตุอันสมควรต้องเลื่อนการพิจารณาก็ให้ศาลเลื่อนคดีไปตามที่ เห็นสมควร”

ซึ่งบทบัญญัติในมาตรานี้ได้ให้อำนาจศาลในการควบคุมการพิจารณาคดีอาญาใน ศาลชั้นต้น โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จไปโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของจำเลย โดยหลักแล้วการพิจารณาคดีอาญาจะต้อง กระทำติดต่อกันไปจนเสร็จคดีโดยไม่เลื่อนคดีไปพิจารณาต่อไปในวันอื่น แต่หากไม่สามารถ กระทำได้กฎหมายก็บัญญัติข้อยกเว้นไว้ในวรรคสอง โดยให้อำนาจศาลเป็นผู้อนุญาตให้เลื่อนคดี โดยศาลจะใช้ดุลพินิจสั่งเลื่อนคดีไปพิจารณาในวันอื่นได้ 2 กรณีคือ ในกรณีที่พยานไม่มาศาลหรือ ในกรณีที่มีเหตุซึ่งศาลเห็นว่าเป็นเหตุอันสมควรจึงไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จในวันนั้นได้ แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลว่าเหตุอันสมควรใดบ้างที่ ศาลควรจะต้องเลื่อนคดีและการเลื่อนคดีแต่ละครั้งนั้นควรมีระยะเวลาห่างกันเท่าใด เมื่อพิจารณา แนวคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีโดยพิจารณาเหตุผลเป็นราย ๆ ไป โดยคู่ความที่ขอเลื่อนคดีจะต้องแสดงเหตุผลต่อศาลอย่างชัดเจน หากว่าเหตุที่ขอเลื่อนคดีนั้น เป็นเหตุจำเป็นอันสมควรเช่นความเจ็บป่วย หรือไม่ใช่ความผิดหรือความบกพร่องของคู่ความ ที่ขอเลื่อนคดีและคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีไม่มีเจตนาประวิงคดีศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าศาลได้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 37 ถึง มาตรา 41 มาเป็นแนวทางในการอนุญาตให้เลื่อนคดีเพียงเท่าที่จะสามารถนำมาใช้บังคับได้ตาม มาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 3 ประการดังนี้

ประการแรก ได้แก่ เหตุกิจธุระของศาล เช่นศาลสืบพยานคดีอื่นอยู่และยังสืบไม่เสร็จ และเวลามีไม่พอที่จะนั่งพิจารณาคดีที่เลื่อน หรือเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ศาลป่วยไม่ได้มาทำงาน และไม่มีผู้ใดทำแทน หรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนย้ายไปทำงานที่ศาลอื่น และผู้พิพากษาที่มารับ

สำนวนใหม่ไม่มีเวลาศึกษาสำนวนคดี เป็นต้น ศาลก็จะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีตาม มาตรา 38 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประการที่สอง ได้แก่ การขอเลื่อนคดีโดยอ้างว่าตัวความ ผู้แทนทนายความ พยาน หรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลเจ็บป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้ ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลว่าศาล จะเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวเจ็บป่วยจริงตามข้ออ้างหรือไม่ ถ้าศาลเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวเจ็บป่วยจนไม่ สามารถมาศาลได้ แม้ว่าคู่ความฝ่ายนั้นจะมีเจตนาประวิงคดีก็ตาม ศาลก็จะอนุญาตให้เลื่อนคดี แต่ถ้าศาลไม่เชื่อจะสั่งไม่ให้เลื่อนคดีหรือจะมีคำสั่งให้ตั้งเจ้าพนักงานของศาลและหรือแพทย์ไปทำ การตรวจก็ได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเจ็บป่วยจริงหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเชื่อของศาลเป็นสำคัญ และในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่คัดค้านคำร้องขอเลื่อนคดีย่อมถือได้ว่าไม่ทำให้คู่ความฝ่ายนั้น เสียเปรียบในคดีจึงถือว่าเป็นการยอมรับว่ามีการเจ็บป่วยจริง ความเจ็บป่วยที่ศาลจะอนุญาตให้ เลื่อนคดีนั้นจะต้องเป็นความเจ็บป่วยที่ถึงขนาดไม่สามารถมาศาลได้ แต่ถ้าเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย เช่น ปวดศีรษะเล็กน้อย แขนขบวมเล็กน้อย เป็นต้น ศาลก็จะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีตาม มาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา

ประการที่สาม ได้แก่ กรณีมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และหากศาลไม่อนุญาต ให้เลื่อนคดีจะทำให้คู่ความไม่ได้รับความยุติธรรม เช่น ส่งหมายเรียกพยานไม่ได้ พยานไม่มาศาล โดยไม่ใช้ความผิดของคู่ความ หรือพยานเอกสารสำคัญในทางคดีซึ่งคู่ความอ้างไว้ยังไม่ได้รับจาก บุคคลภายนอก หรือทนายความคิดว่าความในศาลอื่นซึ่งได้กำหนดวันนัดไว้ก่อนแล้วและทนายยื่น คำร้องขอเลื่อนคดีก่อนวันนัดแล้ว หรือในขณะที่เดินทางประสบอุบัติเหตุจึงมาศาลไม่ทัน เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ศาลจะพิจารณาเหตุผลที่ขอเลื่อนแต่ละครั้งไป โดยพิจารณาว่าเหตุผลที่อ้างนั้นเป็น เหตุผลที่จำเป็นจริง ๆ มิได้เกิดจากการเพิกเฉยละเลยหรือไม่ชวนชวยดำเนินคดีของคู่ความฝ่ายที่ ขอเลื่อนและคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนจะต้องไม่มีเจตนาประวิงคดีด้วย ศาลจึงจะอนุญาตให้เลื่อนคดี ตามมาตรา 40 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบกับมาตรา 15 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่า มีเหตุต่าง ๆ มากมายที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดี เช่น เหตุ พยานไม่มาศาล เหตุเจ็บป่วย เหตุมีธุระจำเป็น เหตุไม่พร้อม เหตุติดคดีอื่น เหตุติดราชการ และ เหตุจำเลยไม่มีทนาย เป็นต้น ซึ่งเหตุที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีมากที่สุดคือพยานไม่มาศาล และ ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีเพราะเหตุติดคดีอื่นอยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๆ ที่คู่ความเป็นผู้ให้วันว่าง ต่อศาลเอง ส่วนการเลื่อนคดีเพราะเหตุเจ็บป่วยซึ่งถือว่ามีเหตุจำเป็นจริง ๆ กลับอยู่ในระดับต่ำ และในการเลื่อนคดีแต่ละนัดคู่ความและศาลจะมีวันว่างตรงกันประมาณ 1-2 เดือน ทั้ง ๆ ที่ศาล

ควรจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้เท่ากับระยะเวลาของเหตุที่ขอเลื่อนนั้นสิ้นสุดลง ดังนั้น จึงเป็นสาเหตุให้การพิจารณาเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องและล่าช้า

นอกจากนี้การพิจารณาคดีอาญาของไทยล่าช้าเพราะเหตุอื่น ๆ อีกหลายสาเหตุด้วยกัน อาทิเช่น ปัญหาการกลั่นกรองคดีอาญา ปัญหาอัตรากำลังของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมไม่สมดุลกับปริมาณคดี ปัญหาการโยกย้ายบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาการขาดความร่วมมือของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น และที่สำคัญที่สุดก็คือปัญหาการขาดจิตสำนึกของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการพิจารณาคดีตามบทบัญญัติมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นไม่มีความชัดเจนและหรือบุคลากรในองค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ทราบเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย จึงทำให้การเลื่อนคดีเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาคดี ผลกระทบต่อพยานหลักฐานผลกระทบต่อความจำของศาล ผลกระทบต่อการพิพากษาคดีของศาล ผลกระทบต่อจำเลยและครอบครัวจำเลย ผลกระทบต่อสังคมและผลกระทบต่อรัฐดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.4 บทที่ 4 ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าการเลื่อนคดีตามมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีผลทำให้การพิจารณาคดีของศาลล่าช้าด้วยเหตุเพราะบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมไม่มีจิตสำนึกในเจตนารมณ์ของกฎหมายมาตรา 179 และระบบโครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามากกว่าปัญหาอันเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย แต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนและให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก ควรมีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะต่อไป

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรจัดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 162 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาความผิดร้ายแรงที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องขอให้ไต่สวนมูลฟ้องโดยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงต่อศาลเพื่อให้ศาลชี้ขาดในเบื้องต้นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ หากจำเลยมิได้กระทำความผิดก็ให้ปล่อยตัวจำเลยไป แต่ถ้าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปเพื่อกลั่นกรองคดีอาญาที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลให้มีจำนวนลดลง
- 2) ควรจัดให้มีการเตรียมคดีก่อนวันพิจารณาคดี กระบวนการนี้จะกระทำภายหลังการไต่สวนมูลฟ้องโดยให้ศาลกำหนดวันนัดตรวจสอบพยานในวันไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่มีการไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีใดไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องให้ศาลนัดตรวจสอบพยานในวันที่ศาลประทับฟ้อง และในวันตรวจสอบพยานคู่ความจะต้องนำหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงต่อศาลเพื่อให้

คู่ความฝ่ายตรงข้ามตรวจสอบและให้มีการกำหนดประเด็นการพิจารณา ถ้าหากมีประเด็นที่จะต้องพิสูจน์พยานหลักฐานโดยผู้เชี่ยวชาญหรือต้องส่งไปให้แพทย์ตรวจก็ให้ดำเนินการให้เสร็จในชั้นนี้ และให้คู่ความตกลงกันว่าจะใช้เวลาในการพิจารณาคดีของศาลเป็นระยะเวลาเท่าใดเพื่อเสนอต่อศาลและให้ศาลวางแผนในการพิจารณาคดีต่อไป เพื่อในวันพิจารณาคู่ความจะได้สืบพยานเฉพาะประเด็นสำคัญในคดีจึงทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็วดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

3) ควรจัดให้มีการพิจารณาคดีติดต่อกันไปทุกวันอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการพิจารณาคดีให้เป็นไปโดยรวดเร็วแล้วยังทำให้ศาล พนักงานอัยการและทนายไม่ต้องเสียเวลาศึกษาสำนวนใหม่ทุกครั้งที่มีการพิจารณาและที่สำคัญยังทำให้ความจำของศาลมีความต่อเนื่องอันนำไปสู่การค้นหาคำความจริงที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

4) รัฐควรแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ชัดเจน โดยบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้” เพื่อป้องกันมิให้ศาลเข้าใจเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคลาดเคลื่อนดังเช่นปัจจุบันนี้ ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องอันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก

5) รัฐควรกำหนดให้มีผู้พิพากษาอีก 1 ท่าน นั่งพิจารณาคดีร่วมกับองค์คณะผู้พิพากษาตัวจริงเพื่อสำรองไว้ในกรณีที่ผู้พิพากษาท่านใดในองค์คณะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่น โยกย้าย เป็นต้น ผู้พิพากษาสำรองก็จะมีอำนาจในการพิจารณาและทำคำพิพากษาในคดีต่อไปได้ โดยไม่ต้องรอให้ผู้พิพากษาท่านใหม่มารับสำนวนซึ่งจะต้องใช้เวลาศึกษาสำนวนจึงทำให้การพิจารณาไม่ขาดช่วงและเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

6) ศาลควรนำมาตรการบังคับทางกฎหมายเกี่ยวกับการจับกุมพยานหรือบุคคลที่ถูกหมายเรียกให้มาศาลมาบังคับใช้โดยเคร่งครัดและจริงจัง เพื่อให้พยานหรือบุคคลที่ถูกหมายเรียกเกิดความเกรงกลัวและให้ความร่วมมือในการมาเป็นพยานศาล ซึ่งจะทำให้ลดปัญหาการเลื่อนคดีอันเกิดจากพยานไม่มาศาลได้

7) ควรมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดโทษพนักงานอัยการและทนายที่มีเจตนาประวิงคดีโดยกำหนดโทษปรับและหรือพักการว่าความในศาลชั่วคราว และหรือรายงานทางวินัยให้หน่วยงานที่สังกัดหรือสภานายความทราบแล้วแต่กรณีเพื่อดำเนินการทางวินัยต่อไป เพื่อลดปัญหาการขอเลื่อนคดีโดยเจตนาประวิงคดีของคู่ความและส่งเสริมการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว

8) จัดให้มีการนำสื่อวีดิทัศน์มาใช้ในการพิจารณาคดีเพื่อลดปัญหาการเลื่อนคดีอันเกิดจากศาลส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น

9) ควรมีการสร้างการกระตุ้นให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทราบถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งให้มีการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว และต่อเมื่อมีความเป็นธรรมอย่างไรบ้างตลอดทั้งผลกระทบต่าง ๆ ของการพิจารณาคดีโดยล่าช้า เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของบุคคลดังกล่าวว่าตนมีหน้าที่ร่วมกันในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนด้วยความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบว่าประชาชนทุกคนมีหน้าที่ต้องไปเป็นพยานในคดีอาญา หากฝ่าฝืนจะได้รับโทษอย่างไร และรัฐควรจัดให้มีมาตรการคุ้มครองบุคคลที่จะเป็นพยานให้มีประสิทธิภาพด้วย

10) องค์กรของรัฐในกระบวนการยุติธรรมควรจัดให้มีการประสานงานกันของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อกำหนดนโยบายโดยรวมและนำไปปฏิบัติภายในองค์กรของตน เพื่อให้การค้นหาความจริงมีประสิทธิภาพและเกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน

11) สถานอุดมศึกษาควรจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาจิตตวิทยาพยานหลักฐานให้แก่ นักศึกษากฎหมายและควรให้มีการศึกษาเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วย เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่นักศึกษาซึ่งจะเป็นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อไปในอนาคตได้ตระหนักถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายมาตรา 179 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก

12) ควรจัดให้มีโครงการทดลองนำร่องในศาลบางแห่งเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2541.

กมล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร, 2540.

คณิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด , 2539.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ห้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542.

จิตติ เจริญฉ่ำ. บันทึกทองท้ายคำพิพากษาฎีกา 100 ปี อัยการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2536.

จิตติ เจริญฉ่ำ. พยานในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2538.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ และคณะ. รัฐธรรมนูญของเรา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2541.

ชัยพร วิชชาวุธ. ความจำนุษย์. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร : กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2538.

นพนธิ สุริยะ. กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลาคม จำกัด, 2543.

ประสิทธิ์ ไหมวิไลกุล. เหลียวหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี. เจ. เพลทโปรดิวเซอร์, 2540.

พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี. กรุงเทพมหานคร :
กระทรวงยุติธรรม, 2541.

เริงธรรม ลัดพลี. คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2529.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร, 2538.

สถาบันกฎหมายอาญา. รัฐธรรมนูญของเรา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
เดือนตุลาคม, 2541.

สนิท สนั่นศิลป์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 มาตรา 52 ถึง
มาตรา 191. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2537.

สุข หงส์ไกร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 1. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงจันทร์
การพิมพ์, 2530.

โสภณ รัตนากร. พยาน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2544.

อาจ ปัญญาติลก. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 และภาค 4.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย.
สถาบันไทยคดีศึกษาและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2529.

แอล ดูปลาตร์, วิจิตร ลulitanนท์. กฎหมายลักษณะพยานและจิตตวิทยา. คำสอนชั้นปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2477.

วารสาร

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์. “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2539 .

คณิต ณ นคร. “กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบแนวทาง
ในรัฐธรรมนูญใหม่.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2541.

คณิต ณ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” อัยการ.
19, มกราคม 2539.

คณิต ณ นคร. “กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา.”
อัยการ. 19, มกราคม 2539.

จิตติ ดิงศภัทริย์. “ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกัน.” ดุลพาท. 5, มิถุนายน 2501.

ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. “สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2542.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. “หลักนิติธรรม.” รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 90 ปี ธรรมศาสตร์อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์. เมษายน 2541.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “การปาฐกถาพิเศษ เรื่อง สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. 1, กันยายน - ธันวาคม 2542.

ไชยยศ วรรณศิริ. “ความล่าช้าของความยุติธรรมเปรียบประดุจการปฏิเสธความยุติธรรม.” ดุลพาท. 43, มกราคม - มีนาคม 2539.

ถาวร เชาววิฑิตน์. “การใช้สื่อวิทัศน์ในการพิจารณาคดี.” อัยการ. 19, มิถุนายน 2539.

ธง สีผึ้งธรรม. “สิทธิของจำเลยคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา.” อัยการ. 2, กุมภาพันธ์ 2522.

ธีระ สุธีรวงูร. “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง.” วารสารนิติศาสตร์. ธันวาคม 2542.

บุญรอด ต้นประเสริฐ. “การพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” รพีสาร.

ประเวช อะสี. “ประชาชนพึงคาดหวังอะไรจากกระบวนการยุติธรรม.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2541.

พรชัย ดำนวิวัฒน์. “ประเทศไทยกับการเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ.2509.” วารสารนิติศาสตร์. 29, ธันวาคม 2542.

พรเพชร วิชิตชลชัย. “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกา.” ดุลพาท. 42, เมษายน-มิถุนายน 2538.

พูนศักดิ์ วรรณพงษ์. “กระบวนการยุติธรรมไทย.” รพี 39.

วิชา มหาคุณ. “บทบาทขององค์กรแห่งรัฐและองค์กรเอกชนในการพัฒนาสิทธิมนุษยชน.” วารสารกฎหมาย. 12, 2532.

วิสาร พันธนะ. “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา.” ดุลพาท. 25, กันยายน - ตุลาคม 2521.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน : “มาตรฐานในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย.” วารสารนิติศาสตร์. 29, มิถุนายน 2543.

สถาบันกฎหมายอาญา. “รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษหน้า”. บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2541.

สถาบันกฎหมายอาญา. “รายงานการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “คดีเซอร์แอน...กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร.” วารสารอัยการ. 19, กุมภาพันธ์ 2539.

สถาบันนโยบายศึกษาและคณะ. “การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ.” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. 1, กันยายน - ธันวาคม 2542.

สมใจ เกษรศิริเจริญ. “รายงานเรื่องบทบาทของอัยการในกระบวนการยุติธรรม.” อัยการ. 21, สิงหาคม 2541.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย : ปัญหาและข้อเสนอแนะ บางประการ.” ดุลพาห. 43, ตุลาคม-ธันวาคม 2539.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2541.

อนุชาติ คงมาลัย. “วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.” วารสารอัยการ. 8, กุมภาพันธ์ 2528.

อนุชาติ คงมาลัย. “วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.” วารสารอัยการ. 8, มีนาคม 2528.

อรุณ ภาณุพงศ์. “ความยุติธรรมในกฎหมาย.” รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์.

วิทยานิพนธ์

บุศรา เกิดวิชัย. “สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว.” วิทยานิพนธ์-มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ประทีป ทองสีมา. “ระบบลูกขุนสำหรับประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

สัญญาลักษณ์ ปัญวัฒนลิขิต. “การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม.” วิทยานิพนธ์-มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

สมศักดิ์ ประกอบ แสงสวย. “การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

สุเมธ จิตต์พานิชย์. “หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

เอกสารอื่น ๆ

- กระทรวงยุติธรรม. “การสัมมนาโครงการบทบาทกระบวนการยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.” วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2542.
- กระทรวงยุติธรรม. “รายงานการศึกษาดูงาน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น.” การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล พ.ศ.2536, 2536.
- กิตติศักดิ์ ปกรติ. “ข้อคิดบางประการว่าด้วยเสรีภาพในชีวิตร่างกาย.” คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- กำพล ภู่อุตแสง. “การเร่งรัดการพิจารณาคดี.” รายงานวิจัยของการอบรมหลักสูตรผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 1 วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2540.
- คณะกรรมการติดตามศึกษาบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของวุฒิสภา. “หลักการและสาระสำคัญ รวมทั้งสรุปประเด็นข้อพิจารณาเบื้องต้นต่อบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่.” กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2540 (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. “โครงการประชุมคณะกรรมการเชิงปฏิบัติการการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ประจำวันที่ 22 เมษายน 2540.” (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. “เอกสารรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประจำวันที่ 23 มิถุนายน 2540.” (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. “เอกสารรายงานการประชุมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประจำวันที่ 25 กรกฎาคม 2540.” (อัดสำเนา).
- งานสถิติ ศูนย์บริการข้อมูลตุลาการ. “สรุป รายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรและสถิติคดีที่น่าสนใจ ปี พ.ศ.2542 (มกราคม – ธันวาคม).”
- งานสถิติ ศูนย์บริการข้อมูลตุลาการ. “สรุป รายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรและสถิติคดีที่น่าสนใจปี พ.ศ.2543 (มกราคม – มิถุนายน).”
- ชัยเกษม นิติศิริ. “คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเทียบ.” มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2540. (อัดสำเนา).
- ไชยวัฒน์ สัตยาประเสริฐ. “ศาลจะพิจารณาคดีอาญาให้เสร็จรวดเร็วได้อย่างไร.” งานวิจัยของการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2540.
- มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ. “เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ.” (อัดสำเนา).

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “คำบรรยายกฎหมายมหาชน ปีการศึกษา 2543.” (อัดสำเนา).
สถาบันกฎหมายอาญา. “คดีเซอร์แอน กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ
ของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร?” กรุงเทพมหานคร : สำนักอัยการสูงสุด, 2539.

กฎหมาย

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543.
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528.
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

ภาษาอังกฤษ

Book

- Cole, George F. . **The American System of Criminal Justice.** 4th ed. California :
Book/Cole Publishing Company, 1986.
- Dando, Shigemitsu. **Japanese Criminal Procedure.** New York University, 1965.
- Grilliot Harold J. . **Introduction to Law and the Legal System.** 3rd ed. Boston :
Houghton Mifflin Company, 1976.
- Rossen and sogg, Hill. **Smith's Review of criminal procedure.** 4th ed. Minnesota : West
Publishing Company, 1982.
- Abadinsky, Howard. **Law & Justice.** 2nd ed. Chicage : Nelson – Hall Publishers, 1993.
- N. Ferdico, J.D., John. **Criminal Procedure For The Criminal Justice Professional.**
3rd ed. New York : West Publishing Company, 1985.
- V. del Carmen, Roland. **Criminal Procedure Law and Practice.** 3rd ed. California :
Wadworth Publishing Company, 1995.
- Waldron, Ronald J. . **The Crimianal Justice System.** 4th ed. New York : Harper
& Row , Publishers, Inc, 1989.

UNAFEL. Criminal Justice Profiles of Asia. Tokyo, 1995.

**Terutoshi, Yama Shita. The Criminal Justice System in Japan : The Prosecution.
Japan, 1996.**

Law

The Constitution of Japan.

Federal Rules of Criminal Procedure.

Federal Speedy Trial Act of 1974.

The Code of Criminal Procedure.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2541.
- กมล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร, 2540.
- คณิง ฉาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด , 2539.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ห้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542.
- จิตติ เจริญฉ่ำ. บันทึกทองท้ายคำพิพากษากฎีกา 100 ปี อัยการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2536.
- จิตติ เจริญฉ่ำ. พยานในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2538.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ และคณะ. รัฐธรรมนูญของเรา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2541.
- ชัยพร วิชชาวุธ. ความจำนุษย์. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร : กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2538.
- นพนธิ สุริยะ. กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลาคม จำกัด, 2543.
- ประสิทธิ์ โหมวโลกุล. เหลียวหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี. เจ. เพลทโปรเซสเซอร์, 2540.

พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี. กรุงเทพมหานคร :
กระทรวงยุติธรรม, 2541.

เริงธรรม ลัดพลี. คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2529.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร, 2538.

สถาบันกฎหมายอาญา. รัฐธรรมนูญของเรา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
เดือนตุลาคม, 2541.

สนิท สนั่นศิลป์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 มาตรา 52 ถึง
มาตรา 191. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, 2537.

สุข หงส์ไกร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 1. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงจันทร์
การพิมพ์, 2530.

โสภณ รัตนากร. พยาน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2544.

อาจ ปัญญาติลก. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 และภาค 4.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย.

สถาบันไทยคดีศึกษาและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2529.

แอล ดูปลาตร์, วิจิตร ลulitanนท์. กฎหมายลักษณะพยานและจิตตวิทยา. คำสอนชั้นปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2477.

วารสาร

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์. “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2539 .

คณิต ณ นคร. “กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบแนวทาง
ในรัฐธรรมนูญใหม่.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2541.

คณิต ณ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” อัยการ.
19, มกราคม 2539.

คณิต ณ นคร. “กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการซึ่งนำนักพยานหลักฐานในคดีอาญา.”

อัยการ. 19, มกราคม 2539.

จิตติ ดิงศภัทรี. “ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกัน.” ดุลพาท. 5, มิถุนายน 2501.

ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. “สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2542.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. “หลักนิติธรรม.” รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 90 ปี ธรรมศาสตร์อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์. เมษายน 2541.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “การปาฐกถาพิเศษ เรื่อง สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. 1, กันยายน - ธันวาคม 2542.

ไชยยศ วรรณทีศิริ. “ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมเปรียบประดุจการปฏิเสธความยุติธรรม.” ดุลพาท. 43, มกราคม - มีนาคม 2539.

ถาวร เชาววิฑูร์ตัน. “การใช้สื่อวิทยุทัศน์ในการพิจารณาคดี.” อัยการ. 19, มิถุนายน 2539.

ธง ลิ้มธรรม. “สิทธิของจำเลยคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา.” อัยการ. 2, กุมภาพันธ์ 2522.

ธีระ สุธีวรางกูร. “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง.” วารสารนิติศาสตร์. ธันวาคม 2542.

บุญรอด ต้นประเสริฐ. “การพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” รหัสสาร.

ประเวศ อะสี. “ประชาชนพึงคาดหวังอะไรจากกระบวนการยุติธรรม.” บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2541.

พรชัย ดำนวิวัฒน์. “ประเทศไทยกับการเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ.2509.” วารสารนิติศาสตร์. 29, ธันวาคม 2542.

พรเพชร วิชิตชลชัย. “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน.” ดุลพาท. 42, เมษายน-มิถุนายน 2538.

พูนศักดิ์ วรรณพงษ์. “กระบวนการยุติธรรมไทย.” รหัส 39.

วิชา มหาคุณ. “บทบาทขององค์กรแห่งรัฐและองค์กรเอกชนในการพัฒนาสิทธิมนุษยชน.” วารสารกฎหมาย. 12, 2532.

วิสาร พันธนะ. “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา.” ดุลพาท. 25, กันยายน - ตุลาคม 2521.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน : “มาตรฐานในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย.” วารสารนิติศาสตร์. 29, มิถุนายน 2543.

สถาบันกฎหมายอาญา. “รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษหน้า”. บทบัณฑิตย์. ธันวาคม 2541.

สถาบันกฎหมายอาญา. “รายงานการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “คดีเซอร์แอน...กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร.” วารสารอัยการ. 19, กุมภาพันธ์ 2539.

สถาบันนโยบายศึกษาและคณะ. “การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ.” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. 1, กันยายน - ธันวาคม 2542.

สมใจ เกษศิริเจริญ. “รายงานเรื่องบทบาทของอัยการในกระบวนการยุติธรรม.” อัยการ. 21, สิงหาคม 2541.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย : ปัญหาและข้อเสนอแนะ บางประการ.” ดุลพาห. 43, ตุลาคม-ธันวาคม 2539.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.” บทบัณฑิตย. ธันวาคม 2541.

อนุชาติ คงมาลัย. “วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.” วารสารอัยการ. 8, กุมภาพันธ์ 2528.

อนุชาติ คงมาลัย. “วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.” วารสารอัยการ. 8, มีนาคม 2528.

อรุณ ภาณุพงศ์. “ความยุติธรรมในกฎหมาย.” รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์.

วิทยานิพนธ์

บุศรา เกิดวิชัย. “สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว.” วิทยานิพนธ์-มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ประทีป ทองสิมา. “ระบบลูกขุนสำหรับประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

สัญลักษณ์ ปัญวัฒนลิขิต. “การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม.” วิทยานิพนธ์-มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

สมศักดิ์ ประกอบ แสงสวย. “การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน.” วิทยานิพนธ์มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

สุเมธ จิตต์พานิชย์. “หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน.” วิทยานิพนธ์มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

เอกสารอื่น ๆ

- กระทรวงยุติธรรม. “การสัมมนาโครงการบทบาทกระบวนการยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.” วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2542.
- กระทรวงยุติธรรม. “รายงานการศึกษาดูงาน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น.” การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล พ.ศ.2536, 2536.
- กิตติศักดิ์ ปกรติ. “ข้อคิดบางประการว่าด้วยเสรีภาพในชีวิตร่างกาย.” คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- กำพล ภู่อุตแสง. “การเร่งรัดการพิจารณาคดี.” รายงานวิจัยของการอบรมหลักสูตรผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 1 วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2540.
- คณะกรรมการติดตามศึกษาบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของวุฒิสภา. “หลักการและสาระสำคัญ รวมทั้งสรุปประเด็นข้อพิจารณาเบื้องต้นต่อบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่.” กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2540 (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. “โครงการประชุมคณะกรรมการเชิงปฏิบัติการการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ประจำวันที่ 22 เมษายน 2540.” (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. “เอกสารรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประจำวันที่ 23 มิถุนายน 2540.” (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. “เอกสารรายงานการประชุมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประจำวันที่ 25 กรกฎาคม 2540.” (อัดสำเนา).
- งานสถิติ ศูนย์บริการข้อมูลตุลาการ. “สรุป รายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรและสถิติคดีที่น่าสนใจ ปี พ.ศ.2542 (มกราคม – ธันวาคม).”
- งานสถิติ ศูนย์บริการข้อมูลตุลาการ. “สรุป รายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรและสถิติคดีที่น่าสนใจปี พ.ศ.2543 (มกราคม – มิถุนายน).”
- ชัยเกษม นิติศิริ. “คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเทียบ.” มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2540. (อัดสำเนา).
- ไชยวัฒน์ สัตยาประเสริฐ. “ศาลจะพิจารณาคดีอาญาให้เสร็จรวดเร็วได้อย่างไร.” งานวิจัยของการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2540.
- มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ. “เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ.” (อัดสำเนา).

วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. “คำบรรยายกฎหมายมหาชน ปีการศึกษา 2543.” (อัดสำเนา).
สถาบันกฎหมายอาญา. “คดีเซอร์แอน กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ
ของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร?.” กรุงเทพมหานคร : สำนักอัยการสูงสุด, 2539.

กฎหมาย

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543.
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528.
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

ภาษาอังกฤษ

Book

Cole, George F. . **The American System of Criminal Justice.** 4th ed. California :
Book/Cole Publishing Company, 1986.
Dando, Shigemitsu. **Japanese Criminal Procedure.** New York University, 1965.
Grilliot Harold J. . **Introduction to Law and the Legal System.** 3rd ed. Boston :
Houghton Mifflin Company, 1976.
Rossen and sogg, Hill. **Smith’s Review of criminal procedure.** 4th ed. Minnesota : West
Publishing Company, 1982.
Abadinsky, Howard. **Law & Justice.** 2nd ed. Chicage : Nelson – Hall Publishers, 1993.
N. Ferdico, J.D., John. **Criminal Procedure For The Criminal Justice Professional.**
3rd ed. New York : West Publishing Company, 1985.
V. del Carmen, Roland. **Criminal Procedure Law and Practice.** 3rd ed. California :
Wadworth Publishing Company, 1995.
Waldron, Ronald J. . **The Crimianal Justice System.** 4th ed. New York : Harper
& Row , Publishers, Inc, 1989.

UNAFEL. Criminal Justice Profiles of Asia. Tokyo, 1995.

**Terutoshi, Yama Shita. The Criminal Justice System in Japan : The Prosecution.
Japan, 1996.**

Law

The Constitution of Japan.

Federal Rules of Criminal Procedure.

Federal Speedy Trial Act of 1974.

The Code of Criminal Procedure.

draft

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หมายเหตุ : เครื่องมือ	+	หมายถึง	มีผลกระทบโดยมีปัจจัยอื่น ๆ เสริมด้วยเสมอ (ไม่ใช่ปัจจัยเดียวก็มีผลกระทบ)
	-	หมายถึง	ถือว่าไม่มีผลกระทบเพราะมีผลกระทบน้อยผลการทดสอบทางสถิติจึงไม่ยืนยัน
ไม่มี เครื่องหมายใด ๆ		หมายถึง	ไม่มีผลกระทบเพราะมีความถี่น้อยใช้สถิติทดสอบไม่ได้
ตัวเลขใต้ เครื่องหมายบวก		หมายถึง	ระดับของผลกระทบ (ค่า C/max.C) ตัวเลขค่ามากกว่าแสดงว่ามีผลกระทบสูงกว่า
ตัวเลขเศษส่วน		หมายถึง	แสดงการระบุปัจจัยหลัก ซึ่งต้องพิจารณาการกระจายของผลกระทบด้วย
ตัวเลขในช่องร้อยละ		หมายถึง	ระดับของความเป็นปัจจัยหลัก

ที่มา : พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 136.

ตารางที่ 2
ลำดับมูลเหตุของการเลื่อนคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา
และความผิดฐานลักทรัพย์

มูลเหตุของการเลื่อนคดี	ความถี่	ร้อยละ	ลำดับ
พยานโจทก์	462	23.7	2
ทนายจำเลย	293	15.1	3
จำเลย	98	5.0	5
พยานจำเลย	57	2.9	7
อัยการ	45	2.3	8
เอกสารไม่พร้อม	25	1.3	-
ส่งหมายให้พยานไม่ได้	70	3.6	6
ส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยาน	101	5.2	4
ศาลติดคดีอื่น	13	0.7	-
สืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คน หรือไม่สืบเลย	783	40.2	1
รวม	1,917	100.0	
จัดอันดับคดี 176 คดี			

ที่มา : พรชัย รัตมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 129.

ตารางที่ 3
รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากเหตุอื่นรวมทั้งการสืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คน
หรือไม่สืบเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคน
โดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาค
และฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร

มูลเหตุ	ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี				รวม	ร้อยละ
	ไม่เกิน 3 เดือน	เกิน 3 เดือน - 1 ปี	เกิน 1 ปี - 2 ปี	เกิน 2 ปี		
เอกสารไม่พร้อม	-	11	14	25	2.5	
ส่งหมายให้พยานไม่ได้	-	33	37	70	7.1	
ให้ศาลอื่นสืบพยาน	-	41	60	101	10.2	
ศาลติดคดีอื่น	-	7	6	13	1.3	
สืบพยานนัดละไม่เกิน 1 คน หรือไม่สืบเลย	14	448	321	783	78.9	
จำนวนคดี	14	540	438	992	100	
จำนวนคดี	56	309	111	476	0	
จำนวนคดี/คดี	0.3	1.7	4.0			

ที่มา : พรชัย รัตมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 135.

ตารางที่ 4
รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากอัยการ
กับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา
และความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร

มูลเหตุ	ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี			รวม	ร้อยละ
	ไม่เกิน 3 เดือน	เกิน 3 เดือน	ไม่แจ้ง		
ป่วย	-	1	5	6	13.3
ติดราชการอื่น	-	3	5	8	17.8
ติดคดีอื่น	-	6	8	14	31.1
ไม่มา	-	1	1	2	4.4
ไม่พร้อม	1	10	4	15	33.3
จำนวนคดี	1	21	23	45	100.0
จำนวนคดี	156	309	111	576	
จำนวนครั้ง/คดี	0	0	0.2		

ที่มา : พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 134.

ตารางที่ 5
รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากจำเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษา
คดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์
ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร

มูลเหตุ	ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี				รวม	ร้อยละ
	ไม่เกิน 3 เดือน	เกิน 3 เดือน	1 ปี	เกิน 1 ปี		
ป่วย	-	21	15	36	36.7	
มีฐานะจำเป็น	-	-	1	1	1.0	
ไม่มา	-	18	16	34	34.7	
ไม่พร้อม	-	6	-	6	6.1	
ไม่มีทนาย	1	16	4	21	21.4	
จำนวนคดี	1	61	36	98	100.0	
จำนวนคดี	56	309	111	476		
จำนวนล้นคดี	0	0.2	0.3			

ที่มา : พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 132.

ตารางที่ 6
รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากนายจำเลยกับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี
อาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาค
และฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร

มูลเหตุ	ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี			รวม	ร้อยละ
	ไม่เกิน 3 เดือน	เกิน 3 เดือน - 1 ปี	เกิน 1 ปี		
ป่วย	2	38	37	77	26.3
มีฐานะจำเป็น	1	30	26	57	19.5
ถอนตัว	-	8	5	13	4.4
ติดคดีอื่น	3	41	31	75	25.6
ไม่มา	1	11	6	18	6.1
ไม่พร้อม	1	32	20	53	18.1
จำนวนครั้ง	8	160	125	293	100.0
จำนวนคดี	56	309	111	476	
จำนวนครั้ง/คดี	0.1	0.5	1.1		

ที่มา : พรชัย รัตมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 131.

ตารางที่ 7

รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากพยานโจทก์กับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี
 อาณาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาและความผิดฐานลักทรัพย์
 ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร

มูลเหตุ	ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี			รวม	ร้อยละ
	ไม่เกิน 3 เดือน	เกิน 3 เดือน - 1 ปี	เกิน 1 ปี		
ป่วย	-	6	4	10	2.2
มีธุระจำเป็น	-	52	37	89	19.3
ไม่มา	2	164	193	359	77.7
ไม่พร้อม	-	4	-	4	0.9
จำนวนครั้ง	2	226	234	462	100.0
จำนวนคดี	56	309	111	476	
จำนวนครั้ง/คดี	0	0.7	2.1		

ที่มา : พรชัย รัตมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 130.

ตารางที่ 8
รายละเอียดมูลเหตุของการเลื่อนคดีเกิดจากพยานจำเลย
กับระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา
และความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งฟ้องศาลในภูมิภาคและฟ้องศาลในกรุงเทพมหานคร

มูลเหตุ	ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี				รวม	ร้อยละ
	ไม่เกิน 3 เดือน	เกิน 3 เดือน	1 ปี	เกิน 1 ปี		
ป่วย	-	3		2	5	8.8
มีธุระจำเป็น	-	1		2	3	5.3
ไม่มา	-	26		23	49	86.0
จำนวนครั้ง	-	30		27	57	100.0
จำนวนคดี	56	309		111	476	
จำนวนครั้ง/คดี	0	0.1		0.2		

ที่มา : พรชัย รัศมีแพทย์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 133.

ประวัติผู้เขียน

ร้อยตำรวจตรีหญิงวางคนา ขุนณรพานิช เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2508 ที่
จังหวัดพิษณุโลก

สำเร็จการศึกษาปริญญานิติศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2533

เข้ารับราชการครั้งแรกในตำแหน่งรองสารวัตรงาน 2 (ฝ่ายตรวจสอบ) กองตรวจสอบ
และทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งนิติกร สำนักงานบังคับคดีจังหวัดนนทบุรี กรมบังคับคดี
กระทรวงยุติธรรม